

ווארט מהאור החיים הק'

בענין הסכם יששכר זבולון - אי נגרע מחלקו של הלומד

זה יתנו פל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש (ל, יג). האור החיים הקדוש בפרשתינו מפרש ד'כל העובר על הפקודים' היינו מי שאינו בן תורה במה יתן כופר נפשו, וע"ז קאמר מחצית השקל, היינו שיחצה כספו לעמלי תורה כיששכר וזבולון, ואומר "בשקל הקודש" והיינו שנותן כספו בעד שקל הקודש שהוא התורה, או ירצה שכוונתו שבוה שנותן כספו לעמלי תורה שוה הוא להנותן אמרי ספר כאומרו בצל החכמה בצל הכסף.

וכתב עוד דהנה חז"ל אמרו דשקל הקודש כפול היה, ובא להודיע כי מה שיטול הנותן לתלמידי חכמים בעד מחצית כספו, לא יתנח"ו מחלק הלומד ונמצא כל אחד אין בידו אלא מחצית שכר, לא כן הוא, כי שקל הקודש כפול היה ונמצא כל אחד בידו שקל שלם, עכ"ד. נראה בבירור מדבריו שבעסק יששכר וזבולון אין הלומד תורה מפסיד כלל, רק מקבל שכרו משלם.

שיטות הפוסקים אי נגרע מחלק הלומד

אמנם בעיקר הדבר, האם מפסיד הלומד מחלקו בהסכם יששכר וזבולון או לא, יש בנדון זה מבוכה גדולה, ונחלקו בזה גדולי המפרשים, ונציין רק לאחדים מהם החיד"א בספרו "ראש דוד" (פרשת משפטים) כתב שמקבל שכרו בשלימות ולא נגרע. וכ"כ ה"הפלאה" (ב"פיתחא וזעירא" לכתובות מג"ג) שאין גורעים משכר הלומד לזכות תומכו. וכן ב"חינוך" (מצוה ר"ב) כתב שהמרחם על ת"ח ירוחם מן השמים ומקבל חלק בחלק, ומשמע שאין זה בגדר עסק, אלא שהת"ח מקבל כל השכר, והנותן זוכה מן השמים. ומפורש כן ב"חידושי הרי"ם" על י"ד (רמ"ח) שלא נחסר כלום מחלק יששכר.

אמנם מאידך גיסא, יש גאוני עולם שפסקו שגורעים מחלקו, דהנה ברמ"א (ר"ס רמ"ו) כתב "ויכול אדם להתנות עם חברו, שהוא יעסוק בתורה, והוא ימציא לו פרנסה, ויחלק עמו בשכר", ופירש הש"ך, ד"שכר תורה ושכר מה שירויח זה, יהיה בין שניהם יחד", ובכ"י "אור חדש" (מהגר"ש מלצאן) מביא מרבינו הגר"א, שמוותר לקבל פרס מאחר וליתן לו חלק מלימודו שילמד א"ח יותר (והיינו מה שלומד בזמן שהיה צריך לצאת לפרנסתו) שליש או רבע או מחצה, אבל צריך שישיר לעצמו לכל הפחות של שעות, ומבואר מזה שאכן נגרע משכר הלומד לזכות תומכו. וכעין זה איתא ב"שאלילתות" מהגר"ח מולאזין. וכן ב"משיב דבר" מהנצי"ב (ח"ג סימן י"ד) כתב שנגרע בזה משכר הלומד. וכן ב"משך חכמה" פירש "ויהי למס עובד" היינו שנותן מס משכר תורתו לזבולון.

יש לציין לדברי הגר"מ שטרנבוך שליט"א שכתב על דברי האור החיים הק': "ונראה שדבריו אמורים במקרה שלוקח רק עבור ההכרח שיוכל ללמוד, אבל כשנטול בשפע כדי שיוכל ללמוד בהרחבה, מבואר במפרשים שהנותן נעשה שותף. ומ"מ אם רק בזה יכול ללמוד במנוחה ולהתעלות, הלא בזה נתח רוח הקב"ה יותר ויעשה כן" (תשובות והנהגות ח"ט סי' יטו).

עוד כתב הגר"מ שליט"א (תשובות והנהגות ח"ה סי' ר"ז) דברים נפלאים בענין הסכם יששכר וזבולון וז"ל: ודע, שהלואי שכל בעה"ב היה מחזיק ת"ח וב"ב לכל צרכיו שבוה שכרו רב מאד, כיון שמראה בכך כמה התורה חשובה אצלו, וכדאי לחזק בעה"ב שיקבלו ע"ע להחזיק אברך מסוים כל זמן שיוכלו, ויזכו להרבה סייעתא דשמיא.

ומאידך גיסא, צריך הת"ח לידע שכיון שמחזיקים אותו, צריך ללמוד כראוי, שלא יגזול מהבעה"ב שנותן לו, שהרי מחזיקו רק מפני שהוא ת"ח שתורתו אומנתו ותורתו חשובה מאד, ע"ש ביששכר וזבולון.

וזכר אני דרשת מו"ר הגר"מ שניידער זצ"ל לפני תפלת נעילה בשיבה, שדיבר על נוסח התפלה "למען נחל מעושק ידינו", והיינו להיהרר מאיסור גזל, ותמה ע"ז, שאולי לבני תורה אין זה שייך כ"כ כיון שאינם עוסקים במשא ומתן, וע"ז הרים קולו ואמר, שכשמחזיקים אותנו כדי שנוכל ללמוד ואנו מבוזים את הזמן - היא גופא גזל. והמשיך שעיקר העוון בזה הוא חילול ה' שבני תורה אינם נוהגים כראוי, דעל זה אין כפרה גם ביהו"כ"פ (ועיין עוד בברכות לה: לגבי נהנה בלי ברכה, שהוא שותף לירבעם בן נבט כשלומדים ממנו ע"ש).

ויסוד דבריו שבן תורה צריך שיהא דמות ששם שמים מתקדש על ידו, וסיים, שעכשיו בתפלת נעילה הקדוש ברוך הוא דן לבדו (וכמבואר בירושלמי סנהדרין) ויכולים לפעול מחילה גמורה וכו' עכ"ד.

הזדמנות נפלאה להשיג השגה כלשהי מגודל קדושת יום הפורים.

נתיבות שלום (מאמרי פורים המשולש ד-ה)

ויעש אברהם משתה - היה ביום הפורים

הרב הקדוש מוריני הרב רבי ברוך זלה"ה ממעוזבו' אמר, כי מרומז פורים בתורה, בפסוק (בראשית כא, ח) "ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק בנו", הגמל' אותיות 'מגלה', שעשה משתה בפורים י"ד. [ב'בוציא דנהורא' מביא שיום הגמלו של יצחק, היה בפורים יום קריאת המגילה. כי יצחק נולד בפסח (ראש השנה יא, א), ונוהגין שלא להניק את הילד רק כ"ג חודש, נמצא שיום הגמלו היה בפורים, ויעש אברהם משתה גדול. - ויש שציינו לדברי הילקוט שאותה שנה מעוברת היתה, ואם כן, הרי זמן הנקה ידוע מגמרא הוא כ"ד חודש, והסתיימו בפורים - יום קריאת המגילה].

ושאל אותו בדחן שלו: מהו הפירוש בתיבת 'את יצחק בנו'? השיב הרב הקדוש מוהר"ר ברוך זלה"ה: אמור אתה.

ואמר, שהוא על דרך מאמרם ז"ל (ראש השנה כט, ב; סוכה מג, א) היינו טעמא דשופר היינו טעמא דמגילה, לענין שלא לקרוא המגילה בשבת, וגם שלא לתקוע בשופר בשבת, טעם אחד להם, משום שלא יעביירו ארבע אמות ברשות הרבים. וידוע דשופר מרמז על אייל של יצחק.

והוטב בעיני הרב הקדוש מ"ה רבי ברוך זלה"ה, ואמר: זכאה מאן דמלל וכו', עד כאן.

דברי יחזקאל (לפורים); אחרי פרשת תרומה)

המחולות שמסביבו, האם לפי דעתכם הוא היה צריך עוד לתת חיידק!...

מעשה איש (ח"א עמ' רכ)

פורים המשולש:

שלושה ימי פורים - אפשרות לכל יהודי להשיג מקדושתה

שמעתי ממון הר' משה מידנר זצ"ל, שבהגיע ימי רצון שבתות וימים טובים, יש מי שזוכה שהקדוש ב"ה עוזר לו שלבו מתעורר מיד, אפילו בשבת ויום טוב שאינם אלא יום אחד.

ויש מי שלבו סתום, ולא די ביום אחד להאיר לו, שאינו מספיק להתבונן בעצמו וכבר עובר היום, אבל כאשר חלים ב' ימי יום טוב, או יום טוב הסמוך לשבת, גם הוא מתעורר.

ויש כאלו שגם שני ימים אינם מספיקים להם, שהוא מבלבל כך, עד שגם שני ימים קדושים אינם משאירים עליו רושם, ואינו יכול להתעלות בהם. אך כאשר קורה שחלים ג' ימים קדושים כאחד, כגון ראש השנה הסמוך לשבת, גם הוא יכול להיכנס לקדושת היום.

והנה איתא בכל הספרים הקדושים גדול קדושת היום של פורים, שבעניינים מסוימים הוא גדול משבת וגדול מיום הכיפורים.

אך בדרך כלל פורים אינו אלא יום אחד, או שניים יחד עם שושן פורים. אך כאשר מזדמן פורים המשולש כהאי שתא, שיש שלושה ימי פורים, הרי זה נותן אפשרות לכל יהודי שיוכל להתבונן היטב בעצמו, כאמור ששלושה ימים קדושים הם הזמן הכי גדול שבו יכול כבר כל יהודי להתעלות. והרי שפורים המשולש הוא

זמני כניסת ויצאת שבת קודש:		ירושלים		בני ברק		ניו יורק		לונדון	
כניסת	17:11	כניסת	18:24	כניסת	17:26	כניסת	17:43	כניסת	17:48
ויצאת	19:04	ויצאת	18:26	ויצאת	19:01	ויצאת	18:53	ויצאת	18:55
שבת קודש:		שבת קודש:		שבת קודש:		שבת קודש:		שבת קודש:	

מחוברים
מחילים את היום!
הגוש היחידי מביית עוז והדר - אור לישרים
newsletter.mechubarim@gmail.com | להצטרפות:

מחוברים
ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפוי
"ספרי אור החיים"
העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

ירושלים: ידמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • בית שמש: שדרות האמוראים 63 | נחל יצים 3 | יהודה הנשיא 6 • בני ברק: רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68 | הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • מודיעין עילית: שד' יחזקאל 2 | חפץ חיים 8 • אלעד: יהודה הנשיא 94 • אשדוד: יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הרוקנס 8 • ביתר עילית: הרה"ק 9 | חיפה: מיכאל 27 • נתיבות: הרמב"ם 18 • תנח"ק: רותשילד 75

ספרי אור החיים
מרכז הספר היהודי הגדול בעולם

קו 'מחוברים'
שע"י ממלכת התורה עוז והדר
02-803-9999
לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

תיצוב ותימור: שוקי קער

קימו וקבלו:

בעיצומה של אזכרה קיבלה על עצמה להתחזק בנטילת ידיים של שחרית, ובזכות זה זכתה להינצל מהרעלת אוכל, והתחזקה עד שחזרה בתשובה שלימה:

לברז, נטלה ידיים כהלכה כפי שקיבלה על עצמה, ורק אחר כך, אחרי שהתעכבה שעה ארוכה לעמוד בקבלתה וליטול ידיה, שבה לחדר האוכל. לתדהמתה, חלק מהאורחים האחרים החלו לפתע להתפתל בכאבי בטן עזים. הם נפלו ארצה מתייסרים, והיא עזבה את האוכל וניסתה לסייע...

התברר, כי באותה עיירה נחשלת, התוצרת החקלאית מרוססת ברעל אימתני, להבריח מהירקות כל מוזיק אפשרי. המקומיים מודעים לכך, ושוטפים היטב את הירקות טרם האכילה, אך האורחים לא ידעו, והחלו לאכול מהירקות המורעלים - כשבתוך דקה-שתיים החלו לחוש כאבים עזים, וחלקם נפלו ארצה מתעלפים והובהלו לבתי החולים...

האישה עמדה המומה בחדר האוכל, ואינה יודעת להשיב את נפשה. בעקבות העובדה כי שמרה על קבלתה והלכה ליטול ידיה - ניצלה! הוכח לנגד עיניה, כי הקפדתה על קבלתה הטובה ליטול ידיים בשחרית - היא שעמדה לה להצלה ולהגנה מפני הרעל! האורחים האחרים פונו לבית החולים לבדיקות, וכשנותרה לבדה - היה לה פנאי להרהר עד כמה הקבלה הטובה הזו הצילה אותה מסאת ייסורים קשה ומצערת...

החוויה המטלטלת הזו, גיבשה בה את ההחלטה לשוב ארצה, ולחקור יותר אחרי שורשי המצוות הנפלאות להן זכתה כבת לעם היהודי. היא השתתפה בסמינרים שונים, ובסופו של דבר - שבה בתשובה שלימה והחלה להקפיד על כל תרי"ג המצוות, קלה כבחמורה. לימים, פגשה את הרב שהמליץ לה על אותה קבלה טובה, וכשסיפרה לו את סיפורה המסעיר לא הצליח הרב לכלוא את התרגשותו, וקרא בסערת נפש: 'מדהים להיווכח, כמה גדול כוחה של קבלה טובה אחת, כמה רבה עוצמתה. בזכות קבלה טובה אחת ניצלו חיי האישה ובריאותה, ובזכותה - זכתה לשוב לכור מחצבתה ולעשות רצון קונה. וכל זה, בזכות קבלה אחת, אחת בלבד, קבלה פשוטה וקלה, ליטול נטילת ידיים בשחרית!'

והסיפור, אותו סיפר בעל המעשה בעצמו, הרב פנחס הכהן שליט"א מנתיבות, בא להעיד ולומר עד כמה כדאי לנו לאמץ קבלה אחת טובה, חזקה ועוצמתית, כי היא יכולה לשנות את חייו, לרומם אותנו, להגן עלינו מכל נזק, ולהפוך אותנו לרוחניים ואיכותיים יותר. נחפש את הקבלה הטובה 'שלנו' - זו המתאימה לנו, נחזיק בה בעוצמה ולא נרפה ממנה אף לרגע, והיא תיתן לנו כוחות ויכולות להצליח להתעלות מעלה מעלה, לעשות נחת רוח לאבינו שבשמים!

(פניני פרשת השבוע)

היה זה לפני כמה שנים, באזכרה לרגל יום השנה ליהודי שנפטר, בבית משפחתו ברמת גן. אל האזכרה נקבצו ובאו מכרים רבים ובני משפחה, כולל גם כאלה שלא חונכו וגודלו על ברכי התורה והמצוות. רב מקומי נשא דברים, עורר על גודל הזכות לקבל קבלה טובה אחת לעילוי נשמתו של הנפטר, ועודד את הנוכחים לקבל החלטה לקיים מצווה אחת שיוכלו לעמוד בה, ולהחזיק בה ללא הרף.

בתוך הקהל הייתה גם אישה אחת, שגילתה רצון עז להתחזק בקיום המסורת היהודית. עם סיום הדרשה, ניגשה לרב ושאלה לעצתו, כי היא מבקשת לקבל על עצמה קבלה טובה לזכותו של הנפטר הדגול שהיה קרוב לליבה, אך היא מבקשת כי יציע לה הרב קבלה טובה ו'סבירה' - משהו שתוכל לעמוד בו בנקל לאורך זמן, מצווה אחת שתוכל לקיים תמיד וללא הפסקה...

הרב חשב היטב, והשיב: 'יש משהו שכדאי לעשות כל יום בבוקר, מצווה ייחודית שכתוב עליה ב'שולחן ערוך הרב' שכדאי להקפיד לקיימה כבר בתינוקות מגיל ברית המילה, כי המקיימה 'קדוש ייקרא לו' והיא מרוממת את האדם מאוד. זו המצווה הייחודית והנפלאה ליטול ידיים מדי בוקר בעת הקימה מהמיטה, שלוש פעמים על כל יד לסירוגין. זו קבלה טובה וקלה שכדאי להקפיד עליה, והיא תפתח לך את היום באנרגיה רוחנית טובה! - איחל לה הרב בחום.

שמעה האישה ונענתה מיד לאתגר, מיהרה ורכשה ספל מתאים, ומדי בוקר, נטלה ידיה כהלכה, כפי שהורה הרב. שמחה ומאושרת המשיכה האישה לעמל יומה, וכבר כה התרגלה לקבלה זו, עד שלא נזקקה לתזכורות ונהגה כך באופן טבעי...

אחרי תקופה ממושכת, הוצרכה האישה לנסוע למדינה נחשלת במזרח הרחוק. היא לא שכחה את הספל כמובן, ומצאה מקום במזוודתה הצנועה גם לספל החשוב, ממנו היא מקפידה ליטול ידיים מדי בוקר. עם נחיתתה נסעה לעבר מקום אכסנייתה, בעיירה נידחת ונחשלת מאוד, שאותות הקידימה טרם הגיעו אליה...

למחרת היום, השכימה קום בבוקר ופנתה לאכול את ארוחת הבוקר. אל השולחן הוגשה קערת ירקות, היא הרימה מלפפון ועגבנייה והניחה בצלחתה, וכמוה בדיוק - עשו יתר האורחים. לפתע, רגע לפני שאכלה מהירקות, נזכרה לפתע: 'אוי, הבוקר לא נטלתי ידיים!' - -

היא מיהרה לעזוב את הירקות, ופנתה לחדרה. איתרה את הספל, ניגשה

ועל הנסים:

הצדקה בימי השואה הנוראה שהצילה ממות פעמים רבות, ופעם נוספת עשרות שנים לאחר מכן, סיפור מרטיט ומרגש, הסכיתו ושמעו:

של הרבי, ואת הדאגה שמקננת בליבו מאז. הוא לא הבחין כי פניה של אמו הולכים ומחליפים גוון, חיוורון עמוק פשט על פניה.

"אני יודעת למה התכוון הרבי", אמרה האם, "אסביר לכם הכל".

"זה קרה בשנת תש"א. השואה הנוראה היתה אז בעיצומה", שחזרה אמו של פישל. "בחדר קטן ומזוהם בגטו לודז' הצטופפנו יחד אמא, אני, אחי ואחיותי הקטנים הי"ד. הגיעה שעת הצהריים, אמא הוציאה ממקום סתר כמה חתיכות לחם זעומות שהצליחה להשיג עבורנו במסירות נפש. נערה צעירה הייתה אז, אחזתי את הפרוסות הדקיקות בידי והסתפקתי כיצד לנהוג. הייתי רעבה עד כלות הנפש, ומאידך ידעתי היטב שלקראת ערב מתגבר הרעב עוד יותר, מוטב למשוך עוד כמה שעות ולשמור את האוכל לשעה מאוחרת. לקראת ערב הוצאתי את הפרוסות ממחבואי, ניגשתי ליטול ידיים ולאכול את ארוחתי, אבל אז שמעתי דפיקות בדלת. ידעתי מיד שאלו אינן דפיקות של אנשי הגסטאפו, היו אלו דפיקות חלשות, בקושי נשמעות.

"פתחתי סדק קל בדלת. דמות רפאים ניצבה בפתח, יהודי קשיש ולבוש סחבות עמד שם. פניו המצומקות זעקו לעברי בתחינה אילמת ללא קול. 'ש לכם אולי חתיכת לחם?' מלמל האיש בשפתיים נטולות צבע, 'אני עומד

פישל מרגליות, בחור חסיד גור תושב ברוקלין, למד בשיבת 'שפת אמת' בירושלים. ביום הולדתו הששה עשר, הוא נכנס לחדרו של הרבי מגור, בעל ה"בית ישראל", כדי לקבל את ברכתו. במשך שעה ארוכה ניסח את הבקשה וכתב אותה על פתק. המילים כללו עלייה בתורה, מידות טובות ויראת שמים.

פישל נכנס לחדרו של הרבי, שנטל לידי את הפתקה. הרבי קרא את הכתוב ופניו נחרשו תלמים. לאחר דקה שנדמתה כנצח, הרים הרבי את עיניו החודרות והפטיר בנימה שקשה מאוד לעמוד על טיבה: "נו, צדקה תציל ממוות..."

פישל נדהם. הוא ציפה לתשובה שונה לחלוטין. ביום הולדתו, אין לרבי מה לברך אותו מלבד המילים: "צדקה תציל ממוות?" לא היה לו זמן רב להתעסק במחשבותיו, ידו של הרבי הושטה לעברו לברכת שלום קצרה, ופישל יצא מהחדר מבולבל ומפוחד.

מספר שבועות לאחר מכן הגיעה חופשת פסח. פישל ארז את חפציו ויצא לעבר נמל התעופה בדרכו לביתו בארצות הברית.

כאשר סָבּוּ כל בני המשפחה לארוחה חגיגית לרגל שובו, ביקש פישל לספר להם על דבריו המפליאים של הרבי. הוא תיאר את תגובתו התמוהה

"לפני כמה שבועות", המשיכה האם לספר, "לאחר שנים ארוכות שדמותו לא נראתה לעיניי, התגלה אלי שוב אותו זקן צמוק פנים בחלום הלילה. היה זה אותו לילה בו מלאו לך שש עשרה שנים, הלילה בו היית אצל הרבי. פניו של הזקן היו נראות רע מאוד, בדיוק כפי שהיה נראה עשרות שנים קודם לכן בגטו לודז'. הבעתו לא ניבאה לי טובות.

"תני צדקה, תני צדקה", הוא זעק אלי בחרדה בפיו חסר השיניים. 'צדקה תציל ממוות'... קמתי בבוקר משנתי והחלום עדיין עומד לנגד עיניי בבהירות. תחושה לא טובה פיעמה בתוכי. זכרתי היטב את הוראתו של הזקן, ומיהרתי לעשות כדבריו. נתתי סכום הגון לצדקה. אחר כך יצאתי בלב מעט יותר רגוע לעבר מקום עבודתי כמדי יום ביומו.

"בדרכי לעבודה חציתי כביש סואן, מרובה נתיבים והומה מכוניות. חריקת צמיגים פתאומית הרעידה את פעמי. הרמתי את ראשי לעבר הרעש וקפאתי על מקומי. היתה זו משאית סמיטריילר אימתנית ששעטה לעברי במהירות מסחררת. מעבר החציה היה רחב מאוד, לא יכולתי כבר לחזור לאחוריי וגם לא להתקדם. מבעד לעיניי המעורפלות יכולתי להבחין בנהג הכושי חסר האונים המנסה להשתלט על ההגה הבוגדני אך ללא הצלחה. המראה היה מפחיד, משאית הענק השתוללה על הכביש כחייית טרף אימתנית נטולת רסן. אותן שניות ראיתי את המוות מול העיניים, נפרדתי כבר בליבי מכל בני משפחתי היקרים, עצמתי את עיניי בחוזקה והתכוננת כבר לגרוע מכל. "קול התנפצות מתכת וזוכיותו החריד את כל האזור. המשאית התנגשה ברעש מחריש אוזניים בעמוד חשמל בקצה המדרכה, מטרים ספורים ממקום עמידתי. הנהג נמחץ למוות, ואני הצטררתי כולי.

"עמדתי בצדי הכביש והודיתי לבורא עולם על הנס הפלאי שאירע לי. הצדקה שנתתי הצילה אותי פעם נוספת ממייתה משונה לחיים", אמרה האם ברעד. "עכשיו אתה מבין, פישלה", למה התכוון הרבי במילותיו: 'צדקה תציל ממוות'!?"

(גליון קבלת שבת - בשם הרב צבי נקר)

למות מרעב'.

"לא ידעתי את נפשי. ברגע הראשון ביקשתי להשיב לו בשלילה. לוותר על הכל אחרי יום שלם של המתנה? אך אז התחלתי להתחבט בתוכי. נכון, שניכם רעבים מאוד, נשמעו בתוכי קולות אחרים, אבל את צעירה עדיין, נערה בגילך יכולה לשרוד יום נוסף ללא אוכל, ואילו יהודי ישיש זה אם לא ישיבע את רעבונו במעט לחם עומד הוא לנפוח את נשמתו ולהצטרף לערימות הגויות הממלאות את חוצות הגטו. בתום מאבק איתנים קשה שהתחולל בתוכי, שלחתי את ידי לכיס מעילי והושטתי לו בחיך את פרוסת הלחם היקרות שלי. הלב היהודי ניצח את הקיבה, הרוח גברה על החומר.

"את מבט התודה שניצת בעיניו באותו רגע למראה הלחם שבידו, לא אשכח לעולם", המשיכה האם בסיפור ילדותה. "זיק של חיים נצנץ פתאום בפניו נטולות החיות, והמבט הזה ליווה אותי לאורך כל שנות המלחמה. כל פעם שעמדתי בפני סכנת מוות מוחשית, תמיד צצה מולי דמותו של אותו יהודי שהצילתי ממוות לחיים".

בני המשפחה הקשיבו בשקיקה. היו אלו רגעים נדירים יוצאי דופן. אמה מיעטה להוציא מפיה מילה על אותן שנים איומות, וכמעט לא סיפרה על הזוועות שחוותה בעצמה בתקופת השואה.

"במשך המלחמה היו לי רגעים רבים בהם כבר ראיתי את חיי אבודים", המשיכה האם בקול שבור. "בסלקציות האכזריות, בעבודות הכפייה המפרכות, לא פעם ראיתי את המוות במרחק נגיעה, ותמיד תמיד באותם רגעים היתה עולה לעיני דמותו של אותו זקן נפוח כפן שהצילתי במסירות נפש. ידעתי שזכות מעשה החסד שגמלתי עמו תציל את חיי.

"המלחמה הסתיימה ואני נותרתי לפליטה בחיים. אט אט החלו החיים חוזרים למסלולם. דמותו של אותו זקן נמוגה עם עשן הכבשנים, שוב לא ראיתי את דמות דיוקנו לנגד עיניי. בניתי את ביתי וזכיתי לגדל אתכם, ילדי היקרים שיחיי. השתדלתי להסיח את דעתי מהזיכרונות הקשים של אותם ימים.

מְשֶׁתָּה וְשִׂמְחָה:

הציע לחבירו לעזור בהכנת מנות בשר לסעודת הברית, ובזכות זה זכה להינצל מהפסד מרובה של כעשרת אלפים שקלים:

את הבשר לסעודת הברית? "עניתי לו "כן", ושמחתי לעזור. בסך הכל הוא עורך סעודה מצומצמת, כך שלא מדובר בכמות גדולה.

השעה הייתה כבר אחרי אחת בלילה. היה מאוחר וכבר התעייפתי מכל היום שעבר עליי, אבל הבטחה זו הבטחה. הלכתי למטבח המוסדי שבו אני מבשל, כדי להוציא מהמקפיא הענק ששוכן שם כמה מנות בשר. והנה, מה רואות עיניי? הכבל של התקע שמחבר את המקפיא לשקע החשמל, אינו במקומו. המקפיא מנותק מהחשמל!

במקפיא שכנה כמות עצומה של בשר, בשווי של כעשרת אלפים שקלים. תכננתי לגשת אליו רק למחרת בערב. מה היה קורה אלמלא הייתי מגיע לשם כדי לעזור לחבר? הניתוק של המקפיא היה ממשיק, הבשר היה מפשיר ומתקלקל, וההפסד היה עלול להיות עצום.

הקב"ה הציל אותי מהפסד ממוון, על ידי החסד שעשיתי עם חברי. תמיד ידעתי שכדאי לעשות חסד, אבל הוכחה כזאת היא ממש חיזוק גדול. קיבלתי המחשה למה שאמר לי מוזמן: מה שאדם עושה - לעצמו הוא עושה.

(גליון השגחה פרטית)

מספר ר' יעקב:

אני עוסק בבישול. יש לי קייטרינג מצליח ברוך ה', והקב"ה נתן לי את היכולת להכין מאכלים הערבים לחיכם של האוכלים. אני יודע לתבל כמו שצריך, לבשל לאורך הזמן הראוי לכל מאכל, לא יותר מדי ולא פחות מדי, ואני מודה לה' ששולח לי את ברכתו באופן שאני זוכה להשתתף בשמחות של יהודים, בחלק היפה והמרגש של החיים.

זה היה ביום שני. פגשתי בבית המדרש חבר, שלפני שבוע בירכתי אותו בברכת מזל טוב חמה ולבבית. ברוך ה', נולד לו בן. הכרתי אותו, ידעתי שהאפשרויות שלו במימון הסעודה אינן גדולות, ולא ציפיתי בכלל שייגש אליי ויבקש את שירותיי.

העניין הוא שאני רציתי לעזור לו, ולכן ניגשתי ושאלתי, "מחר הברית, אה?" "בעזרת השם", הוא עונה לי בטון של תפילה. "רוצה איזו עזרה?" אני שואל.

למזלי שאלתי ברצינות, כי לו הייתי שואל רק בשביל להיות נחמד, הייתי נבהל מהתשובה שלו. כי אבי הבן אמר לי בפשטות: "הזמנתי קייטרינג לברית, בלי מנות של בשר. רק תוספות. רציתי לשאול, תוכל אתה להכין לי

פנינים על הפרשה:

מצא בעל חוב, שהוא סמא"ל, לגבות את חובו, ויקום ויקטרג שישראל גרפים מהתורה הרמוזה בשמם ובחשבון נפשתייהם. והתקון לזה הוא ונתנו איש כפר נפשו, היא הצדקה המבטלת סמא"ל, ובזה ולא יהיה בהם נגף, לא יוסיף סמא"ל קטרוג שתי התורות על שמו ויהיה לו כח ויהיה נוגף ישראל חס ושלום, כי הצדקה מתשת כחו. וראיתי בדברי מאר"י חד"א בנחל קדומים (בפרשתן אות ב) משם חכם אחד, דאיש כפר גימטריא 'תורה', ולפי דרכנו נחא ואתי שפיר, דכיון דהקטרוג בא מחמת בטול התורה, התקון הוא שיקבלו עליהם שיעסקו בתורה ולא יתבטלו ממנה, דהשתא התשובה מעין המשוכה. והכונה היא, דחויך מהכפר שיתנו יקבלו עליהם לעסק בתורה, דהכפר הוא לכפר על מה שעבר, ומכאן ולהבא לא יועיל להם רק עסק התורה ממש:

ע"י יראה ותורה יתקן את נפשו ורוחו זה יתנו כל העבר על הפקדים, הפקדים הם שתי תורות. התקון הוא, לכפרתו יתן מחצית השקל שהוא גימטריא 'יראה' עם הכולל, כדי שיתעורר ליראה את ה' מכאן ולהבא ולעסק בתורה. והחצי האחר גימטריא 'רוח', ו'שקל' גופיה גימטריא 'נפש', והכל בא להורות שיתעוררו ליראה את ה' כדי לעשות תקון לנפש רוח, והתקון על ידי התורה. ולפיכך אמר העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל, מפני הרמוז הרמוז בו, כמו שכתבנו, וזה כדי לכפר על נפשתיכם:

צדקה מכפרת על ביטול תורה ולקחת את כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד וגו', בא לרמוז דהכסף של הצדקה מכפר (כבא בתרא טז), דכסף במלוי גימטריא 'כפר', לרמוז דהוא מכפר, ומכפר אף על עון בטול תורה. וזהו ונתת אתו על עבדת אהל מועד, דהינו בשביל עבדת אהל מועד, שהוא בטל תורה שהיא עבדת אהל מועד:

מעלת המחזיקים ביד לומדי התורה
 ולקחת את כסף הכפרים (שמות ל טז). לרמוז מה שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים נג): 'כי בצל החכמה בצל הכסף' (קהלת ז יב), דעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות למחזיקי בידי לומדי תורה צל וחסה אצל לומדי תורה, שנאמר 'כי בצל החכמה בצל הכסף'. וזהו שאמר ולקחת את כסף הכפרים, דהינו הכסף שרצית לתת לכפרה, תן אותו לעמלי תורה, וכמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (קה"ר יא א) אם רצית לעשות צדקה, עשה אותה עם עמלי תורה. והינו הכונה בכאן, ולקחת את כסף הכפרים ונתת אתו על עבדת אהל מועד, דהינו, תן אותו לבני הישיבה היושבים בבית המדרש על התורה שהיא עבדת אהל מועד, ובזה יהיה לבני ישראל לזכרון לפני ה', שיחשב להם כאילו הם עסקו בתורה ויעשה להם חפה אצל לומדי תורה. וזהו לכפר על נפשתיכם, על שלא עסקתם בתורה, והשתא יחשב לכם כאילו עסקתם: (פיתוחי חותם, פרשת כי תשא)

הקטרוג בא מחמת ביטול התורה
 כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם ונתנו איש כפר נפשו לה' כפקד אתם ולא יהיה בהם נגף כפקד אתם. זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל וגו'. העשיר לא ירבה והדל לא ימעט ממחצית השקל וגו' [לכפר על נפשתיכם. ולקחת את כסף הכפרים מאת בני ישראל ונתת אתו על עבדת אהל מועד] (שמות ל יב-טז). ואפשר לפרש בדרך רמז, דכל דברי תורה ומצותיה בדרך נסתר וברמז. והנה 'ישראל' ראשי תבות יש ששים רבוא אותיות לתורה, ולפיכך לא יצאו ישראל ממצרים עד שהיו בהם ששים רבוא, כדי שכל נשמה תחול עליה אות אחת, וכבר כתבנו זה בכמה מקומות. והנה מצינו (ירושלמי חגיגה פ"א ה"ו) שוטר הקדוש ברוך הוא על עברות חמורות ולא ותר על עון בטול תורה, כמו שנאמר (ירמיה ט יא-יב) 'על מה אבדה הארץ וגו', ויאמר ה' על עונם את תורתך. ואף על פי שעברו על כל העברות, לא תלה להם כי אם על בטול תורה. ואין סמא"ל מוצא כח לשלט ב'ישראל' כי אם בשביל בטול תורה, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (ב"ר סה כ) על 'הקל קול יעקב' (בראשית כו כב), דבזמן שהקול קול יעקב, אין הידים ידי עשו, ואם אין הקול קול יעקב, הידים ידי עשו. וכמו גם כן שדרשו רבותינו זכרונם לברכה (סנהדרין קו). על פסוק (לעיל ח ז) 'ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידים', בשביל שרפו ידיהם מן התורה:

מנין ישראל מעורר קטרוג על ביטול תורה והצדקה מצילה ממונו והנה מאחר ששם 'ישראל' מורה על חשבון אותיות התורה שהם כנגד חשבון נשמותיהם, בהכרח כשיבואו לידי חשבון נפשתייהם, יבוא המקטרג לקטרג עליהם ולומר: רבונו של עולם, כלום זכו ישראל לחשבון זה כי אם בשביל חשבון אותיות התורה הרמוזים בהם, והרי גרפים הם ממנה, זוהי סבת הקטרוג. והנה נגף גימטריא 'סמא"ל', ועוד שנים יתרים לרמוז על שתי תורות, כשהיו ישראל גרפים משתי תורות, מוסיף שתי כחות על כחו ונעשה נגף ומגיף אותם חס ושלום. באמת על ידי הכפר שנוגנים אין לו כח לשלט בהם, דהצדקה מצלת ממנו, כמו שנאמר (משלי י ב) 'וצדקה תציל ממות', ו'מות' הוא סמא"ל:

הרמז במחצית השקל
 ומה שצוה להם מחצית השקל, משום דכל צווינו יתברך בדרך רמז כדי שיתבונן האדם בדרךיו, והנה 'שקל' גימטריא 'נפש', ומחציתו עם הכולל גימטריא 'יראה', ומחצית השניה גימטריא 'רוח', להזהירם ולהודיעם שיתעוררו ביראה כדי לעשות תקון לנפשם ורוחם. לפיכך, כיון שהכל ברמז, צוה להם כך:
 מלבד הצדקה צריך לעשות תשובה ולחזור לעוסק בתורה וזהו שאמר כי תשא את ראש בני ישראל לפקדיהם, באמרו לפקדיהם שגראה יתר, אלא בא לרמוז כמו שכתבנו, לפקדיהם הידוע, שהם ששים רבוא אותיות הרמוזים בשמם ובחשבון נפשתייהם, וכיון שהדבר כן,

עצות וסגולות:

ענייני שמירת הדיבור (א')

גודל מעלת הדיבור
 להורות ולהודיע לבני ישראל שרש הדבור ומקורו, ומהיכן יוצא ובמה קשור, כדי שלא להוציא דבריו לבטלה, וכדי שתהיה התורה והתפלה שיוצא מפיו רצויה, שאם לא יהיה פיו שמור כראוי, אין תורתו ותפלתו מתקבלים. (מעגלי צדק אות מ"ם)

הדיבור הוא כלי שרת, לכן לא יפגמו
 לפי שהלשון והשפתים הם כלי שרת שבהם אנו משתרים להשם, ולא שיד שיהיו פגומים ויקבל הקדוש ברוך הוא שרותם, על דרך 'הקריבהו נא לפתחך הירצף או הישא פניך' (מלאכי א ח), לכן אלה שהם כלי שרת צריכים שמירה ביותר.

(אלף בינה מזמור לד, ד"ה נצור לשונך)

פה המשמש לקדושה, לא ישמש לטומאה

והנה העוסק בתורה צריך שישמר פיו מלדבר דברים רעים, ואפילו דברים בטלים, כי אינו מן הראוי שהפה שישתמש בו קדש, ישתמש בו טמאה (ירושלמי ברכות פ"א ה"ב), ועל זה הדבר הזהיר בזהר הקדוש (ח"ב רסג): ודברי המוסר.

(פיתוחי חותם פרשת בא, ד"ה ליל שמורים)

כי אם יהיה הפה מלא מרמה, אותה התורה בטלה ומבטלת, כי לסטרא אחרא הולכת, וזהו שאמר במזמור אחר (תהלים ג טז-יז) 'ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי ותשא בריתי עלי פיך, ואתה שנאת מוסר ותשלך דברי אחרריך' [וכו']. והכונה, מאחר שפיך טמאת בדברי רעה ומרמה וכיוצא, מה לך לספר חקי בו מאחר שטמאת אותו, כלי שהוא טמא פסול להקרבה.

(פיתוחי חותם שם)

הדיבור פועל בעולמות העליונים

דהדברים שמוציא אדם מפיו עושים פעולות למעלה (זוהר ח"ב ק: ח"ג לא), ולפיכך יש חמרא גדולה בלשון הרע, דפוגם בעולמות עליונים למעלה, והוא הדין דברים בטלים.

(פיתוחי חותם פרשת ויקהל, ד"ה ויקהל משה)

מהתורה והתפילה מוכח חשיבות הדיבור

והנה, מלמוד התורה ומן התפלה ידוע ידע האדם שהדברים שמוציא אדם מפיו הם בונים עולמות למעלה (תיקו"ז ת' סט קה), שהרי עליהם העולם עומד, וכשם שהדברים של הקדושה בונים עולמות למעלה, כך בהפך, דברים שאינם מהגנים עושים פגם גדול למעלה (תיקו"ז ת' סט קיז):

(פיתוחי חותם שם)

כ"ק אדמו"ר מאונגוואר שליט"א מארה"ב: וי"ל רמז בזה, דאיתא ברמב"ם כל המרבה לשלוח לרעים משובח, בכל זאת טוב יותר להרבות במתנות לאביונים להחיות לב עניים. מלשלוח מנות להרבה בני אנשים. - ונתן לך רחמים ורחמך. זה כוח המשלוח מנות ומתנות לאביונים - מידת הרחמנות.

ארכיון 'עוז והדר'

טעם למצוות משלוח מנות ומתנות לאביונים

ובשׁוֹשׁוֹן הַבִּירָה הָרְגוּ הַיְהוּדִים וְאָבְדוּ חֶמֶשׁ מֵאוֹת אִישׁ וְגו' בְּשָׂאֵר מְדִינֹת הַפְּלֶלֶת מִיָּה עָשׂוּ וּמִיָּה שְׂאֵלְתָהּ וַיִּנְתָּן לָהּ וּמִיָּה בְּקִשְׁתָּהּ וְגו' וְתֹאמְרוּ אֶסְתֵּר אִם עַל הַפְּלֶלֶת טוֹב יִנְתָּן גַּם מִחֵר לַיהוּדִים אֲשֶׁר בְּשׁוֹשׁוֹן לַעֲשׂוֹת פְּדַת הַיּוֹם (ט, ו-יג).

ידועים דברי האור החיים הק' על הפסוק (דברים יג, יח) 'וַנִּתֵּן לָךְ רַחֲמִים וְרַחֲמֶךָ' שכתב וזה לשונו: 'כוונת מאמר זה כאן, לפי שציווה על עיר הנידחת שייהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתם. מעשה הזה יוליד טבע אכזריות בלב האדם, כמו שסיפרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך, כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם, ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר. והבחינה עצמה תהיה נשרשת ברוצחי עיר הנידחת. לזה אמר להם הבטחה - שיתן להם ה' רחמים הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות, מקור הרחמים ישיפע בהם כוח הרחמים מחדש, לבטל כוח האכזריות שנולד בהם מכוח המעשה'.

על פי דברים אלו אפשר לפרש את עניין המצווה של 'משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים', כי היות והרגו היהודים ואבדו ב"ד בו ובט"ו בו הרבה גויים ועמלקים כמבואר בפסוקים, היה חשש שחלילה נבלע בדמם טבע האכזריות ורציחה, לכך תיקנו מרדכי ואסתר מצוות תרומות אלו של חסד ונתינה להורות לכולם שבעל הרחמים הוא שציוונו על מחיית עמלק, והוא גם שיטביע בנו שוב את מידת החסד והטוב, 'ונתן לך רחמים' וכדברי האוה"ח הק'.

ומשום כך תיקנו אחר כל הריגת ענייני רחמנות. וי"ל רמז בזה, דאיתא ברמב"ם (הל' מגילה פ"ב ה"טו, י"ז) כל המרבה לשלוח לרעים משובח, בכל זאת טוב יותר להרבות במתנות לאביונים להחיות לב עניים מלשלוח מנות להרבה בני אנשים. - ונתן לך רחמים ורחמך. זה כוח המשלוח מנות ומתנות לאביונים - מידת הרחמנות.

שאלתי ובקשתי מרמז על תפילה

דבר נוסף מצאנו במגילה, אסתר המלכה פונה למלך אחשוורוש ואומרת לו במשתה היין (ה, ח): 'אם מְצַאֲתִי חַן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְאִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב לָתֵת אֶת שְׂאֵלְתִי וְלַעֲשׂוֹת אֶת בְּקִשְׁתִּי יָבוֹא הַמֶּלֶךְ וְגו'.' ובמשתה השני גם כן כתיב (ז, ג) 'וַתַּעַן אֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה וַתֹּאמֶר אִם מְצַאֲתִי חַן בְּעֵינֵי הַמֶּלֶךְ וְאִם עַל הַמֶּלֶךְ טוֹב תִּנְתֵּן לִי נַפְשִׁי בְּשֵׂאֵלְתִי וְעַמִּי בְּבִקְשָׁתִי'. והדבר מפליא, מהו כפילות הלשון כמה פעמים של 'שאלתי ובקשתי'?

ונבאר את הדברים בדרך דרוש. אמרו חז"ל (יבמות סד, א) מפני מה האמהות עקרות היו? מפני שהקב"ה מתאוה לתפילתן של צדיקים. ובימי בית ראשון היה כל אחד מתפלל להקב"ה לפי דרכו וכוחו, כי לא היה עדיין סדר התפילה שלפנינו, לכן התפלל כל אחד לצרכיו בלשונו וניסוחו. אך כיוון שראו אנשי כנסת הגדולה [ומרדכי הצדיק נמנה עמם] שנתמעטו הלבבות ונתקטנו המוחות, ואין פונים עוד בבקשה ותפילה לבורא עולם, עמדו וייסדו סדר התפילה ועד היום אנו מתפללים בו ונענים.

ואפשר לרמז עניין זה בסדר המגילה. כל ענייניו של גזירת המן, הייתה בשביל שבני ישראל יפנו לאביהם שבשמיים בתפילה ותחנונים ויזכרו את שמו הגדול. ולכך אמרה אסתר למרדכי (ד, טז) 'לָךְ פְּנוֹס אֶת פֶּל הַיְהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשׁוֹן וְצוּמוֹ עָלַי'. וזהו אף כוונת אסתר באמרה למלך [וידוע כי תיבת "המלך" במגילה מכונן להקב"ה] תִּנְתֵּן לִי נַפְשִׁי בְּשֵׂאֵלְתִי וְעַמִּי בְּבִקְשָׁתִי - אין צורך ליתן עלינו צרה ויגון בשביל שנוכיר את שמך, אלא ע"י שנתקן סדר התפילה ובני ישראל יתפללו אליך ערב ובוקר, ע"י כן יזכרו את שמך ויעבדוך באמת.

ועל דבר זה אמר (ט, כח) 'הַיְהִימִים הָאֵלֶּה נִזְכָּרִים וְנַעֲשִׂים וְגו' וְזָכְרָם לֹא יִסּוּף מִזְרָעָם', לעולם ישאר העניין של התפילה והתחנונים אליו יתברך.

(כ"ק אדמו"ר מאונגוואר שליט"א מארה"ב - גליון משנת השבוע)

הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א - משגיח ישיבת מיר: השנה פורים יוצא בערב שב"ק, ויש תחושה של קושי בערב שבת שהזמן קצר, אבל צריך לדעת שאם הקב"ה נתן לנו פורים בערב שבת אז הוא נותן גם כוחות לזה, זה המצווה

ארכיון 'עוז והדר'

אז צריך לעבוד את ה' כפי מה שאנחנו יכולים, אכן יש פחות זמן וצריך להיכנס לשבת בזמן, כל הזמן דופקים על הדלת לבקש תרומות ישנם שמבקשים יפה ויש שלוחצים יותר ודוחקים, ולכל זה צריך סבלנות רבה, לא צריך להיות עבד של אף אחד אבל כן לקבל כל אחד עם סבלנות, מה שיש לך תיתן ומה שלא לא, יש ניסיונות דווקא בימים הגדולים וצריך להיזהר לא להילחץ ולא להתעצב....

סגולת ומעלת יום הפורים

בפורים יש לנו מצוות מיוחדות, מקרא מגילה זה מצווה לא קלה, צריך לשמוע כל מילה, בלי נערוון אבל צריך להקפיד לשמוע טוב כל מילה, ולא לחפש מקום שקוראים שם מהר. אחד בא פעם בצורת ניצחון ואמר שהוא היה אצל מישהו שקרא את המגילה במהירות לא מצויה, אני לא רוצה לומר תוך כמה דקות הוא גמר את המגילה. ואני עומד לידו ואומר רבש"ע אם מילה אחת הוא הפסיד אין לו קריאת המגילה כך נפסק להלכה, אם קוראים נורמלי ולא מושכים גם אם הפסיד מילה הוא יכול מיד לומר אותה ולהיזהר שלא יהיה קורא למפרע, יש לנו גם מתנות לאביונים ומשלוח מנות ואלו הם מצוות היום שצריך להיזהר בהם מאוד.

ומלבד המצוות הללו יש גם את סגולות היום, ראשית כל היות ובכל חג יש השפעה מיוחדת כדברי הרמח"ל: ושורש כולם הוא סדר ססידרה החכמה העליונה שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשבט תקופת הזמן ההוא יאיר אור מעין האור הראשון וכו', הוקבע שבשבת תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז, ותתחדש בנו תולדת אותו התיקון. (דרך ה' ד, ז). וממילא בפורים חוזרת ההשפעה של קבלת התורה מאהבה, וצריך לנצל את ההשפעה הזאת.

כח התפילה של יום זה

ויש השפעה נוספת של תפילה, וכך מצאנו בדברי הטור: כתב רב עמרם ז"ל מנהג בשתי ישיבות ליפול על פניהם כיון שהוא יום נס ונגאלו בו, צריכים אנו לבקש רחמים שיגאלנו באחרונה כבראשונה, ובתשובה מצאתי שאין נופלים על פניהם, וכן המנהג. (או"ח תרצ"ג). ואמנם נפסק שאין אומרים תחנון אבל אנחנו יכולים ללמוד מכך כמה כוח יש לתפילה ביום זה שאנחנו צריכים לבקש רחמים שיגאלנו כבראשונה.

רשעותו הנוראה של המן הרשע

ונסיים בווארט שהתעורר לי בשנים האחרונות, הנה במהלך של המן יש תמיהה גדולה, הרי לא הייתה נפילה כזו גדולה מאיגרא רמה לבירא עמיקתא כנפילתו של המן הרשע ימ"ש, אחד הפירושים מדוע אסתר קראה לו למשתה הוא בשביל שהוא יבוא לדרגה גבוהה ולכבוד גדול כדי שיפול מהמקום הגבוה למקום נמוך שאז הנפילה חזקה יותר.

התוכנית של המן הייתה מסודרת לפרטי פרטים, בתחילה לתלות את מרדכי על עץ גבוה כדי שיראה את מרדכי תלוי מביתו, ואח"כ להשמיד להרוג ולאבד, ואחשוורוש הסכים איתו לכל המהלכים, ובזכות התשובה ומעשים טובים שעשו היהודים לגלג הקב"ה שעבדי המלך שאלוהו מה ייעשה לאיש אשר המלך חפץ ביקרו ובדיוק ברגע הזה הגיע המן למלך, וזה הרגע הכי מתאים, אם היה בא בזמן אחר ייתכן שהמלך היה אומר לתלות את מרדכי, אבל ברגע ההוא המלך היה מתוח מה לעשות גדולה למרדכי, ואם להמן היה אחוז אחד שמא המלך חושב למישהו אחר

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה, קיבלו עליהם את התורה מאהבה, מכוח אהבת הנס שנעשה להם. ויען שזה הזמן של ימי הפורים יש בו העניין של קבלת התורה באהבה, לכן באו לחזק את האהבה בתוך כלל ישראל, על ידי מצווה זו של משלוח מנות, קודשא בריך הוא אורייתא וישראל חד.

עוד שיש לראות במעשה זה גם מוסר השכל גדול על גודל מעלת ימי הפורים וסגולתם, שבהם יכול כל אדם, באשר הוא שם, להשתנות ולהתהפך מהקצה אל הקצה, עד שיהיה בבחינת אדם חדש ממש. וכפי שכבר הגידו רבותינו, שזהו עניין 'ורבים מעמי הארץ מתייהדים', שבימי הפורים יכולים להשתנות לטוב ולמצוא את נקודת היהדות המצויה בפנימיות האדם. ובנקל יותר לבוא בזה בכוח הצדיק, שהצדיק מרומם את האדם ועוזר לו להשתנות ולהיטיב דרכיו ומעשיו.

ישועת ה'

ביום הפורים, בשנת תש"ע, הגיע הרה"צ רבי יוסף יואל קאהן ממבקשי אמונה שליט"א אל הרב הקדוש משומרי אמונים זיע"א ודג בידו. הרה"ק משומרי אמונים קיבלו מיד, על אף שלא הכניסו אף אחד בשעות אלו שלפני השולחן הטהור.

רבי יוסף יואל נכנס והגיש את הדג והתחנן לפני אוהבן של ישראל הרה"ק שכבר עברו הרבה שנים ועוד לא נושע בילדים. הוסיף רבי יוסף יואל ואמר: הבאתי דג לפני השקיעה, שהרבי יאכל מן הדג ויבטיחני בילדים. הרבי שמע ובירך שהכל, ואכל קצת מן הראש, ושם ידו הקדושה על מצחו כעשר דקות. ופנה אל רבי יוסף יואל ואמר לו: פה בחדר הזה הייתי שליח להושיע יהודי עם בניים. וכך היה המעשה:

אצל אבי זיע"א היה אחד ושמו 'יענקל סאמעט', ועברו כמה שנים מהחתונה ולא נושע בבנים, והזכיר את עצמו הרבה פעמים אצל אבי זיע"א, והוא לא רצה להבטיח לו, באומרו: איני רבי ואיני יכול להבטיח. ריחמתי עליו והצעתיו לו שיקנה 'קערה' מכסף לפסח עבור אבי, כי 'קערה' אותיות 'עקרה', ואמר לי שאין לו כסף, וזה עולה כמסכרות חודשית שלמה. לווייתי כסף ונתתי לו, וקנה הקערה. ואמרתי לו, שיתן את הקערה לאבא ביום הפורים כשאני אהיה שם.

והרבי המשיך וסיפר: אני עמדתי מאחורי כיסא קדשו של אבי זיע"א, ויענקל נכנס עם הקערה בידו, ונתן זאת לאבי זיע"א כמשלוח מנות. אבי זיע"א, שמאס במתנות מבני אדם, אמר לו: אני לא צריך לה'רבישע מעשיות', ולא רצה לקבל ממנו כלל ולא רצה להבטיחו, באומרו שאינו רבי ואינו יכול להבטיח. אמרתי לאבי זיע"א: זה חילול ה' שאברך מסתובב פה ואין לו ילדים. אמר אבי זיע"א: מה רוצים ממני, מה אני בעל שם שאני יכול לחלק ילדים, ומאוחר מאוד, וצריך להיכנס למנחה. כששמעתי את הדברים אמרתי ליענקל: יפה כוח הבן מכוח האב, אני גוזר עליך שלא תצא מפה עד שהאבא יבטיחך בבנים. ואבי זיע"א חשב קמעה ואז הסתובב אליי ואמר: אכן אתה צודק, הרי יפה כוח הבן. נגש אבא זיע"א ליענקל סאמעט ונתן לו מכה על כתפו ואמר לו: שיהיה לך כל כך הרבה ילדים, עד כדי כך שלא תוכל ללכת איתם בשוק. וכך היה, ונושע בבנים ובבנות.

סיים הרה"ק משומרי אמונים ואמר: אני מבטיחך פה בחדר הזה, במקום הזה של אבי זיע"א, שבשנה הבאה תיושע בזרע של קיימא. וכך היה, שלשנה הבאה נולדו לו תאומות, שתי בנות למזל טוב, בשנת תשע"א, לפני פורים. ובפורים תשע"א בא עוד הפעם עם דג גדול, ונתן תודה להרבי ואמר: כאן, בזה השולחן נושעתי ולכאן באתי לערוך סעודת הודיה' (קול אמונים' גיליון רסט).

'קוגל' במקום דג

בשעת הסעודה הביאו בעלי הבתים משלוח מנות להרה"ק רבי אלימלך מטאש זיע"א, וגם הרבי שלח להם בחזרה מביתו, בין גברא לגברא.

מעשה פלא סיפר אז בעת ההיא, כשאחד מבעלי הבתים שלו שלח לו משלוח מנות 'קוגל' קטן, וידוע שהייתה חשיבות מאוד אצלו לאכול דגים בסעודת פורים, ואז לא הייתה באפשרות למצוא ולקנות דגים, שהקור היה גדול מאוד. וכשהביאו את ה'קוגל' הזה ונתנו אותו לידו של הרבי, נהיה שמח ותפס את ה'קוגל' והפכו מצד זה לצד השני מיד, ותכף אמר: הנה היום אין לנו דגים, ואם כן אני אומר שה'קוגל' הזה יהיה במקום דגים היום. והוסיף ואמר בלשון הונגריית גם כן, שיהיה דג. והתחיל לאכול מזה ואחר כך חילק מזה שירים להעולם בשמחה רבה, ובכל פעם אמר: שה'קוגל' הזה יהיה היום במקום דג.

והרה"ק הסביר זאת תכף ואמר, שלא יהיה זאת פלא אצלכם מה שאמרתי קעת שה'קוגל' הזה יהיה היום במקום דג. ואספר לכם מעשה שאירע פעם, ועל ידי זה תבינו כבר הכל. וככה סיפר ואמר:

ידוע שאצל הערלים, כמה שבועות לפני הפסחא שלהם, הם מתענים, שלא אוכלים אז בשר כלל. ופעם אירע שהמשרתת של הכומר בכפר בזמן ההוא בישלה והכינה לו 'תרנגול הודו' לסעודתו. והכניסה את ה'תרנגול הודו' הזה על טס מיוחד ונתנה על שולחנו, שיאכל הכומר סעודתו הזאת. וכשראה זאת הכומר קפץ ממקומו ברגז ובכעס וצעק על המשרתת, איך הרהיבה בנפשה להביא לפניו בשר בזמני התעניתים האלו, ורצתה להכשילו לאכול בשר, והמ 'אמרו הבריות, שהכומר דורש ואינו מקיים התעניתים האלו. אמרה לו המשרתת: יסלח נא לי אדוני הכומר, הלא זה מין דג ולא תרנגול הודו. והכומר אמר לה: מה את מדברת שטויות כאלה, הלא אני מכיר ורואה זאת בעיני בשר שלי שזהו תרנגול הודו, ואת יודעת שבזמן הזה ובעת כזאת אין אני אוכל בשר, קחי את זה תכף בחזרה, ומהרי קחי את הבישול הזה מלפני ואין אני רוצה לאכול בשרי.

ועל זה השיבה ואמרה לו עוד הפעם: אדוני, אדוני, זהו מין דג גדול. והכומר כיון שתאב היה לאכול את התרנגול הודו הזה במקום האפשרי ולעשות ממנו גל של עצמות כמובן ממילא, על כן אמר לה: את יודעת ואומרת שבאמת זהו מין דג, אם כן יהיה כמו שאת אומרת, שזהו מין דג, ונאכל זה. והוסיף הכומר ובלשון זה אמר: האם כן הוא, אז שיהיה דג.

הוסיף הרה"ק אחר זה המעשה ואמר בלשונו הקדוש: ובאם שהכומר הזה, הגוי הגדול להבדיל, היה יכול לומר על תרנגול הודו שיהיה דג, אם כן בוודאי שאנחנו יכולים לומר מקל וחומר ומגזירה שווה שה'קוגל' הזה יהיה שווה בשווה כמו דג ובמקום דג. וחילק אחר זה עוד פעם מ'קוגל' הזה שירים לכל אחד ואחד ('פאר משולם', קונטרס 'פורים המשולש בטאש').

ובוודאי שאין מעשה זה דבר צחות בעלמא, ומי יבוא בסוד קדושים, כי ידוע שהמאכלים הקדושים יש בהם שפע קדושה מיוחד להשפיע על עם בני קודש, וכבר הבאנו בזה במקומות אחרים אודות סגולות מאכלי הצדיקים במועדים. אולם מן הנראה

וודאי שהיה אומר שצריך לתת לו מתנה וכדו' וודאי לא את כל היקר וגדולה שאמר, אבל המן היה בטוח שהמלך מתכוון אליו ולכן אמר להליבש לבוש מלכות וסוס וכו'.

מעתה כשאמר אחשוורוש להמן (אסתר ו, י) 'מה' קח את הלבוש ואת הסוס פאשר דברת ונעשה כן למרדכי ה'הודי' וגו' לא מובן איך המן לא התפגר במקום מעוצמת הבושה, אפשר להבין את זה, ושמעתי ווארט נורא בשם אחד מגדולי אדמו"רי גור, שאמר תראו מי זה עמלק הוא לא מת מבושה משום שהגזירה להשמיד להרוג ולאבד עוד הייתה קיימת, והיה כדאי לו לסכול את כל הבושות כדי לראות אח"כ איך שהורגים את כל היהודים.

עכ"פ מה שאנחנו לומדים על עבודתנו בימים אלו שהם ימים של החמים וצריך להרבות בתפילה ובתחנונים על הכלל והפרט, וכן יש השפעה של קבלת התורה מאהבה, ולהתחזק באמונה שהקב"ה איתנו והכל תלוי במעשים שלנו.

מן ראש הישיבה רבי חיים שמואלביץ זצוק"ל אמר שידוע שהמגילה היא צירוף מקרים, אנחנו יודעים שאין מקרה בעולם כלל אבל כלפי העין הגשמית זה נראה מקרה, ואם מצרפים את כל המקרים זה נעשה למגילה, והיה אומר רבי חיים זצוק"ל שאם היה בדורות האחרונים נביא הוא היה כותב מגילה מכל הצירוף מקרים בשבעים שמונים שנים האחרונות.

לקראת פורים החל בערש"ק

אני רוצה לגעת בנקודה נוספת, השנה פורים יוצא בערב שב"ק, ויש תחושה של קושי בערב שבת שהזמן קצר אבל צריך לדעת שאם הקב"ה נתן לנו פורים בערב שבת אז הוא נתן גם כוחות לזה, זה המצווה אז צריך לעבוד את ה' כפי מה שאנחנו יכולים, אכן יש פחות זמן וצריך להיכנס לשבת בזמן, כל הזמן דופקים על הדלת לבקש תרומות ישנם שמבקשים יפה ויש שלוחצים יותר ודוחקים, ולכל זה צריך סבלנות רבה, לא צריך להיות עבד של אף אחד אבל כן לקבל כל אחד עם סבלנות, מה שיש לך תתן ומה שלא לא, יש ניסיונות דווקא בימים הגדולים וצריך להיזהר לא להילחץ ולא להתעצבן.

יש לדעת שעיקר ההלכה של משלוח מנות הוא שתי מנות לאיש אחד, ובכ"ז שולחים היום לכל המלמדים ולכל השכנים משלוח מנות, וגם בזה צריך לתת את הדעת ולשים לב לנהוג בסבלנות לעשות רשימה יחד עם האשת חיל למי צריך לתת, ולדאוג שהכל יהיה רוגע, נחת רוח ושמחה, השטן מתגרה בפורים ובפרט בערב שבת שגם כך תמיד בערב שבת השטן עובד קשה, ולזכור שאם נפלת קמתי.

(הגה"צ רבי בנימין פינקל שליט"א - משגיח ישיבת מיר - להשיב נפש)

באהבה ואחוה מצווה זו של 'משלוח מנות איש לרעהו' יש בה דבר חידוש, שהרי אין היא אמורה כלפי עניים ואביונים אלא כלפי כל אדם ואדם, איש לרעהו, יהא מעמדו הכלכלי אשר יהיה. מצווה זו מקיפה את כלל ישראל כולו, מבלי שייכות לסך הממון שיש להם, ואין היא מתקיימת

דווקא במעוטי יכולת.

בכך שונה מצווה זו מהמצווה שנצטוונו בכללות הימים טובים לשמוח את העניים, וכפי שפסק הרמב"ם בהלכות יום טוב (פ"ו ה"ח): וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאמנה עם שאר העניים האמללים, אבל מי

שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצווה אלא שמחת כרסו, ועל אלו נאמר 'זבחייהם כלחם אונים להם כל אוכליו ייטמאו כי לחמם לנפשם', ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר 'זוריתי פרש על פניכם פרש חגיכם'.

ואכן יש להבין מה טעם נתקנה מצווה זו של משלוח מנות באופן שיכולים לקיימה אפילו כאשר המנות ניתנות לעשירים ובעלי יכולת.

והנראה לומר על פי דברי בעל 'מנות הלוי' בטעם מצוות 'משלוח מנות': כי זה רומז כי הם באגודה אחת ובאהבה ואחוה, הפך מה שאמר הצורך 'מפוזר ומפורד'. ובשל כך באה מצווה זו של 'משלוח מנות' באופן כזה שאין הבדל בין איש לרעהו, בין עני ובין עשיר, להרבות האהבה והאחוה בכלל ישראל.

ויש להעמיק בזה עוד על פי מה שאמרו במסכת שבת (פח.): אמר רבא, אף על פי כן, הדור קיבלוה בימי אחשוורוש. דכתיב 'קיימו וקיבלו היהודים', קיימו מה שקיבלו כבר. ופירש רש"י: 'בימי אחשוורוש' - מאהבת הנס שנעשה להם. והיינו, שבני ישראל בשעת מתן תורה קיבלו עליהם את התורה באונס ומתוך יראה, אמנם בימי מרדכי ואסתר בשושן הבירה, קיבלו עליהם את התורה מאהבה, מכוח אהבת הנס שנעשה להם.

ויען שזה הזמן של ימי הפורים יש בו העניין של קבלת התורה באהבה, לכן באו לחזק את האהבה בתוך כלל ישראל, על ידי מצווה זו של משלוח מנות, קודשא בריך הוא אורייתא וישראל חד.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום - פורים)

בס"ד

לְאֹד כְּאֹד הַחַיִּים

בְּכֹל עֵת • בְּכֹל מְקוֹם

48 חפצות עם ביאור משובח • אור החיים

עזר והדר

שיהא תורה טבעל פה ביליה שגורה בני כל

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

מחיינאה

השבוע במדור:

צייר על פניו זקן בפורים שחל בע"ש ונשאר עד שבת, האם מותר לשוטפו | מגילה שיש בה תיבות רחוקות מהשרטוט | אחד שמקבל תרומה ע"מ שילמד בפורים אם קריאת המגילה נחשב לו כלימוד התורה | קטן שנתגדל ביום ט"ו שחל בשבת

צייר על פניו זקן בפורים שחל בע"ש ונשאר עד שבת, האם מותר לשוטפו

שאלה: בחור צייר זקן על סנטרו בפורים שחל ביום שישי, ונרדם עד ליל שבת, ומתבייש לצאת כך לרחוב, האם מותר לו לשוטפו בשבת?

תשובה: כתב החיי אדם (הלכות נטילת ידיים כלל מ ס"ח) מי שנתפחמה ידיו משחרות קדרה וכיוצא בו בשבת, נראה לי דמותר ליטול ידיו, ובלבד שלא ינגבם הדיו כמחוק, רק ימתין עד שיתנגבו ממילא, [ויעו"ש שדן אי הוה חציצה]. וכתב בנשמת אדם (סק"ב) הטעם דכמו שהכותב על בשרו בכל דבר שהוא רושם חייב, והוא הדין אם רושם בפחם שחור, הוא הדין אם היה מוחקו, על מנת לכתוב שתי אותיות חייב, ואם מוחקו שלא על מנת לכתוב שתי אותיות, עכ"פ יש בזה איסור דרבנן. אבל ליטול ידיו מותר, דלא הוה פסיק רישא כמבואר בתוס' ישנים ביומא (דף פח ע"א), אבל הניגוב אסור דהוה פסיק רישא דאסור אפילו באיסור דרבנן.

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

קטן שנתגדל ביום ט"ו שחל בשבת

שאלה: קטן שנתגדל ביום ט"ו שחל בשבת מתי צריך לקרא את המגילה.

תשובה: בשו"ת ציץ הקודש (סי' נה אות ג') הביא חידוש נפלא מהגה"ק רבי יוסף חיים זוננפלד, שקטן בן כרך שנעשה גדול ביום ט"ו אדר שחל להיות בשבת, קורא את המגילה

הגאון רבי יעקב גרינוואלד שליט"א רב ביהמ"ד בעלזא "זכרון רפאל" בני ברק וחבר הביד"צ דקהל 'מחזיקי הדת' באר"

צילום: הרב מרדכי זאב שוומנפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

בשבת. שהרי הטעם שהקדימו לקרות את המגילה בערב השבת הוא שמא יעבירונו, ובר"ן (על הרי"ף, ראש השנה ח.) מבאר מה שלא גזרו על המילה בשבת שמא יעבירונו ארבע אמות ברשות הרבים, שרק בשופר ומגילה שהכל טרודים בהם יש לגזור, מה שאין כן במילה שהוא מצווה על היחיד, אחרים שאינם טרודים יזכירו לו, ולכן לא גזרו בה שמא יעבירונו. ולפי זה יש לומר גם לעניין מגילה בערב שבת לקטן שנתגדל, שמאחר שאין טרודים בה, שכן כולם קוראים ביד, לא חששו שמא יעבירונו, וקורא בט"ו. ע"כ תוכן דבריו.

אך אם נאמר שמדברי קבלה כך הוא, כשחל בשבת קורא ביד, ודאי לא שייך לחלק בזה בקטן והגדיל. ואף אם הוא תקנה מאוחרת מחמת גזירת שמא יעבירונו, כתב החשק שלמה (מגילה ד:) שגם קטן שהגדיל אינו קורא בשבת,

וכן כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ה סי' פג) להלכה. ומבאר הטעם, שמאחר שגזרו חז"ל שלא לקרות את המגילה בשבת, לא פלוג בזה, ואסרו לעולם לקרות בשבת, ואף במקום שלא שייך חשש שמא יעבירונו. ולכן גם מי שהיה קטן ביום י"ד אסור לו לקרות את המגילה בשבת.

ובענינו אף שלגבי נטילת ידיים מותר ליטול ידיו ובלבד שלא ינגב, היינו באופן שנוטל שלא על מנת למוחקו, דלא הוה פסיק רישא שימחק השחרות, אבל כששוטף את פניו על מנת למוחקו, אף שהוא שלא על מנת לכתוב אסור מדרבנן. והמהרש"ם בקונטרס אהבת שלום (הנדפס בסוף מנחת שבת אות ד) כתב דלפי החיי אדם יצא, שאף בכלל דם או טיט או צואה, יהיה אסור לקנח בשבת, שאין הבדל ביניהם שהרי גם שחרורית קדירה הוא דבר שאינו מתקיים, ולפי זה יוצא מבוכה גדולה מה יעשו המוהלים בפריעה ומציצה שמתלכלכים בדם, ומה יעשו הנשים העוסקים בהקדירות ומפחמים ידיהן, ולכן כתב דדוקא בטשטוש דיו שהוא דבר המתקיים ובמוחק על מנת למחוק חייב, לכן גזרו גם במוחק סתם, אבל טשטוש של שחרורית קדירה וכדומה, שאינו דבר המתקיים שהכותב בהם פטור אין לגזור בהם גזירה לגזירה ולא חמיר בזה מוחק מכותב. והביא ראייה מהא דכתב השו"ע (סימן שב ס"א) מי שנתלכלכה ידו בטיט, מקנחו אבל לא במפה, ומוחק דמשום מוחק ליכא איסורא, וכן כתב בשו"ע (סימן תריג ס"א) דאם ידיו מלוכלכים, או שנטף דם מחוטמו מותר לרחצם, ובע"כ דהיינו בריחוץ יפה שיתנקו ידיו וחוטמו, לכן נראה דבלכלוך בעלמא שאינו של דיו ושאר דבר המתקיים פטור ומותר. לאור זאת נראה דבענינו אסור לשתוף את הצבע, לא מבעיא לאוסרים לשתוף שאסור, אלא אף למהרש"ם אסור, דכל ההיתר הוא במקום לכלוך שאינו מתקיים, אבל בענינו שהוא צבע את עצמו בערב שבת, והוא דבר שמתקיים קצת, יתכן שאף המהרש"ם יודה שאסור, אלא דבקצות השולחן (סימן קמד בדי השולחן סק"י) כתב להתיר משום דעיקר איסור המחיקה היא מחשבת הכתיבה, ולכן אף המוחק שלא על מנת לכתוב שאסור, היינו דוקא במקום שהדרך לכתוב, אבל במקום שאין הדרך לכתוב כלל כגון על היד, ולא שייך לומר דהכשיר המקום לכתיבה גם חז"ל לא אסרו.

ובענינו יתכן להתיר משום כבוד הבריות, וכתב בספר מנחת שבת (שם) דהיכא שיש בכלל כבוד הבריות כיון דמחיקה כזו אין בה איסור אלא מדרבנן, יש לצדד להתיר. וכן כתב המהרש"ם דלפי מה שכתב המחצית השקל (סימן שכ ס"ק כג) לצדד להתיר קינוח שער השפה, אחר אכילה ושתייה משום כבוד הבריות אף שלא החליט כן, פוק חזי מאי עמא דבר, והכא נמי בזה, ולפי זה גם בכלל מדבר המתקיים יש לצדד, וצ"ע בזה. לסיכום: כדאי לפנות לנכרי שהוא ישטוף את הצבע.

**הגאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים
גאב"ד מרכז פתח תקוה**

ארכיון 'עוז והדר'

מגילה שיש בה תיבות רחוקות מהשרטוט

שאלה: מגילה שיש בה כמה תיבות הכתובות רחוק מהשרטוט, האם זה כשר לכתחילה.

תשובה: מדברי הרע"ק א (ש"ת מהדו"ק, סי' נ) נראה, דאף שנכתב ישר מ"מ אם אינו על השרטוט ממש פסולה, והובא בפתח"ת (סי' רפח, ס"ק ה), וכ"כ בשו"ת חנוך בית יהודה (סי' עג). אמנם מד' שו"ת הב"ח (סי' פז) נראה, דליכא קפידא בזה, וכן העלה הדעת קדושים (סי' רעא, ס"ק ז) דבהרחיק כב' שערות אין קפידא, עי"ש.

ברם להלכה, כתב מו"ח מרן הגר"מ הלברשטאם זצ"ל בס' הליכות משה חנוכה ופורים (הנדפס כעת בס"ד, פרק ז, סי' א, סעי' א) כי לדעת כק"ז רביה"ק מצאנו זי"ע בתשו' דברי חיים (יו"ד חלק ב, סוף סי' סו) אין להקל בזה כלל, אמנם מו"ח זצ"ל הכריע כי באות אחת אפשר להקל, ועי"ש בביאורים (ס"ק ג) הטעם בזה. ועל כן, למעשה, יש לתקן המגילה, דהיינו שיעבה ראשי האותיות לקרבם אל השרטוט, ובזה יהא כשר לכתחילה אף לדעת המחמירים, וכמש"כ הדע"ק (שם).

אחד שמקבל תרומה ע"מ שילמד בפורים אם קריאת המגילה נחשב לו כלימוד התורה

שאלה: אחד שמקבל כסף על דעת שילמד 3 שעות בליל פורים, אם יכול לקרוא המגילה בכמה מקומות ולצורך זמן הקריאה להניי שעות של 'לימוד התורה'.

תשובה: הנה כבר דשו רבים וגם טובים אם קריאת המגילה נחשב כלימוד התורה, ולכאורה שאלה זו תלוי בפלוגתא הפוסקים, ולכן למעשה כיון שברור כי דעת הנדיב הוא שיעסוק בעומק דברי תורה כמה שעות בליל פורים, ובנדרי צדקה אזלינן בתר דעת ולשון בני אדם, לכן אינו יכול להחשיב ג"כ קריאת המגילה בשעות אלו.

וראיתי למרן הגר"ש"ז אויערבאך זצ"ל (קול התורה, חלק נח, עמ' שט) שדן במי שהגיע לביהכ"נ בשעה שהציבור עומדים להתחיל קריאת המגילה, אם יקרא ברכת התורה ויקרא אח"כ המגילה ביחיד, או ישמע כעת המגילה. ומכריע, כי ישמע המגילה ואח"כ יקרא ברכת התורה, וזה ראייה לדברינו די"ל שקריאת המגילה אינו נחשב כלימוד התורה, ומה גם דכמשנ"ת לעיל דכן ברור דעת הנדיב שיעמול בהוויות אב"י ורבא ופשוט הוא.

בס"ד

בבל זמן זעת
נ"ד נרמים
266 ש"ל נלבר
מקום 525 ש"ל

מ"ה נרמים

מקרא מפורש
מלאכת מחשבת

מ"ה נרמים
שחזור
מעת עתה
מקרא מפורש

266 ש"ל נלבר

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

בס"ד

בבל זמן זעת
נ"ד נרמים
266 ש"ל נלבר
מקום 525 ש"ל

מ"ה נרמים

מקרא מפורש
מלאכת מחשבת

מ"ה נרמים
שחזור
מעת עתה
מקרא מפורש

266 ש"ל נלבר

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

הגאון המפואר רבי משה פיינשטיין זצ"ל בעל אגרות משה - י"ג אדר ב' תשמ"ז

אם על פי הלכה מותר להרביץ בשביל דבר כזה (לקט דברים של טעם ממכון כרמינו)

כוס לקידוש - אם רשאים לעשות על כוס שנעשה מנייר שהוא כלי רק לשעה

הגר"מ פיינשטיין זצ"ל באגרות משה (או"ח חלק ג סי' לט) הוציא מדברי התוס' מסכת ברכות [(ג, ב ד"ה מודים וכו') חי ומלא - א"נ קאי אכוס עצמו. ומאי חי שלם וכו' ע"כ]. חידוש גדול זו"ל: הנה בדבר כוס לקידוש אם רשאים לעשות על כוס שנעשה מנייר שהוא כלי רק לשעה, ששמעו אשר אסרתי, אמת הדבר דהא התוספות מפרשים בברכות (דף ג, ב) ד"ה מודים וכן בשבת (דף עו) כתבו זה בד"ה כדי בשם בני גרבונא, דחי שנאמר בהדברים הצריכים בכוס של ברכה הוא שיהיה הכוס גופו כלי שלם ונפסק כן בש"ע (סימן קפג סעיף ג), וכתב המג"א (סק"ה) דאפילו נשבר רק בסיס שלמעלה נמי פסול אף שגוף הכוס שלם, וכוס של קידוש טעון כל מה שטעון כוס של בהמ"ז כדאיאתא (בסימן רע"א סעיף י), אלמא דבעינן שיהא הכוס נאה שרק כוס כזה כשר לבהמ"ז ולקידוש, ורואה אני שבכוס של נייר שהוא רק לשעה על פעם זה לבד הוא עושה גרוע דאין לו שום חשיבות, שודאי אינו ראוי לבהמ"ז ולקידוש, אך כשליכא כוס אחר אולי יש להקל ע"כ.

הגאון רבי משה פיינשטיין בעל אגרות משה זצ"ל נולד ב' אדר שנת תרנ"ה בעיירה אוזדא פלך מינסק, לאביו רבי דוד מחשובי תלמידי הנצי"ב ורבה של אוזדא, ואח"כ רבה של סטרובין, ומצד אמו התייחס לרבינו התוספות יו"ט, וקראו שמו בישראל על שם משה רבינו.

בשנות נעוריו קיבל תורה מפי אביו שהיה פוסק ולמדן גדול, אחר כך נסע לסלוצק ולמד תורה מפי הגאון רבי איסר זלמן מלצר, משם נסע לשקלוב ללמוד אצל רבי פסח פרוסקין שהחשיבו כרבו המובהק.

בגיל עשרים התקבל כאב"ד אוזדא מקום רבנותו הקודמת של אביו. כעבור חמש שנים בשנת תר"פ נתעטר בכתר הרבנות של העיר לובאן, עיר מלאה חכמי וסופרים, הימים היו ימי טרוף ואנדרלמוסיה ברוסיה, מלחמת אחים בין הבולשביקים ונאמני הצאר הרוסי שעשו שמות במדינה, רבי משה עוד לא הספיק לכהן במשרתו החדשה שנה, והנה נאלץ היה לברוח מהפוגרום הנורא שחוללו הגויים. עד שלבסוף נרגעה העיירה, ורבי משה חזר.

קושי השעבוד הגיע לעיירה בשנת תר"צ באותה שנה גברה יד של הבולשביקים וכידוע שיסוד עיקרי שבשיטתם היה רדיפה נגד הדת, אגף מיוחד לרדיפת הדת היהודית היתה נקראת 'בסקציה' שכמעט כל חבריה היו יהודים כופרים רחמנא לצלן היודעים את רבונם ומכוונים למרוד בו, הם רדפו את הדת עד חרמה ומאות רבנים ויושבים על מדין נרצחו על ידם או הוגלו לסיביר.

בתנאי שמד אלו, נתעלה רבי משה למדרגות נעלות ואף בהיותו בארץ גזירה זו זכה לחדש המון חידושי תורה, והשיב תשובות רבות לשואלים מכל חלקי רוסיה.

כשהמזב החמיר עד שהיה ממש אי אפשר להחזיק מעמד, היגר לארצות הברית בשנת תרצ"ז, תיכף עם בואו החל להגיד את שיעוריו במתיבתא "תפארת ירושלים" בית מדרשו באיסט סייד שהחזיק בה עד יום פטירתו.

בקרוב לחמישים שנות פעולתו באמריקה טבע את חותמו על כל חלקי החיים. אלפי תשובותיו לשואלים שנרפסו בספרי "אגרות משה" מכילים תשובות בכל חלקי התורה ובכל עניני החיים, הוא זכה להעמיד תלמידים רבים שהרבה מהם יצאו להוראה כרבני ערי השדה בארה"ב וכמרבצי תורה בישראל.

פרשה מיוחדת היא מידותיו של רבי משה, עליו ראוי הכינוי "הי עניו הי חסיד מתלמידיו של אהרן הכהן", עם כל גאונותו המופלגת בכל חלקי התורה - אמרו עליו שסיים את ד' חלקי שולחן ערוך עם נושאי כלים ארבע מאות פעמים בחייו - לא החזיק טיבותא לעצמו וענוותנותו היתה עד קצה האחרון, הוא התבטל בפני כל אדם, ומחל תמיד למציריו, היה מן הנעלבים ואינן עולבין ואת כל אחד קיבל בסבר פני יפות, כל ימיו עסק בחסד בגופו ובמאודו וקידש שם שמים בכל תהלוכותיו.

נפטר זקן ושבוע ימים ב"ג אדר ב' תשמ"ז. בהלווייתו בניו יארוק ובירושלים השתתפו כרבע מיליון אנשים. הניח בנים ובני בנים מרביצי תורה בישראל.

חיבוריו שו"ת אגרות משה (ז"ח), "דברות משה" על רוב מסכתות הש"ס, ו"דרש משה" על התורה. גדל בשם טוב ונפטר בשם טוב מן העולם, זכותו יגן עלינו אמן.

"אינני יודע אם על פי הלכה מותר להרביץ בשביל דבר כזה"

פעם אחת בא אחד לפסוק דין תורה אצל הגאון האדיר שר התורה רבי משה פיינשטיין זצ"ל, ורבי משה לא פסק לטובתו, ורגז האיש על רבי משה וצעק "אם אתה לא פוסק כרצוני, אז אתן לך סטירה!"

ואמר לו רבי משה בתמימותו ובענוותנותו "איך ווייס ניט צו על פי הלכה מעג מען שלאגן פאר אזא זאך... [אינני יודע

עדר נחל המבואר
להרה"ק רבי דוד שלמה אייבשיץ ז"ע"א

כל הנחלים הולכים אל הים
5 כרכי אור תורתו של רבי משה זצ"ל בעל הערכי נחל מבוארים לראשונה עם ציורים והערות ודרכי התענית

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 להשיג בחנויות הספרים

מן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי זצ"ל בעל דרך אמונה וש"ס - ט"ו אדר ב' תשפ"ב

במשך עשרות שנים הוא יישב במעונו וכתב את ספריו הרבים, בהם: שונה הלכות, טעמא דקרא, דרך אמונה, אורחות יושר ועוד. ספריו הרבים קנו להם שם של כבוד במהירות עצומה וגדולי הדור של אז כבר היו עולים למעונו לשוחח עמו בלימוד ובדברים שונים.
בעיצומו של יום ט"ו באדר ב' פורים דמוקפין, עלתה נשמתו בסערה השמימה, כשכלל ישראל בכל אתר ואתר מבכה את לכתוב של רב האי גאון וצדיק, זי"ע.

הגהת עם הארץ לכל ספר חדש

שמעתי מרבינו (הגר"ח קנייבסקי זצ"ל) שכל ספר שמוציאים לאור, צריך שעם הארץ יקרא אותו קודם כדי לראות היכן אפשר לטעות בהבנת הענין.

וסיפר רבינו: פעם אחת בא אלי אחד, ואמר לי שכתבתי בספר 'שונה הלכות' שמותר להתקלח בשבת. ואמרת לי, הכיצד יתכן הדבר, הלא כתוב שם מפורש שאסור.

והסביר לי, שהן אמת שהבאתי בשם ספר מנוחה נכונה שאסור להתקלח, אמנם אח"כ כתבתי שהחזו"א עבר על זה, הרי דהחזו"א אינו מסכים עם פסק זה...

והאמת, שהספר הנ"ל מביא פסקים מהחזו"א, וכתבתי שהחזו"א עבר על הפסקים שכתב, וכוונתי היתה שעבר עליהם ואישרם, והוא חשב שעבר עליהם, היינו דלא הסכים להם, וכזה דבר לא הייתי יכול לעלות על דעתי...

(הספרים של רבינו, עמ' קיח)

גמרתו לראש הגבעה, שם למד עד לסיום הקרבות. בז' בכסלו תשי"ב נשא מן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי זיע"א את רעייתו הרבנית מרת בת שבע אסתר, בתו של מן רבי יוסף שלום אלישיב. השדכנים היו הרב בן ציון ברוק, ראש ישיבת נובהרדוק בירושלים, והחזו"א, ששיבח במכתב את החתן והכתירו בתואר "מרא דכולא תלמודא".

לאחר נישואיהם הם התגוררו בפתח תקווה מספר חודשים והוא המשיך ללמוד בישיבת לומז'ה. לאחר מכן עברו לבני ברק וחלקו דירה משותפת עם משפחות הרב נסים קרליץ, הרב עמרם זקס והרב דב וינטרוב, כאשר כל משפחה התגוררה בחדר אחד והמטבח היה משותף לכולם. בהמשך עברו לדירה מורחבת יותר שחלקו עם משפחת הרב פנחס שרייבר. בבני ברק החל ללמוד בכולל "עטרת יוסף", שלימים נקרא כולל חזון איש. הוא למד שם במשך עשרות שנים.

בתום השבעה לפטירת אביו, באב תשמ"ה הספידו מן הרב שך בבית המדרש לדרמן בבני ברק שם הוא התבטא ואמר כי מן הסטייפלער "הניח בן כמותו". דבריו של מן הרב ש"ך הפכו במהרה לשיחת היום בריכוזים החרדיים.

כבר בצעירותו ביקש מן הרב שך ממנו שיצטרף למועצת גדולי התורה אך הוא סירב מסיבותיו שלו. באחד מיכינוסי הבחירות הראשונים שנערכו הגיע הרב שך למעונו של מן שר התורה וביקש שיתלווה אליו, באומרו, "אם רבי חיים לא נכנס איתי אני לא מגיע לכינוס".

במשך שנים רבות כיהן מן שר התורה כאחד ממנהיגי דגל התורה אך הדבר התבטא אצלו רק במתן תשובות לשאלות שונות. את כל חייו הוא הקדיש לעסק התורה ולכתובת ספריו הרבים שהפכו לספרי חובה בבית היהודי.

מן שר התורה הגאון רבי חיים קנייבסקי זיע"א נולד בפינסק לאביו מן רבי יעקב ישראל קנייבסקי ואמו מרת פעשא מרים, אחותו של החזון איש. אביו שימש סנדק בברית המילה שלו וקרא את שמו שמריהו יוסף חיים, על שם שני סביו, הרב שמריהו יוסף קרליץ רבה של קוסובה והרב חיים פרץ קנייבסקי.

בתאריך א' בניסן תרצ"ד עלה הנער עם משפחתו לארץ ישראל והם התיישבו בבני ברק. בתחילה התגורר עם משפחתו בבית דודו, מן החזון איש. מאוחר יותר עברו לדירה סמוכה בשכונת גבעת רוקח. כאשר עבר החזון איש לשכונת זיכרון מאיר עברה אף משפחתו להתגורר בסמיכות אליו.

בגיל עשר נכנס רבי חיים זיע"א ללמוד בישיבת תפארת ציון בבני ברק, שם למד אצל מורו ורבו מן רבי מיכל יהודה ליפקוביץ שהחל למסור שיעורים בישיבה. לאחר שש שנות לימוד בתפארת ציון, ביקש אביו שיבוא ללמוד אצלו בישיבת בית יוסף, שם למד אצלו זמן אחד את מסכת יבמות. לאחר מכן עבר ללמוד בישיבת לומז'ה בפתח תקווה בראשות רבי ראובן כץ. בשנתו הראשונה שם, בגיל 17, סיים לראשונה את כל התלמוד הבבלי.

במשך שנתיים שמע שיעורים מהרב שך, שכיהן כ"מ בישיבה, וכן שמע שיעורים מהרב אליהו דושניצר, שכיהן כ"מ ומשגיח בישיבה. בשנתו האחרונה בישיבה שמע שיעורים מהרב יחיאל מרדכי גורדון שמונה לראש הישיבה באותה שנה.

מדי שבוע היה חוזר לביתו לקראת שבת אז למד תורה מדודו החזון איש. בעת לימודיו בישיבת לומז'ה פרצה מלחמת העצמאות וכל תלמידי הישיבה גויסו לשמריה בחזית המצרית, עם מקלות ואבנים בלבד. הרב שמואל גרוסברד, שמונה למפקדם, הורה לתלמיד הצעיר לעלות עם

הרה"ק רבי פינחס מנחם אלתר זי"ע בעל הפני מנחם - ט"ז אדר תשנ"ו

לחברי הבחור בונם ליקיווער הי"ד שהיה לריעי ומדריכי על פי עצתו והראה לו קטע במדרש.

כעבור כמה ימים, הראה לי בונם ליקיווער קודם לימודינו את דברי המדרש (שמו"ר פכ"א), שהמלאך הממונה על התפילות, נוטל כל התפילות שהתפללו בכל הכנסיות כולן, ועושה אותן עטרות ונותנן בראשו של הקב"ה.

מכל תפילה שישראל מתפללים נהיה כתר להשי"ת, מתפילה זכה נוצרי אבנים מאירות ויפות מאוד כיהלומים, ומתפילה פשוטה האבן פחות מאירה, אבל כולן משובצות בכתר.

והוסיף ואמר לי, לפני כמה ימים כשהמלאך הביא את הכתר, היה שם חלל ריק, ושאל הקב"ה מדוע חסרה כאן אבן, ואמר המלאך: שהילד פינחס מנחם לא אמר כתר...

בשמעי כך התביישתי מאוד ובכיתי, ומני אז לא חסרת מעולם אמירת כתר כראוי...

(הפני מנחם, ח"א עמ' שמ"ו)

המוסר שקבל מאביו האמרי אמת בימי ילדותו

כ"ק אדמו"ר הפני מנחם מגור זי"ע דרש פעם לילדים בתלמוד תורה: כתיב (משלי א, ח) 'שמע בני מוסר אבין', וכיון שהתכבדתי להגיד דברי מוסר, נזכרתי במוסר שקיבלתי בילדותי מכ"ק אאז"ל (האמרי אמת) כאשר היה לי הבל פה שאין בו חטא.

היה זה בבית המדרש בגור בשעת אמירת 'קדושת כתר' במוסף של יום טוב, ומכיון שהתפילה היתה ארוכה וגם הדוחק היה גדול, הסחתי דעתי מאמירת כתר. כ"ק אאז"ל היה עסוק בתפילתו ולא ראה זאת, אבל כנראה שנודע לו מאחד האנשים שהתמנו להשיגח בבית המדרש.

לאחר התפילה רק שאלני, למה בשחרית אומרים 'קדושה' ובמוסף אומרים 'כתר', וקרא

כ"ק אדמו"ר רבי פינחס מנחם אלתר זי"ע מגור נולד ביום שבת קודש פרשת פינחס כ"א תמוז שנת תרפ"ו בעיירה פאליניץ בפולין, כבן זקונים לאביו הרה"ק רבי אברהם מרדכי מגור זי"ע בעל ה'אמרי אמת' בן הרה"ק ה'שפת אמת'. ולאמו הרבנית הצדקנית מרת פייגא מינטשא בת (גיסו של ה'אמרי אמת') הרה"ק רבי יעקב מאיר בירדמן הי"ד חתן בעל השפת אמת זי"ע.

כאשר כבשו הגרמנים את פולניה הצליח להימלט עם אביו האדמו"ר, והגיע לארץ ישראל בשנת ת"ש.

שימש במשך שנים רבות כראש ישיבת 'שפת אמת' של חסידי גור בירושלים, ונודע כתלמיד חכם מופלג. נקרא על שם ספרו 'פני מנחם'.

מונה כאדמו"ר חסידות גור משנת תשנ"ב, לאחר שנפטרו אחיו האדמו"רים הרה"ק רבי ישראל בעל 'בית ישראל' והרה"ק רבי שמחה בונים בעל 'לב שמחה'. רבינו נפטר בפתאומיות במוצאי פורים שנת תשנ"ו זי"ע.

הרה"ק חנוך העניך הכהן לוין מאלכסנדר זי"ע בעל חשבה לטובה - ח"י אדר ב' תר"ל

הרבי ר' העניך נולד בשנת תקנ"ח לאביו רבי פנחס יעקב הכהן זצ"ל. אחרי גישואו בפשיסחא, מקום מגוריו של חותנו רבי יעקב יעקל פאכטיר שהיה עשיר מופלג ועסק בכריתת עצים, התגורר סמוך לחותנו, ובאותה עת זכה להכיר מקרוב את היהודי הקדוש זי"ע ואת תלמידו הגדול רבי שמחה בונם זי"ע, שבצילם הסתופף.

רבינו כיהן כרב בכמה קהילות, תחילה באלכסנדר ואחר כך בנובידבור ובפרושניץ. הוא הסכים לקבל על עצמו את עול הרבנות, מאחר שלא היתה לו פרנסה ממסחרו, עד כדי שהיו תקופות שבביתו לא היה לחם לאכול. אולם בכל ימי חייו, את הכספים שהיה מקבל ככהן בפדיון הבן, היה מנדב לעניי ארץ ישראל.

כל ימיו נחבא רבינו אל הכלים, ורוב שנותיו עברו עליו בצל כנפיהם של מורי פשיסחא וירשיהם בקוצק ובגור. רק לאחר שאחרון רבותיו נסתלק מן העולם, נאות לשמש כמנהיג העדה, והוא בן ששים ושמונה.

כאשר נכנסו אל הרבי ר' בונם מפשיסחא שלושת גדולי תלמידיו יחדיו, רבי מגדלי מטומשוב, רבי יצחק מאיר מוורשה, ורבי חנוך העניך מאלכסנדר, שמח לבואם והכריז, ברוכים הבאים גדולי אדמו"רי פולין. ואכן שלושתם האירו בשמי יהדות פולין, כשהאחרון מביניהם היה רבי חנוך העניך מאלכסנדר. כשהחל לנהל את העדה, ושיחרו לפתחו חסידים ואנשי מעשה רבים כפעם הראשונה, אמר להם, לו הייתי אברך צעיר, לא נסעתי לאיש חסידים. החסידים השיבו לו, אדרבה, למי ניסע אם לא לאיש אשר יאמר כן, ומאמין בעצמו שהוא כן. השיב להם, אנא אמינא כי שטיא אחדא שטיא לא מסרך (השוטה אינו נדבק לומר דבר אחד של שטות כל הימים, רש"י גיטין סח:), לא יארך הזמן וכולם יווכחו בדבר וישובו על עקבותיהם כלעומת שבאו, ולא יסיפו עוד לבא אלי.

אולם רובם המכריע של תלמידי החידושי הרי"ם קיבלו את מרותו אחרי הסתלקות החידושי הרי"ם, ובתוכם השפת אמת זצ"ל, שרבינו היה מכבדו מאד ואומר לו דברי תורה לרוב, האבני נזר מסאכטשוב זצ"ל, ועוד.

בשנת תרכ"ח - שנת השבעים לחייו, חלה וסבל יסורים קשים אותם נשא באהבה במשך שנתיים, עד הרגע האחרון לחייו, הוסיף לקבל את החסידים שהגיעו אליו.

בראש השנה תר"ל, האחרון לחייו, התאספו אלפי חסידים באלכסנדר, ואז שינה רבינו ממנהגו וסירב להיפרד מכל חסיד וחסיד בלחיצת ידים, עקב חולשתו הרבה, ואמר שכל החסידים האומרים לצאת לביתם, יתקבצו לחצר בית המדרש. כשהתאספו, ניגש לחלון שבחדרו, והשמיע ברכת כהנים בקול כפרידה משותפת, סגנון הברכה עורר חששות בלב חסידים רבים.

מגילת חייו של רבי חנוך העניך, נסתיימה חיש מהר. תקופת הנהגתו לא ארכה אלא ארבע שנים בלבד, והוא נסתלק ביום י"ח אדר ב' תר"ל, בהותירו אחריו עדה בוכיה.

מתחרט - שעושה 'חרט' בנפשו

אמרו חז"ל: כל העושה דבר ומתחרט בו מוחלין לו מיד. (חגיגה ה, א)

הרבי ר' העניך מאלכסנדר זי"ע אמר ש"מתחרט" אין הכוונה שיש לו חרטה על שעשה העבירה, כי בלאו הכי אחרי עשיית העבירה היא נמאסת בעיניו.

אלא הפירוש הוא לשון "חרט" שנחרט בנפשו, שלא יעבור שוב על עבירה.

הדרך היא שהילד בוכה בעת שנולד

סיפר הרה"ק רבי אברהם מפאריסוב זי"ע בזה הלשון: "הנה נודע כי 'תשובה' היא 'בינה', ונקרא בזוה"ק 'אמא'. והטעם שנקרא כך, אמר הרבי מלובלין זי"ע: שכאשר האדם מתוודה ומתחרט ולבבו יבין ושב, הוא נעשה כקטן שנולד, נמצא שהתשובה היא אמו שילדתו".

"דרכם של הרבי ר' העניך מאלכסנדר זצלה"ה והרבי ר' אברהם משה מפריסחא זצלה"ה, ליתן מסוה על פניהם בפורים לפני הרבי ר' בונים זי"ע [זיי האבען זיך פארשטעלט], ופעם אחת עשו כאילו שהרבי מאלכסנדר זי"ע הוא חתנו של הרבי ר' אברהם משה זי"ע, והוא חמיו, ובא לפני אביו הקדוש זי"ע בדין תורה, וטען הרה"ק רבי אברהם משה זי"ע כי "חתנו" בוכה הרבה מאוד עד שאין ביכולתו לסבול זאת (כנראה התכוון לטעון על מה שהיה הרבי ר' העניך זי"ע בוכה בפורים שהוא זמן שמחה). והשיב הרבי ר' בונים זי"ע כי הצדק עם ה"חתן", יען כי פורים המה "ימי משתה", ואיתא (שבת קנב, א) שאחר ארבעים משתי מעלי, ובן ארבעים לבינה (אבות פ"ה משנה כא), ובינה היא תשובה. וכיון שעל ידי תשובה נעשה קטן שנולד, הלא הדרך היא שהילד בוכה בעת שנולד". עד כאן דבריו המופלאים!

"כתר היהודי" (מערכה ה' אות ד')

הגה"ק רבי יוסף חיים זוננפלד זי"ע רבה של ירושלים - י"ט אדר ב' תרצ"ב

הגה"ק רבי יוסף חיים זוננפלד נולד בשנת תר"ט בעיר וווערבו שבסלובקיה לאביו הגה"צ רבי אברהם שלמה זצ"ל.

למד אצל הגאון רבי חיים צבי מאנהיימער זצ"ל, וכן למד בשיבתו של ה'כתב סופר' בפרשבורג. בשנת תר"ל זכה לתואר 'מורנו' מידי רבו הכתב סופר.

לאחר חתונתו נעשה לתלמידו הקרוב של הגה"צ ר' אברהם שאג, מגדולי רבני הונגריה. בשנת תרל"ג עלה עם רבו לארץ, ומאז גר בעיר העתיקה של ירושלים עד פטירתו בשנת תרצ"ב.

בירושלים התקרב למהר"ל דיסקין והפך ליד ימינו בכל פעולותיו הציבוריות, ואח"כ שיתף פעולה עם בנו ר' יצחק ירוחם דיסקין. שימש כראש 'כולל שומרי החומות', וסייע בייסוד שכונות בירושלים. היה ממייסדי העדה החרדית בירושלים, ובשנת תר"פ נבחר לרבה. משרידי כתביו יצא לאור ספר תשובותיו 'תורת חיים'. ושו"ת שלמת חיים.

נפטר בן פ"ג שנה ביום י"ט אדר ב' שנת תרצ"ב, ומנו"כ בהר הזיתים שבירושלים.

בסממני הקטורת מרומזים מרדכי וגם המן

ואתה קח לך בשמים ראש, מִרְרֹךְ חֲמֵשׁ מֵאוֹת (כי תשא ל, כג).

אמרו חז"ל (חולין קלט, ב): "שאלו מפונאי לרב מתנה, רמז למרדכי מן התורה מניין? אמר להו, מִרְרֹךְ ומתרגמין מירא דכיא". "המן מן התורה מניין? הֵמָן הַעֵץ" (בראשית ג, יא).

ופירש"י: "מניין לגדולת מרדכי, דמתרגמין מירא דכיא, וקרי ליה ראש לבשמים, לצדיקים לאנשי כנה"ג" ע"כ. ורצה לומר, שהצדיקים מכונים בשם בשמים, ע"פ הכתוב בשיר השירים "נרדי נתן ריחו", ומרדכי הוא ראש לצדיקי הדור ההוא.

עיינ בחידושי אגדות למהרש"א: "מרדכי מן התורה מניין, שעל ידו זכו להינצל ולהיעשות בני חורין, מלשון מר דרוו. כי הוא וסיעתו אנשי כנה"ג לא רצו להשתחוות לצלם, ולא ליהנות מסעודתו של אחשוורוש. ועל שם שהוא ראש לגדולה ולשם טוב נמשל לראש בשמים משמן המשחה", (מלשון גדולה כמו שפירש"י "למשחה" - לגדולה). עכ"ל.

וכמו שמרומז בין סממני הקטורת שמו של מרדכי, שעל ידו נעשו ישראל בני חורין - "מר דרוו", כך גם מרומז שם המן בסממני הקטורת, שהבאיש ריחם של ישראל בפני אחשוורוש ובפני העמים.

והיכן מרומז שם המן בסממני הקטורת?

"חלבנה", שריחו רע, מרמז על המן - כי חלבנ"ה, בגימטריא המ".

(הגה"צ רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל - חכמת

חיים)

החזקת לומדי התורה

ערימת הכסף שהצטברה במטפחת האדומה הלכה והוסיפה, הלכה ותפחה עד שכמעט הושג הסכום בשלימות, אלא מכיון שהודיע המשמש לרבי שכרעג חסרים ל'מנין' שניים או שלושה מהאנשים ששלח לקרוא, כי יצאו מבית המלון לרחוץ במעיינות המינרליים ויחזרו רק בעוד שעות אחדות, אמר הרבי לרבי אלחנן, שבמשך היום הענין ייגמר בכי טוב, וכך הוה.

תם ונשלם ענין הכסף לצרכי הישיבה, עכשיו פנה רבי אלחנן אל האמרי אמת' בענין אחר. הוא החזיק בידו גמרא בפורמט קטן מש"ס יונתן. פתח אותה ויאמר: לא זכיתי להביא דברי תוספות פלוני במסכת מנחות, אולי נעיין בדבריהם. והנה בניגוד לקיצור המופלג שהרבי מגור רגיל בו תמיד כידוע ומפורסם, שקיל וטרי עכשיו עם רבי אלחנן בדברי אותו תוספות קרוב למחצית השעה, עד כי מיניה ומיניה רווחא שמעתא. אור חדש זרח בדברי התוספות כפי שניתן ללמוד מארשת פניו הנינוחה של רבי אלחנן כשנפרד שבע רצון מעל פני הרבי וחזר לאכסנייתו.

בנו של האמרי אמת', הרה"ק הפני מנחם' זיע"א הוסיף והעיד על מקרה דומה, שפעם אחת נפגשו אביו הרה"ק ורבי אלחנן בעיר לודז' תוך כדי הילוכם ברחוב, והרבי התענין מה הביא את ראש הישיבה דברנוביץ' ללודז'. השיב רבי אלחנן בקיצור נמרץ: בגלל המצוקה הכספית של הישיבה! תמה הרבי: וביטול תורה? רבי אלחנן משך בכתפיו כמרמז שאין ברירה, אולם הרבי ללא שהיות נתן בידו את הסכום שהיה דרוש לו וזרזו בנעימה ידידותית שישבו לתלמידיו ('אור אלחנן' ח"א עמוד רנא).

על הפסוק (שמות ל טז): 'וְלִקְחֶתָּ אֶת פְּסָף הַכְּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אֹתוֹ עַל עֲבֹדַת אֱהֹל מוֹעֵד וְהָיָה לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן לִפְנֵי ה' לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם', פירש הרה"ק האביר יעקב' זיע"א שהכפרה על חטא ביטול תורה הוא החזקת לומדי התורה. ואלו דבריו בספרו 'פתוחי חותם': לרמוז מה שאמרו רבותינו ז"ל (פסחים נג): 'כי בצל החכמה בצל הכסף' (קהלת ז יב), דעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות למחזיקי בידי לומדי תורה צל וחופה אצל לומדי תורה, שנאמר 'כי בצל החכמה בצל הכסף', וזהו שכתוב 'ולקחת את כסף הכפורים', דהיינו, הכסף שרצית לתת לכפרה, תן אותו לעמלי תורה, וכמו שאמרו רז"ל (קהלת רכא יא א) 'אם רצית לעשות צדקה עשה אותה עם עמלי תורה', והיינו הכוונה בכאן 'ולקחת את כסף הכפורים ונתת אותו על עבודת אוהל מועד', דהיינו, תן אותו לבני הישיבה היושבים בבית המדרש על התורה, שהיא עבודת אהל מועד. ובוזה 'והיה לבני ישראל לזכרון לפני ה'', שיחשב להם כאלו הם עסקו בתורה ויעשה להם חופה אצל לומדי תורה. וזהו 'לכפר על נפשתיכם' על שלא עסקתם בתורה והשתא יחשב לכם כאלו עסקתם'.

(מתוך שיעורי הגה"ח רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

באחד מחדשי הקיץ הראשונים של שנת תרצ"ה, תקופה קצרה אחרי פטירת זוגתו הרבנית שהלכה לעולמה בשלהי החורף בעקבות חולי שייסר אותה חדישים רבים, תששו כוחותיו של הגאון רבי אלחנן וסרמון זצ"ל בצורה מדאיגה, עד שהתעטף ביסורים ומכאובים כמעט בכל אבריו. במיוחד סבל ממיחושים ומתעוקה בלב ובכבד שהציקו לו קשות. הוא נסע לעיר וורשה ודרש ברופאים מומחים, ולפי הוראתם יצא בחודש תמוז להינפש ולהחלים כחמשה שבועות בעיר המרפא מריאנבד במדינת צ'כוסלובקיה.

בהיותו במריאנבד הגיע אליו מברק אזעקה ממנהלי הישיבה בברנוביץ', שהמאפיות והקצבים בעיר חדלו לספק לחם ובשר למסעדת הישיבה, בגלל חובות מרובים. הם אובדי עצות. גם רבי אלחנן במקום שהותו, כשקיבל המברק לא ידע מאין יבוא עזרו. בגלל חולשתו לא היה מסוגל כרגע לנדוד, ובמריאנבד גופא לא ידע היכן ביכלתו להשיג כספים אף לא בהלוואה לזמן קצר.

בצר לו פנה אל הרה"ק רבי אברהם מרדכי אלטר מגור זיע"א, האמרי אמת', שבא למריאנבד באותו זמן עם פמליה גדולה של חסידים מקורבים ובני משפחה. רבי אלחנן ביקש באמצעות שליח, תלמיד ישיבה, להועיד לו שעה מסוימת לשיחה. בהיכנסו אל הרבי שהתגורר כמוהו במלון הנקרא 'מפתח הזהב' קידם אותו בסבר פנים ידידותי חם וחלק לו כבוד. פתח רבי אלחנן ואמר: חז"ל הורו 'מי שיש לו צער בתוך ביתו ילך אצל חכם', ולכן באתי אליכם. הוא שלף מכיסו את המברק שקיבל מברנוביץ' והראה לרבי את תכנו. בעל פה הוסיף שהישיבה חייבת לספקי המזון כחמשת אלפים זלוטי, ויש להניח כי אם יפרעו להם עכשיו מחצית מן הסכום יסכימו להמשיך באספקה.

שאל הרבי: ובמה יכולני לעזור לכם? השיבו רבי אלחנן בתמימות: מן הראוי לקרוא הנה עשרה גבירים מאנשי שלומם, להורות להם שינדבו כל אחד מכספו מאתים וחמשים זלוטי, ולתת עליהם היום ברכה. מיד שלף הרבי מחיקו את מטפחתו, מטפחת גדולה בגוון אדום, ופרש אותה לפניו על גבי השולחן בכדי לצבור הסכומים בתוכה. אחר שלח את משמשו לקרוא אליו חסיד פלוני מן הנמצאים כעת במריאנבד. תוך רגעים מעטים נכנס האיש הרבי פנה אליו קצרות: הנה לפנינו רבי אלחנן, תלמידו של החפץ חיים'. בישיבתו בברנוביץ' רעבים ללחם ומצבו דחוק. מן היושר שתנדוב מאתים וחמשים זלוטי. מבלי לפצות פה הוציא החסיד מארנקו את הסכום כפי שנוקב הרבי. שלשל את המטבעות אל תוך המטפחת, בפסעו אחרנית לאיטו במורא ובחרדת קודש כמבקש לשוב על עקבותיו החוצה. באותו רגע התעורר רבי אלחנן ושאל את הרבי מגור: מה עם הברכה? הלא מדובר היה שיוסיפו למנדבים ברכה. והרבי נעתר לו גם בזאת, ויברך את האיש ממיטב הברכות כמוטבח למחזיקי תורה. אחריו שלח לקרוא בזה אחרי זה עוד אנשים ממקורביו, נגידיים נשואי פנים, שקיימו באותו מעמד אחרי מצות הרבי בלא להניד עפעף, וזכו בברכתו.

להגות בפרשת השבוע עם האוצר הפלום

האוצר הפלום מכיל 100 ספרים המכילים את כל פרשי השבוע ופרשנותם המעמיקה והחדשה ביותר. זהו אוצר ייחודי ובלתי נשכח, המכיל את כל פרשי השבוע ופרשנותם המעמיקה והחדשה ביותר. זהו אוצר ייחודי ובלתי נשכח, המכיל את כל פרשי השבוע ופרשנותם המעמיקה והחדשה ביותר.

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריץ שליט"א

ב"ה גרין ט"ו

שנים מקרא ואחד תרגום

וויטל כתב שרבינו האריז"ל היה קורא בספר תורה שמו"ת תיכף לאחר תפלת שחרית.
ג. לכתחילה לא יקרא שמו"ת בליל שישי, דעל פי הקבלה אין אומרים תרגום גם בליל שישי, ואם הזמן דחוק לו יקרא בליל שישי שנים מקרא עם פירוש רש"י, ובערב שבת יאמר התרגום. [שו"ת נשמת שבת שם].
ד. מצוה מן המובחר לסיים הפרשה לפני סעודת שחרית דשבת. [שו"ע שם ס"ד].
ה. כתב הקצות השולחן [בסעי' סק"ז] דהיינו קודם לסעודה הקבועה, אמנם מותר לקדש ולאכול אכילת ארעי כגון מיני מזונות וכיוצא בזה קודם שסיים הפרשה.
ו. אם לא השלים הפרשה קודם לסעודת שחרית, חייב להשלימה עד המנחה שהוא סוף זמנה, כיון שבמנחה מתחילים לקרוא פרשה אחרת.
ז. עבר זמנה ולא השלימה, ישלימה עד סוף יום ג' בשבת, דג' ימים הראשונים שייכים עדיין קצת לשבת.
ח. עבר יום ג', בדיעבד יכול להשלימה עד שמחת תורה. [שו"ע ומ"ב שם ס"ד, קצוה"ש סעי' ב].

ה. ניגון הטעמים.
ניגון הטעמים, אינו מעכב. [מ"ב שם סק"ז מהפמ"ג].

ו. שלא להפסיק באמצע שמו"ת.
כתב המשנה ברורה [שם סק"ה] אם אפשר לו שלא יפסיק בקריאת שמו"ת על שום דבר, הוא טוב ויפה מאוד, וכן ראיתי מהמדקדקים עושין כן, וכן ראוי לבעל נפש לעשות.

ז. זמן קריאתה.
א. יש אומרים דמצוה מן המובחר לקרות שמו"ת דווקא בערב שבת, ויש אומרים דאם התחיל לקרות שמו"ת מתחילת השבוע וקורא כל יום קצת מהפרשה הוא גם כן מצוה מן המובחר, ותחילת השבוע היינו מתפלת מנחה של שבת, שקראו בפרשת שבוע הבא. [מ"ב שם סק"ז].
ב. בקריאת שמו"ת דערב שבת, כתב המגן אברהם [שם סק"ו] בשם השל"ה דזמנה הוא דווקא לאחר חצות, ובבאר היטב [שם סק"א] כתב שכן הוא בכוננות, מאידך כתב בשערי תשובה [שם סק"א] שבסדר הכוננות למהר"ש

סעודה שלישית בשבת

הרבה רק מעט יותר מכביצה, כדי שיאכל סעודת יום טוב לתיאבון. [רמ"א סימן תקט"ז ס"א, מ"ב וביאורו"ל שם. ובהלכות יו"ט שחל להיות במוצ"ש כתבנו שמנהג הרבה מקהילות החסידים שמתפללים מיד בתחילת זמן מנחה קטנה, ואוכלים מעט כדי שיוכל לאכול סעודת יו"ט לתיאבון].
ד. ערב פסח שחל בשבת, דאי אפשר לאכול אז פת, יקיים סעודה שלישית בבשר ודגים, או לכל הפחות בפירות, וטוב גם כן שישלק סעודת שחרית לשתיים דיש אומרים שיוצא בזה ידי סעודה שלישית. [שו"ע ומ"ב סימן תמד ס"א].

א. חיובה.
א. יהא זהיר מאוד לקיים סעודה שלישית, והחכם עיניו בראשו יראה שלא ימלא עצמו יותר מדי בסעודת הבוקר, כדי ליתן מקום לסעודה שלישית. [שו"ע סימן רצ"א ס"א].

ב. בגמרא [שבת ק"י:] אסמכוהו אקרא דכתיב ג' פעמים בפסוק היום, "אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאהו בשדה".
ג. איתא בגמרא [שם ק"ה:] כל המקיים שלוש סעודות בשבת ניצל משלוש פורעניות, מחבלו של משיח, ומדינה של גיהנם, וממלחמת גוג ומגוג.

ה. מתפללים מנחה תחילה.

א. כתב הרמ"א [סימן רצ"א ס"ב] ויש אומרים דיותר טוב להתפלל קודם מנחה, ואחר כך לאכול סעודה שלישית, וכן אנו נוהגים, ובמשנה ברורה [שם סק"ו] כתב הטעם, כיון שאסור לאכול אפילו סעודה קטנה קודם שיתפלל.
ב. חכמי הקבלה כתבו, דכל סעודה בשבת נתקנה אחר התפלה השייכת לאותה סעודה. [ערוך השולחן שם ס"ד].
ג. אמנם כתב המשנה ברורה [שם סק"א] דבמקום שקשה לו לקיים סעודה שלישית לאחר מנחה, יכול לכתחילה לאכלה קודם מנחה, אך יזהר שלא יאחר זמן תפלת מנחה.

ב. חיובה לנשים.

א. נשים חייבות בסעודה שלישית. [שו"ע שם ס"ו].
ב. לענין לחם משנה, יש מקום להקל להם. [נשמת שבת ח"ב סת"ח, ע"ן בביאורו"ל שהביא מהב"י שנשים חייבות בלחם משנה, מאידך ע"ן בעבודת ישראל להמגיד מקוונץ על סוכות שהביא מהאריז"ל שנשים פטורות מסעודה שלישית, ובשו"ת האלף לך שלמה סי' קיד כתב שנשים פטורות לגמרי מלחם משנה].

ג. חיוב לחם משנה. והאם חייבים לאכול בה פת.

א. גם בסעודה שלישית צריך לבצוע על לחם משנה, ולפחות יהיה לו ככר אחד שלם. [שו"ע ורמ"א שם ס"ד].
ב. מצוה מן המובחר לאכול פת מעט יותר מכביצה, ויש אומרים שיוצא גם באכילת כזית, ונכון להחמיר לאכול יותר מכביצה אם אפשר לו. [מ"ב שם סק"ב, וסק"ג].

ג. כתב השו"ע [שם ס"ה] דאם הוא שבע ביותר וקשה לו לאכול לחם, יאכל מיני מזונות. [בפרי מגדים שם סק"ב כתב דגם בזה יאכל מעט יותר מכביצה, אולם בקצות השולחן ס"ב סק"ד, ובהלה לדוד שם סק"ב כתבו דדי בכזית].

ד. אם גם זה קשה לו יכול לצאת בבשר או דגים, ולפחות יאכל פירות, או ישתה רביעית יין. [שו"ע שם. ש"כ פנ"ו ס"ה, והוסיף שם דה"ה באכילת ירוקת].
ה. כתב הפרי מגדים [שם סק"ב ו-ה] דאם אוכל פירות יהדר אחר שבעת המינים. [ע' בקצוה"ש שם הטעם].

ו. האם צריך להקפיד ליטול ידיו קודם השקיעה.

לכתחילה צריך ליטול ידיו לסעודה שלישית קודם שקיעת החמה, ובדיעבד אם לא הספיק ליטול ידיו קודם השקיעה, מותר ליטול ידיו גם אחר השקיעה, עד צאת הכוכבים.
[שו"ע סימן רצ"א ס"א כתב: אסור לאכול שום דבר משתחשך עד שיבדיל, וכתב הט"ז שם סק"א, דמה שאסרו לאכול משתחשך היינו מצאת הכוכבים שאז הוא ודאי לילה, ובמשנה ברורה שם סק"א כתב שאם לא נטל קודם השקיעה, יטול ידיו עד חצי שעה שקודם צאת הכוכבים, (דבמקומו היה צאה"כ כשעה אחר השקיעה, ואסור לאכול חצי שעה קודם לערבית. נשמת שבת שם). בתשובות והנהגות ח"ב סר"ג כתב שדעת החזו"א היה שלא ליטול הידים לאחר השקיעה. מאידך בנשמת שבת ח"ב סתמ"ט הביא ש"ק אדמו"ר מסאטמר זצ"ל היה נכנס מאוחר למנחה, ונטל ידיו קודם לשקיעה דר"ת, ואמר שרוצה להורות לרבים דהלכה כר"ת, כדי שלא יעשו מלאכה קודם במוצ"ש, וכ"כ בתשובות והנהגות שם דהגר"ח מבריסק זצ"ל לא הקפיד ליטול ידיו קודם השקיעה, והעתיק שם מכתב מהגר"א קוטלר זצ"ל בדיעבד יכול ליטול ידיו עד חמישים דקות לאחר השקיעה. (לכאורה זהו דווקא לאלו הנהגים כר"ת)].

ד. זמן אכילתה.

א. כתב השו"ע [שם ס"ב] דזמן אכילת סעודה שלישית הוא משהגיע זמן המנחה דהיינו משש שעות ומחצה, ואם עשאה קודם לכן לא יצא.
ב. אם התחיל לאכול קודם חצות ונמשכה הסעודה עד אחר זמן מנחה גדולה יצא, כיון שאכל גם כן בזמנה. [מ"ב שם סק"ז, וצריך לאכול בזמנה יותר מכביצה או לכל הפחות כזית, הגר"ח ס"ז].
ג. ערב יום טוב שחל בשבת, לכתחילה יאכל סעודה שלישית קודם רביע האחרון של היום, שהוא חצי שעה קודם זמן מנחה קטנה, ואם לא הספיק לאכלה עד זמן זה, יכול לקיימה עד השקיעה, אך יזהר שלא לאכול אז

ה. אכילת דגים ושתיית יין ולהרבות במעדנים.

א. טוב להדר לברך על היין בסעודה שלישית. [מ"ב שם סק"א, ובערוך השולחן שם ס"ו כתב שדעת המקובלים דצריך לקדש גם בסעודה שלישית, וכ"כ בסידור השל"ה].
ב. טוב לאכול דגים בסעודה זו יותר משאר סעודות. [קצוה"ש ס"ב ס"ב, ובמ"א סימן רמב סק"ב הביא שבכל הסעודות בשבת יאכל דגים].
ג. גם בסעודה זו מצוה לכתחילה להרבות במעדנים כפי יכלתו. [מ"ב שם סק"ב].

פנים
מתוך הספר

עברת קודש

ספר זיהרון

לידידו שנה

החלפת בחות לקראת השבת

מעוט שנה

הרב הקדוש **רבי יעקב יוסף מספינקא** ז"ע באר (שהו יעקב יוסף פל ויצא ד"ה ויחלו) את הלמוד מחלום יעקב ושנתו בסגנון שונה: מיעקב אבינו נלמד שרק מי שעסק בתורה במשך שנים בה רבות מתוך מעוט שנה, יכול לאחר מכן להרשות לעצמו לתן שנה לעיניו ולזכות לחלום אלקי פחלומו של יעקב, אך האדם המרבה לישן ואינו מרבה לעסק בתורה, שנתו היא בשנת הסוס...

את דבריו בסם על מעשה שהיה עם שני קדושי עליון, הרב הקדוש **רבי שמואל שמעלקע מניקלשבורג** ז"ע והרב הקדוש **רבי אלימלך מליזענסק** ז"ע, זכר צדיקים וקדושים לברכה:

מנהגו של רבי שמעלקא היה לסגף את עצמו במעוט שנה, וכמעט ולא נתן הנגמה לעיניו, רק היה יושב ועוסק בתורה ובעבודת הבורא יומם ולילה עד שנתחלש גופו מאד.

מאחר וכן, צווהו הרופאים שישכב לנח מעט בכל לילה כדי שבריאיותו לא תנזק, אך רבי שמעלקא לא שת לבו לדבריהם והמשיך בדרך הקדושה להתמיד בלמוד התורה, תוך שהוא ממעט בשנה ככל האפשר.

בני משפחתו של רבי שמעלקא, שחששו מאד לשלומו, נסעו אל רבי אלימלך לעיר ליזענסק ותנו את עצמם בפניו. הם ספרו על אזהרותיהם של הרופאים ועל הסכנה הנשקפת לבריאותו אם ימנע בשנה, ומאחר שרבי אלימלך ידיו של רבי שמעלקא היה, בין ששניהם למדו תורה מפיו של הרב הקדוש **רבי דב בער המגיד ממזריטש** ז"ע, סברו שאולי יהיה בכחו של רבי אלימלך להשפיע על ידידו משכבר הימים ולגרום לו להפסיק לסגף את גופו מפני הסכנה.

נאות רבי אלימלך לבקשתם, ואמר להם שיבוא לביתו של רבי שמעלקא וינסה להשפיע עליו שיחדל מדרך זו המסכנת לבריאותו, ויבקשו שיחל לישן מעט יותר.

אכן, לאחר מספר ימים הגיע רבי אלימלך בליווית תלמידיו לבקר את רבי שמעלקא בביתו. שמוח מאד רבי שמעלקא לקראתם וערך סעודה גדולה לכבודם, כך ישוב שני הצדיקים והסבו בסעודה, בעוד תלמידיהם יושבים ונגנים מזיו השכינה ומטים און קשבת לכל דבר תורה היוצא מפייהם.

בטוב לב המסבים בסעודה, מזג רבי אלימלך לרבי שמעלקא כוס מלאה יין ישן נושן והשקהו, ומאחר שלא היה רגיל לשתות, נפלה עליו ציפות גדולה עד ששקע בשנה עמוקה. כך ישן שנה בריאה כל אותו הלילה, לאחר לילות רבים שבהם לא ידע שנה ראויה מהי.

למחרת התאספו כל התלמידים לתפלת שחרית, כשבראשם שני הצדיקים. בזמן התפלה התלהב רבי שמעלקא מאד בתפלתו, ובהגיעו לשיירת הים אמר את פסוקי השירה בעז ובתעצומות, עד שמרב פנה ודבקו שיהיו לו הרגישו השווים במקום אור עצום והיה נראה להם שעוברים באותה שעה את הים, וכדי שלא ירטיבו בגדיהם הגביהו שולי גלימותיהם מן הרצפה...

לעת ערב ערך רבי אלימלך בשנית סעודה באכסניתו, והפעם הזמין את רבי שמעלקא אליו לסעד עמו. גם הפעם בקש רבי אלימלך למזג כוס יין לרבי שמעלקא, אך עתה סרב רבי שמעלקא לשתות באמרו: "זה מועיל רק פעם אחת".

בתשובתו התבונן שרק פעם אחת עלה בידו של רבי אלימלך לגרום לו שיישן, ועתה, כשכבר יודע מה עלול היין לגרום, שוב לא יעלה בידו...

שאלו רבי אלימלך: "וכי מה הפסדת בשתינה של אתמול, הלא ראית שלאחר שישנת היטב, תפלתך למחרת לא די שלא נפגמה, אלא שעוד היתה בשיא

ההתלהבות?"

השיבו רבי שמעלקא בשנינות, שאכן רק לאחר שלא הגיח ראשו לישן לילות רבים ובלילה אחד ישן כדי צרפו, זכה להתרוממות גדולה שפזז בהפלה, אך אם יגיח ראשו לישן בכל לילה, שוב לא יוכל לבנון וליחד כל כך בתפלתו...

בעין זה ממש מצאנו ביעקב אבינו, שרק לאחר שהטמין עצמו בבית מדרשם של שם ועבר ארבע עשרה שנה ועסק בתורה ביגיעה מתוך מעוט שנה, הגיע לידי כך שישכב במקום המקדש והשיג בחלומו השגות עליונות, וזכה להשראת השכינה בשנתו.

בעין דברים אלו כתב הרב הקדוש **רבי צבי הירש מזיטשוב** ז"ע בעל **עשרת צבלי** (פרשת תרומה), שפדי להגיע למדרגת הצדיקים לעבד את הבורא מתוך שנה, נדרשת מהאדם עבודה מתמדת דוקא בהקניין...

מתוקה שנת העובד

לא רק בספרי החסידות מצאנו נוראות ונשגבות אודות שנת הצדיקים. כבר בפרושו של **רבי דוד הלוי סג"ל** בחבורו **'טורי זהב'** על ספר **'שלחן ערוך'** (אכן העיר ס"ה סק"א) מצאנו שי"שנים צדיקים ועובדי ה' המקבלים שכר על שנתם:

כך הוא מכתב את הכתוב 'שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים, כן יתן לידידו שנה (והלים כמו ב.) יש תלמידי חכמים המנודים שנה מעיניהם ומרבים לעסק בתורה, ויש תלמידי חכמים שישנים הרבה, כדי שיהיה להם פח חזק וזריזות לב לעסק בתורה, ומועילה השנה בעדם ללמד בשעה אחת מה שהכרם מצטער ועוסק בשתי שעות, ובודאי שניהם יש להם שכר בשנה.

זהו הפרוש 'שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת, ככל לכם שאתם מצטערים להשיכם קום בבקר ולאחר לישן בלילה ולמעט בשנה, היות שכן יתן ה' לידידו שנה - אם מי שישן הרבה כדי שייחזק מחו בתורה, נתן לו הקדוש ברוך הוא חלקו בתורה כמי שממעט בשנה ומצער עצמו, כי הכל הולך אחר הרצון והמחשבה לעבד את הבורא כראוי.

על פי דברים אלו פרש הרב הקדוש **רבי בנימין מזאלוזיץ** ז"ע בספרו **'משאת בנימין'** (קהלת), את שאמר שלמה המלך בחכמתו 'מתוקה שנת העבד אם מעט ואם הרבה' (קהלת ה"א):

העובד את הבורא בעמל ובמסירות, כשמתנגע וחס בעצמו חלשה מחמת עבודתו ומכרח לישן כדי להחליף כח, שנה זו מתוקה מאד לפני הבורא, אם מעט ואם הרבה, בין אם ישן מעט ובין אם ישן הרבה, היות שבעולם הבא יקבל שכר על שנתו כאלו למד בשעה זו, בין שישן כדי לרענן עצמותו ולחזק מחו שיהיה צלול ובריא ללמוד התורה ולעבודת הבורא.

כריח שדה

באמת דבר פלא הוא עבודת הצדיקים מתוך שנה דוקא, שעל ידה מסגלים להגיע למראות אלקים ולמדרגות גבוהות שהיה השנה ערך גופני יש בה, ובשעה שאדם ישן על משתו, נשמתו, שהיא חלק אלוה-ה ממעל אשר בו, מסתלקת ממנו, ונשאר האדם רק עם הגוף שהוא החלק הגשמי, וכיצד יתכן שבאותן שעות יזכו הצדיקים להתעלות וליחד את שמו יתברך בדרגה שאינם מסגלים להגיע אליה באמצעות דברים אחרים?

באור לדבר מצאנו בדבריו של הגאון הקדוש **רבי אברהם אזולאי** ז"ע, שהסביר בספרו **'אור החמה'** (פר בשלה) את ענין השנה הקדושה שצאמרה באלישע הנביא בהיותו בבית השונמית בבאר נפלא:

בספר **מלכים** (ב ד ט) מספר, שאמרה האשה השונמית על אלישע הנביא: 'הנה נא ידעתי כי איש אלקים קדוש הוא, ותמונה, מנין ידעה השונמית שאלישע איש אלקים קדוש, עד שקבעה' הנה נא ידעתי?'

מלוך יקדין ויהושים נפלאים מלוך
מדברות קדשו ותורתו של
רבי הוד חי אבניצרא שליט"א

מִי־הָרֵא חֲדָתָא

חֲדָתָא דְאֹרֵייתָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

ישראל נבחרו מן האומות בזכות ענוותנותם

ונפלאות, כי משה רבינו היה העניו מכל האדם, וכל כך הפליג בענוותנותו עד שכשבא לכתוב בתורה (במדבר יב ג) 'והאיש משה עניו מאוד', הוסיף עוד להשפיל עצמו וחסר אות יו"ד מהתיבה 'עניו' וכתב 'ענו' חסר יו"ד, וענוה זו היא שעמדה לו לקנות את הזכייה העליונה שהיו פניו קורנים בקרני הוד עד שהיו הכל מתיראים מלהביט בפניו, כמו שפירש באור החיים כי משיווי הדיו שבקולמוסו העביר על ראשו וקרנו פניו בקרני הוד, ושיווי הדיו בקולמוסו הוא מחמת שנמנע לכתוב יו"ד ב'והאיש משה ענו', שמידת הענוה שהיתה במשה היא שזיכתה אותו לקרני הוד שלא זכה בהם אדם מעולם.

והנה, אל יחשוב האדם שבקלות יזכה למידת הענוה, כי עיקר הענוה היא, שגם כשיהיו באדם מעלות רבות ונכבדות, למרות זאת לא יגבה ליבו בקרבו, ובכך יגיע לשלמות הענוה. על כך אמרו בגמרא (נדרים לח). שהקב"ה אינו משרה שכיתו כי אם על אדם חכם גבור עשיר ועניו, וכמו שמצינו אצל משה רבינו שהיו בו כל המעלות הללו, ולמרות כל מעלותיו לא התגאה אלא השפיל עצמו בענוה, וענוה זו הבאה אחרי כל המעלות הללו היא היא הרצויה והנאותה ביותר.

בזכות ענוותנותו זכה משה לקרני הוד
לימוד גדול זה לימדנו תורתנו הקדושה בפסוק שלפנינו, שכפי גודל הענוה כן זוכה למדרגות רמות

ויהי בְרַדַּת מֹשֶׁה מֵהָרַ סיני וְשֵׁנִי לַחַת הָעֵדֻת בְּיַד מֹשֶׁה בְּרַדַּתוֹ מִן הָהָר, וּמֹשֶׁה לֹא יָדַע פִּי קֶרֶן עוֹר פְּנָיו בְּדַבְּרוֹ אֹתוֹ. וַיֵּרָא אֶהָרֶן וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת מֹשֶׁה, וְהָיָה קֶרֶן עוֹר פְּנָיו וַיֵּרָא מְגֻשֵׁת אֵלָיו (לד כט-ל). בפתח דברינו נקדים מה שאמרו רבותינו ז"ל כי עיקר נשיאות חן של בני ישראל בעיני הקב"ה היא בזכות מידת הענוה, שאמרו בגמרא (חולין פט). 'לא מרובכם מכל העמים חשק ה' בכם' וגו' (דברים ז), אמר להם הקב"ה לישראל, חושקני בכם שאפילו בשעה שאני משפיע לכם גדולה אתם ממעטין עצמכם לפני.

עיקר הענוה כשמשפיל עצמו למרות מעלותיו - הלימוד ממושה רבנו ע"ה

מִילְתָא דְפְלִיאָה

פנימיות הדין - רחמים

ורק אחר כך שורה מידת הדין על ישראל, ולבסוף מתגלים רחמיו ונהפך לנו הגזירה לששון ושמחה. אלא שמידת הרחמים הקודמת למכה נעלמת היא מעינינו, ואין אנו משיגים איך כל מחשבות ה' רק להיטיב עמנו, ורק לבסוף אחרי שכבר שרתה מידת הדין, אזי מתגלה מידת הרחמים וזוכים לישועת ה' בגלוי, ומתברר שכל מחשבותיו למענינו.

דרך זו להסתכלות פנימית לראות את רחמי ה' הגנוזים בעומק הדין, הראה ולימד הקב"ה למשה רבינו ע"ה, כאשר ביקש מאת הקב"ה (פסוק יח) 'הראיני נא את כבודך', וכפי שפירש זאת מרן החתם סופר ע"ה (תורת משה) בפסוק והסירותי את כפי וראית את אחורי ופני לא יראו, שמה רבינו ביקש לדעת ולהבין בדרכי הנהגת הקב"ה את העולם, וכמו שאמרו בגמרא (ברכות ז). 'מפני מה יש צדיק וטוב לו צדיק ורע לו רשע וטוב לו וכו', ועל זה ענהו הקב"ה וראית את אחורי ופני לא יראו רק אחר המעשה ניתן לראות מה טוב יצא הימנו, וכפי שנראה ממעשה מגילת אסתר, שכל דבר לקיחת אסתר לבית המלך היא עצמה הייתה הסיבה מעם ה' להצלת כלל ישראל. אך ופני לפני וקודם המעשה, לא יראו אין באפשרותו של האדם לראות מה טוב יש בו, וכמו בלקיחת אסתר שרק לאחר המעשה הבינו והכירו שהיה הדבר לטובה להצלת כלל ישראל.

שם הוי"ה קודם שם אלקים ולאחרי

בוה יתבאר היטב הסדר בפסוק 'שמע ישראל', 'ה' אלוקינו ה', שנזכר שם של רחמים לפני שם אלוקים ולאחרי, כי קודם הגזירה מקדים רפואה תחילה, ולאחר הגזירה שוב מתגלה מידת הרחמים ונודע שהכל היה טובה. ועל פי זה אפשר להוסיף ולרמוז בלשון הפסוק 'כי ה' הוא האלוקים הוא עשנו', כידוע שהוא רמו לשם הוי"ה יתברך (ראה זוהר ח"ג רכג). נמצא שהקדים שם הוי"ה לאלוקים, וכן לאחרי רמו לשם הוי"ה, כי אחרי מידת הדין חוזרת להתגלות מידת הרחמים ונמתקים הדינים מעל ישראל.

וְרֵאִיתָ אֶת אַחֲרֵי וּפְנֵי לֹא יֵרָאוּ (לג כג). ידוע ששם הוי"ה מורה על הנהגה ברחמים, ושם אלקים מורה על הנהגה בדין, ושם הוי"ה סגולה נוראה יש בו להמתיק כל מיני קללות, וכן מצינו תרע"ו אותיות בקללות שבמשנה תורה, וכנגדם מוזכר בפרשה כ"ו פעמים שם הוי"ה כמנין תרע"ו, ובכוח אלו השמות להציל מכל אותם קללות. וזהו הרמז בכתוב (תהלים לד כ) 'רבות רעות צדיק ומכולם יצילנו הוי"ה', 'רעות' היינו תרע"ו אותיות בפרשת הקללות, שנאמרו על ידי 'צדיק' שהוא משה רבינו, 'ומכולם יצילנו הוי"ה' כ"ו פעמים שם הוי"ה מצילים מכל אותם הרעות.

פנימיות הדין היא רחמים

להבין זאת יש להקדים לפרש מה שכתבו המקובלים כי פנימיות הדין היא רחמים ולכן יכולים להמתיק את הדין בשורשו ששם הוא רק רחמים. על פי זה פירש החתם סופר ע"ה (דרשות ח"א ר): את הפסוק (תהלים ג) 'דעו כי הוי"ה הוא אלוקים', שהנהגת הדין המכונה 'אלוקים' גם היא בפנימיותה בבחינת שם הוי"ה הרומז לרחמים, כי פנימיות הדין לטובה ורחמים, וכמבואר בגמרא (ברכות ס:) לעולם יהא אדם רגיל לומר כל דעביד רחמנא לטב עביד.

הקדמת הרחמים לדין

אלא שלכאורה היה ראוי לכתוב 'דעו כי אלוקים הוא הוי"ה', ללמדנו שגם מידת הדין היא באמת רחמים, ואילו הכתוב 'כי הוי"ה הוא האלוקים' משמע שמידת הרחמים היא לצורך הדין ח"ו. אלא שלפיכך שינה את סדר הכתוב כדי ללמדנו שרחמי ה' קודמים לרוגו, וכמו שאמרו חז"ל (מגילה ג): שאין הקדוש ברוך הוא מכה את ישראל אלא אם בורא להם רפואה תחילה, כמו שרואים שלא הגדיל המלך את המן עד שהקדים הקב"ה רפואה למכה, ותחילה הציל מרדכי את אחשוורוש ממעשה בגתן ותרש ורק אחר כך אירעה גזירת המן.

לאחר הדין מתגלה שהכל היה ברחמים

הרי לנו כי הקב"ה מקדים את מידת הרחמים, בבחינת הקדמת רפואה למכה,

סילוק הצדיקים לכפרתם של ישראל

נאבדו כלי המלחמה במיתת הגבורים. ועוד, לשם מה להספיד את כלי המלחמה שאבדו. אך הביאור הוא, כי יש שני סוגי לוחמים במלחמה. יש אחד הלוחם בחרב ובחנית, והיה אם יפול במלחמה הרי שיבוא אחריו מי שימלא את מקומו. אבל יש הלוחם בלי חרב וחנית רק בתחבולות שכלו וחכמתו, והיה אם נפל זה במלחמה אין אחר שימלא את מקומו, כי כלי מלחמה שלו הינם שכלו חכמתו ובינתו אבדו כולם יחד עם בעליהם. זהו שקונן דוד המלך ע"ה 'נפלו גבורים' שמתו שאול ויהונתן, ולא זו בלבד, אלא סכנה גדולה מרחפת עלינו כי גם 'נאבדו כלי מלחמה', ואין מי שימשיך את המלוכה בדרכו של שאול המלך כיון שאין לנו את רוחב בינתו. מעתה ראיה לחילוק שאמר המנחת יצחק ע"ה, כי בכל אבידת צדיק ר"ל ישנם שני הפסדים, האחד הוא הצדיק עצמו, שלכך אין תחליף בבחינת 'נפלו גיבורים'. אך יש הפסד נוסף שהוא אבידת 'כלי מלחמה', הם דרכי הצדיק ותורתו, ועליהם יש לשים לב שלא יאבדו, רק ילכו הכל בדרכי הצדיק ובאור תורתו שהאיר לרבים, ובזה על כל פנים יישארו בידינו כלי המלחמה.

שלש דרגות באבלות

והנה, כשמקוננים על פטירת צדיק וחכם שהיא שקולה כשריפת בית אלוקינו או יותר ישנם שלש דרגות באבלות, כמו שהתאבל ירמיה הנביא על החורבן ואמר (ירמיה ו' כו) 'בת עמי חגרי שק, והתפלשי באפר, אבל יחיד עשי לך מספד תמרורים' וגו'. הדרגה הראשונה - 'חגרי שק', שכאשר אדם מרגיש באבלות גדולה הרי הוא לובש שק או קורע קריעה. והדרגה השנייה - 'התפלשי באפר', שהוא יושב על הארץ והגוף כולו מושפל כשהוא מרגיש בעצמו את האפר. אבל הדרגה הגבוהה ביותר היא - 'אבל יחיד עשי לך', שהוא מתאבל כמו אדם שאיבד את הבן היחיד שלו ומרגיש שאין לו כלום ונגמר לו הכל, ונושא דברי הספד ונהי וקינה בקול בכי תמרורים, בבחינת 'הביטו וראו אם יש מכאוב כמכאובי אשר עולל לי' (איכה א' יב), וכך צריך להרגיש בסילוקו של צדיק וחכם, שכל אחד מהצדיקים הוא יחיד בדורו ממש בבחינה שלו ובעבודת הקודש לפי שורש נשמתו.

יותר מחורבן בית המקדש. כתב המנחת יצחק ע"ה [בהספד שאמר ביום רביעי פרשת שמות, י"ז טבת תשל"א לפ"ק, לכבוד יומא דהילולא של הגאון מוהר"ר פנחס עפשטיין זלה"ה, ראב"ד העדה החרדית, בירושלים עיה"ק תובב"א]. ליישב סתירה זו, שבשריפת בית אלוקינו אף על פי שנחרב בית המקדש עצמו בעוונותינו הרבים, מכל מקום תורת בית המקדש, דהיינו תורת הקרבנות, עדיין קיימת עד שירחם ה' יתברך וישלח לנו משיח צדקנו במהרה בימינו, כמו שאמרו חז"ל (מנחות קי.). כל העוסק בתורת עולה כאילו הקריב עולה, וכן אם לומדים את תורתו של הצדיק וממשיכים בדרכיו הטובים לאחר מיתתו, הרי זה נחשב רק כשריפת בית אלוקינו ולא יותר.

אך אם לקח עמו גם תורתו, שאין מי שעוסק בתורתו ואין הולכים בדרכיו חס ושלוש, אזי הוי סילוקו יותר משריפת בית אלוקינו, וזה כוונת הכתוב (ישעיה כט יד) 'ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבונים תסתתר', שגם חכמתו ובינתו נסתרה, אז הוי הפלא ופלא יותר משריפת בית אלוקינו.

וראה כעין זה בדרשות חתם סופר (ח"ב דף ש"ע טור ד): והיינו נמי דכתיב 'ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבניו תסתתר', כי היושב בראש הוא החכם, והתלמידים המקבלים ומתבוננים בדברי חכמה ששומעים ממנו המה נבונים, ובסילוקו של החכמים היה לרבות כח הנבונים התלמידים להאציל עליהם מרוחו פי שנים, ובעוונותינו הרבים אינו כן, כי 'אבדה חכמת חכמיו' וגם 'בינת נבונים תסתתר' וירדו עוד ממעלתם שהיו, עד כאן דבריו, וזהו שאמר הכתוב 'הנני יוסיף להפליא וגו' הפלא ופלא' דהוי יותר מחורבן בית המקדש, אם 'אבדה חכמת חכמיו' היינו שהצדיק נסתלק מהעולם, וגם 'בינת נבניו תסתתר' שהתלמידים אינם הולכים בדרכיו, חס ושלוש.

גיבורים וכלי מלחמה - שתי אבדות בהסתלקות שאול המלך ע"ה

ראיה לדבריו יש ללמוד מבחינתו של דוד המלך ע"ה על פטירתם של שאול המלך ע"ה ובנו יהונתן, שהספידם 'איך נפלו גבורים ויאבדו כלי מלחמה' (שמואל ב' א' כז), שלכאורה קשה להבין מדוע

כִּי תִשָּׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִפְקֻדֵיהֶם וְגו' (ל' יג). כתוב בפסוק (שיה"ש ו' ב) 'דודי ירד לגנו לערוגות הבושם לרעות בגנים וללקוט שושנים' ודרשו במדרש (שיה"ש ר"ש): 'דודי זה הקב"ה, 'ירד לגנו' זה העולם הזה, 'לערוגות הבושם' אלו ישראל, 'לרעות בגנים' אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות, 'וללקוט שושנים' אלו נשמות הצדיקים.

הכוונה בזה היא, כי כאשר הקב"ה יורד לעולם הזה לגבות את חובו, נפרע מן הצדיקים תחילה, כמו שפירש האור החיים הקדוש בפרשתנו 'כי תשא את ראש בני ישראל לפקודיהם', וזה לשון קדשו: בא הכתוב לגלות נסתרות לה' אשר יעשה בעולמו דבר שכל רואה יתמה, בהלקח איש צדיק ישר קודם זמנו, יחצו ימיו כמשפט המתחייב לאנשי דמים ומרמה, ויבהלו רעיוני האדם לחשוב אחד מב' דרכים, או יכחיש בר מינן אושר הצדיקים, כי אין טוב בעמל האלהי, או יחשוב כי זה האיש מצפוניו אינו כנגלה ממנו והורעה חזקתו לטוב.

אשר על כן אמר ה' 'כי תשא את ראש בני ישראל', פירוש, אם תראה שיסתלק ראש בני ישראל בלא עת, ולא יעלה בכלח כעלות גדיש בעתו, הטעם הוא 'לפקודיהם', על דרך אומרם ז"ל (שיה"ש ר' א' יד) בפסוק (שיה"ש שם) 'אשכול הכופר דודי לי' ואמרו ז"ל, איש שהכל בו הוא כופר נפשם של ישראל, והוא אומר 'לפקודיהם', לשון חסרון, על דרך אומרם (במדבר לא מט) 'ולא נפקד ממנו איש', כי לצד חסרון ישראל שנתחייבו, לזה אני נוטל את ראשם בעדם לכופר נפשם שלא ימותו כל ישראל. ע"כ.

וזהו שאמר הנביא (ישעיה נז א) 'הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק', כי כל אסיפת צדיק אינו מפני חטאו ח"ו, אלא מפני הרעה נאסף הצדיק.

האם מיתת צדיקים שקולה כשריפת בית אלוקינו או יותר

חז"ל (ר"ה יח): מתארים את האבדה במיתת צדיקים שהיא שקולה כשריפת בית אלוקינו, ונתקשו המפרשים ממה שאמרו במדרש (איכ"ר א' לז) שסילוקו של צדיקים קשה לפני הקדוש ברוך הוא

השראת השכינה בשבת

כלומר אי לי שאיבדתי את נפשי בשבת ימי החול.

מעין זה כתב הרה"ק בעל נועם אלימלך מליז'ענסק ע"ה (שמות ד"ה או יאמר ואלה): והקושיה מפורסמת מה אומרים כיון ששבת כו', הרי איבוד נפש היתירה הוא אחר השבת כאמרם ולמוצאי שבת ניטלת הימנו. אך הענין הוא דאיתא בזוהר הקדוש (ויקרא כט.) דהצדיק נקרא שבת מחמת שיש לו בחול נשמה כשאר בני אדם בשבת, אך מה יש בו תוספות מעלה בשבת, יש לומר דהנשמה נתוספה בקדושה יתירה עד שהוא מענג להבורא יתברך וכו'.

וזהו שאמרו חז"ל 'כיון ששבת', פירוש, האדם שאין לו נשמה יתירה בחול, רק בשבת נותנין לו נשמה יתירה 'ווי אבדה נפש', פירוש ווי שהנפש נאבד בחול, שאין לו בחול הנפש הזה ולא זכה להקדושה הנוספת בשבת להצדיק שיש לו נשמה יתירה בחול.

הרה"ק רבי פנחס מקוריץ ע"ה ביאר כדברים האלו בדרך משל, לאדם שהוא חולה לגמרי בכל גופו וכתוצאה מכך אינו מרגיש בשום כאב, כי אין לו שום אבר בריא שירגיש את הכאב, אבל אדם בריא מרגיש בכל כאב קטן הפוקד את אחד מאיבריו, וכך גם איש הישראלי, בכל ימות החול הוא חולה בכל איברי נפשו ואינו מרגיש כלל, אבל כשמגיע שבת קודש ונכנס בו נשמה יתירה אז הוא מתחיל קצת להתרפא, ועל ידי זה מרגיש בכאב גודל כובד חולי נפשו.

לכן מנהג ישראל שמזמרים בשירה נאה את הפסוקים של 'ושמרו' וגו' ו'ינפשו' דוקא בתחילת השבת, כי שמחה גדולה לאדם שמרגיש את מכאוביו וחליו, שהרי אז הוא יודע בנפשו שמרגיש קדושת השבת, וזהו כוונת חז"ל כשאמרו 'כיון ששבת' היינו שמרגיש קדושת השבת, אז 'וי אבדה נפש' שמרגיש מכאובו וחליו.

בשבת נאבד 'וי של האדם

עוד פירוש נפלא מצינו במאור עינים (מקץ ד"ה שבת) שבשבת אין האדם חסר כלום, ונאבד ה'וי' שהיה לאדם בימות החול, שכיון שבא השבת אבדה הנפש בחינת 'וי', שהוא מורה על כל החסרונות של אדם שעליהם הוא אומר 'וי', ועל ידי השבת נאבד ה'וי' מהנפש, וכמאמרם ז"ל (רש"י בראשית ב ג) 'באת שבת באת מנוחה'.

הנשמה ויותר טוב היה לו הייתה כותבת התורה על בוא הנשמה הקדושה. ועוד קשה מדוע מזכירים זאת בתפילה עם תחילתה של שבת, באם בא לרמוז על הסתלקות הנשמה היתרה כמאמרם 'וי אבדה נפש', מוטב היה להזכיר זאת בסיומה של שבת שאז היא מסתלקת מקרבנו, ולא עתה ששמחים אנו בבואה.

בכניסת השבת מזכירים לו לאדם לנצל קדושת הנשמה היתירה

פירש הבעל שם טוב הקדוש ע"ה כי מתנה טובה כזאת וכוחות נפש עצומים כאלו, חייב האדם לנצל היטב ולהעריך יקרתם, ולכן תיכף ומיד בכניסת הנשמה היתירה לגוף האדם מזכירים אנו שאין השבת קבועה בקרבו כי אם לזמן קצר, ולמחרת לעת ערב עתידה היא לפרוח ולשוב לשורשה. או אז יראה כל אחד לנצל מתנה טובה זו, להתדבק בה יותר ויותר, ולהוסיף בה אהבה שמחה והתלהבות בשמירת השבת, וחס ושלום לא ילך בטל בעת הימצאות הנשמה היתירה בקרבו, וזה יתן לו כוחות גם אחר כך להמשיך השפעות טובות בקרבו מיום השבת לימי החול.

'וי אבדה נפש' של שבת שעברה

אמנם עדיין צריך להבין מהו 'וי אבדה נפש' לשון עבר, הרי עומדים אנו עתה בכניסת השבת והיה צריך לומר 'וי תאבד נפש' לשון עתיד. אך הביאור הוא שאנו נאנחים ומצטערים על הנשמה יתירה של השבת שעברה, כי בכניסת השבת רואה האדם מעלת הנשמה היתירה, ובכך הוא נזכר מגודל הכאב וההפסד שהיה לו במוצאי שבת שעברה כשנאבדה ממנו הנשמה היתירה.

בכניסת השבת מרגיש חסרונה בימות החול

באופן אחר תירץ הרבי מקוצק ע"ה שגדול כח השבת והנשמה היתירה לעורר את האדם לתשובה וחרטה מעומק הלב, וכבוא עת כניסת שבת קודש מתמלא האדם בהרהורי תשובה ויראת שמים, ומתאונן על ימי החול שעברו עליו בביטול תורה ותפילה, אזי הוא צועק במרירות מעומק הלב 'וי אבדה נפש',

וְשָׁמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשַּׁבָּת לְדַרְתָּם בְּרִית עוֹלָם. בְּיַמֵּינוּ וּבְיַמֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֹתוֹ הוּא לְעֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיַּנְפֹּשׂ (לא טז-יז). עבודת בני ישראל ביום השבת, להכשיר ליבם ונפשם עד שתהיה הקדושה קבועה בליבם, ועל זה נאמר 'לעשות את השבת לדורותם', ודרשו בתיקוני הזוהר (תקון מ"ח פה.) 'לדרתם' לשון דירה, לתקן בית דירה לשכינה בתוך הלב, דעביד לון דירה בתרי בתי ליבא. והנה האבות הקדושים הייתה עבודתם להשרות השכינה בקביעות בתחתונים, בבחינת הר שדה ובית, ובשבת זוכים בני ישראל להשראת השכינה בקביעות בליבותם, עד שכל יהודי נקרא ממש 'בית תפילת', וזהו שאומרים במנחה בשבת 'אני תפילתי' שאנו בבחינת התפילה עצמה.

נשמה יתירה בשבת קודש

בתפילת ערבית של ליל שבת אחר ברכת השכיבנו, תיקנו לומר הפסוקים הקדושים 'ושמרו בני ישראל את השבת וגו', וביום השביעי שבת וינפשו'. כדרשת חז"ל (ביצה טז.): נשמה יתירה נותן הקדוש ברוך הוא באדם ערב שבת, ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר 'שבת וינפשו', כיון ששבת ווי אבדה נפש. כי מלבד הנשמה הטהורה שנמצאת בגוף האדם בימות החול, מוסיפים עליה בשבת קודש עוד נשמה קדושה וגבוהה ביותר, וכדאיתא בזוהר (יתרו פח.): שביים שבת נותנים לאדם נשמה עליונה מלאה בכל שלמות מעין העולם הבא.

[וזה לשון הזוהר: ומשום דכל מהימנותא אשתכח בשבתא, יהבין ליה לבר נש נשמתא אחרא, נשמתא עלאה, נשמתא דכל שלימו בה כדוגמא דעלמא דאתי, ובגייני כך אקרי שבת, מהו שבת, שמה דקודשא בריך הוא, שמה דאיהו שלים מכל סטרוי. וזה לשונו בפרשת ויקהל (רה.): האי יומא, יומא דנשמתין איהו, ולא יומא דגופא וכו', האי יומא איהו יומא דנשמתין, דאתעטרא ההוא צרורא דנשמתין, בתושבחן דמאריהון, בגין כך משבחי בתושבחן, תשבחתא דנשמתא].

הזכרת הסתלקות הנשמה בתחילת יום השבת

ויש להבין דברי חכמים ורמזיהם, לשם מה נזכר בפסוק רק את הסתלקותה של

אֵלֶּזְנֹת

כס"ד, ז' אב תש"ע

מ תפ"א - פורים האשתי

למען עֵם הַתַּחֲפֹשֶׁת

מיר גאלד מיט זילבער' [-השמחה שלהם שוה אצלי זהב וקסף]. בפורים תשל"א ראה ילדים מחפשים, נענה ואמר לאחד האברכים שזקנו ה'אמרי נעם' זיע"א היה מקפיד שלא למנע התחפשות בכל אפן שיהיה, וכן אמר בשם ה'עטרת ישועה' מדזיקוב זיע"א שלא הרשה להפסיק את המתחפשים בפורים, לפי שאמר דאס איז אויף מסטרא דקדשה (נוהג כצאן יוסף מנהגי ויזניץ' פורים עמ' שלב).

למען לא ישארו עם התחפשות כל השנה

בפורים תש"ד במשתה היין, אמר הרב הקדוש מסאטמאר זיע"א טעם לפי המצב על מנהגן של ישראל להתחפש ולשנות בגדיהם ביום הפורים. כי בימי המן הרשע, כמו בזמננו אנו [שהיה אז בעת מלחמת העולם והחרבן האים], כאשר גזר המן להשמיד להרג ולאבד את כל היהודים, התחפשו הרבה מישראל בבגדי עכו"ם כדי למלט את נפשם. אמנם עלינו להראות ולגלות דעתנו כי אף אם ההכרח יאלצנו להתחפש ולשנות המלבושים, אנו עושים זאת רק באנס ואין ברצוננו להשאיר במלבושי עכו"ם, ומיד כאשר תחלף הספנה נסיר הבגדים הצואים מעלינו ונתכסה בבגדי יהודים פמקדם. וכדי להורות על כך, מתחפשים בפורים ומשנים מלבושיהם, להורות שזהו רק דבר מחפש, אבל לא נשאר עם זה לצמיתות. וסיים רבנו, אני חושש פן יערב לבני ישראל להשאיר במלבושי נכרים גם אחרי כן.

(ספר ספיר ויהלום - להרב הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

בפורים לאלכסנדר. קול גבוה וצלול היה לו, והוא התכבד בקריאת המגלה בבית מדרשו של הרה"ק ה'ישמח ישראל' זיע"א. במשך כל יום הפורים לא נח אף לרגע. כל כלו נתון בעבודת הקדש של שמחת הפורים. הוא היה מתחפש בתחפושות שונות ומשנות ומשנה את טעמו ומשמח את הקהל באמרותיו ופתגמיו. בעת עריכת השלחן היה מגיע ר' ירחמיאל לשיאו, כאשר היה שר את הזמר 'שושנת יעקב' בשש שפות, תוך שהוא מתרגם וחורז חרוזים מלאי תכונות ומשחה להנאתם של הצדיק וכל הקהל. פעם נכנס אל השלחן כשהוא מחפש לדייטש אשכנזי לבוש בחליפה קצרה ומכנסים מגהצים. לראשו פובע מחדד ונוצה צבעונית תחובה בו. וכך נגש אל ה'ישמח ישראל' ושאל בגרמנית רוטה: הער ראבינער, פבוד הרבי, כיצד אני מוצא חן בעיניך? והוסיף לומר: התדעו מי אני? אמנם נראה אני כדייטש אף בגלגולי הראשון הייתי ארפכשד בנו של שם. ומהיכן יש לי נוצה מפארת כל כך? כי בהיותי בתבת נח מרטתי נוצה זו מאחד הטוסים שהיו בהבה ושמתתי אותה למשמרת בכובעי. ה'ישמח ישראל' העלה חיוך על שפתי, הרי בפרוש נכתב בתורה כי ארפכשד נולד שנתים אחר המבול (ותולדות הישמח ישראל' ח"ב עמוד תקכט).

לא למנע להתחפש

פעם אחת פשהבחין הרה"ק ה'אמרי חיים' מויזניץ זיע"א בילדים מחפשים, התבטא בפני אחד האברכים בצחות, אפלו אם תתחפש ל'ערליכער יוד' לא אמנע בעדך. וכאשר ראה בפורים ילד מחפש, אמר, 'זייער שמחה איז ווערד ביי

משל הבעש"ט בסוד התחפשות

יש משל נורא מרבנו אור שבעת הימים הבעל שם טוב הקדוש זיע"א ותלמידו הגדול המגיד הקדוש ממעזריטש זיע"א, בענין התלבשות העולמות וירידתן מלמעלה, דהנה כשאדם מתחפש בפורים ועולה על השלחן ועושה כל מיני דברים, ומשמח את הקהל בשמחה של מצוה, פלם יוצאים ממש מהכלים, והשמחה הגדולה ביותר היא כשאותו אדם גמר לרקד ומוריד את המסכה ממנו, כלם רואים מי היה האיש שהתחפש, וממש קשה להאמין, וכי פלוני זה יכול לעשות כן לעלות על השלחן וכו', זה היה הוא, כלם צוחקים ושמחים.

והנמשל הוא, שהרבנו של עולם כביכול הלביש את עצמו ומסתתר בלבושים ומנהיג את כל העולם, ויבוא יום והרבנו של עולם יוריד את הלבושים 'ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קוינו לו ויושיענו, זה ה' קוינו לו', וכלם יראו מי היה בתוך ההסתר בבחינת 'ואנכי הסתר אסתיר' בתוך ההסתר יש את האנכי. וזה הסוד שמתחפשים בפורים, שהעולמות מחפשים, והרבנו של עולם כביכול מחפש. וזה כדברי הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זיע"א שבעת שהרג אחשוורוש את ושתי ונכנס אחד לבית המדרש לספר שהמלך הרג את המלכה, תכף השליכו אותו מבית המדרש בטענה שהוא מדבר דברי חלין גמורים בתוך בית המדרש, אף לבסוף נתברר שמזה נתגלגל הנס. כמו כן יהיה לעתיד לבוא קדם ביאת המשיח התחלת הנס יהיה בכל מיני תחפשות והסתרות (זכרון בספר' עמ' צז).

ארפכשד ונוצת הטוס מתבת נח בכל שנה היה ר' ירחמיאל קינובער מגיע

חידון אֵלֶּזְנֹת - נושא פרסים מהו החפץ שמשמד בפרשה זו בארבע דרכים שונות, ומהו?

פתרון החידה - פרשת וישלח:

1. אחרי שה' איש' הלא מוכר משנה את שמו של יעקב לישראל, יעקב שואל אותו לשמו. וזה איש' עונה בשאלה: 'למה זה תשאל לשמי?' (בראשית לב ל)
2. אחרי שיעקב מוכיח את שמעון ולוי על הריגת העיר שכם, הם עונים בשאלה: 'הכונה יעשה את אחותנו?' (בראשית לה, לא)

שם הזוכה בסידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר":

פרשת וישלח:
משפ' ולצר מאשדוד.

פתרון החידה וכן שם הזוכה, יפורסמו א"ה בגליונות הבאים

הפותרים נכונה יכנסו להגרלה א"ה על סידור מתיבתא מנחה מעריב בהוצאת "עוז והדר".
את הפתרונות יש לשלוח אלינו עד ליום שני

למספר פקס: 077-470-26-81
או למייל: magdenot@gmail.com

נא לכתוב שם, כתובת מדויקת וטלפון.
בראש הדף לציין "עבור חידון לנוער".

מקושרים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון כ"א

פרשת כי תשא | תשפ"ה

ראני תפילתי

צדיקים ועבודת התפילה - בראי הפרשה

"כי אוריש גוים מפניך והרחבתי את גבולך ולא יחמד איש את ארצך בעלתך לראות את פני ה' אלקיך שלש פעמים בשנה" (לד. כד). מפסוק זה למדים חכמינו ז"ל לענין קיום מצות ה' בעלייה לרגל, תוך נטישת השדות והבתים ללא השגחה (פסחים ה. ב): "מלמד שתהא פרתך רועה באפר ואין חיה מוזיקתה, תרגולתך מנקרת באשפה ואין חולדה מוזיקתה".

ביטוי מוחשי ומיוחד במינו אנו מוצאים לכך בענין התפילה, כאשר מעת לעת מפרסמים סיפורים מפעמים אודות פלוני שעמד בניסיון לוותר על הקפדה או הנהגה מסוימת בתפילה, וכתוצאה מכך לא רק שלא הפסידו אלא אף הרוויחו בכפליים.

אחד הסיפורים המרגשים הללו אירע עם ר' יעקב, יהודי יקר תושב ארצות הברית, העוסק למחייתו בתחום הייבוא ממדינות שונות ל"ארה"ב ובתוכה, החל ממוצרי סדקית ועד להזמנות משמעותיות יותר, מכך פרנסתו ופרנסת אנשי ביתו.

באחד הימים, ליתר דיוק ביום כ"ג אלול תשס"א, כבר אחז ר' יעקב בסיום מסע רכש מוצלח. הוא כבר ראה בעיני רוחו את משפחתו הממתנה לו בהתרגשות, את ילדיו המזנקים אליו בחום, ועשה את כל הנדרש לשם חזרתו הביתה בהקדם.

כרטיס טיסה נרכש דרך סוכנות נסיעות עמה עבד דרך קבע, מוגית הזמנה לנמל התעופה וכעבור שעות ספורות הוא מצא את עצמו ממתין לטיסה בטרמינל עצום הממדים.

- 'מנחה' נשמעה מאי שם הקריאה המפתיעה, הכל-כך לא אופיינית למקום הזה.

לענין התגלה מנין, או יותר נכון מעין קיבוץ גלויות של יהודים מכל שכבות האוכלוסייה והמייצגים נאמנה כמעט כל עדה בעם ישראל, אשר התאספו יחדיו לקיים רצון קונם ולעמוד בתפילה לפניו בעת דמדומי חמה.

שמח ר' יעקב על הזכות הכפולה שנקרתה לפניו - הן תפילה במנין והן זיכוי שאר היהודים המשתוקקים להתפלל דווקא במנין כהלכה, ועל אתר החיש פעמיו לקרן זווית שם נעמדה הקבוצה להתפלל.

ר' יעקב איננו מן המתפללים בחטף. כל תיבה נאמרת על ידו במתינות וכמונה מעות, במתיקות ובלהט אותו ירש מבית אבותיו. ההכרות התכופות והחזרות אודות הטיסה המיועדת עבורו, היוצאת זה עתה ולא תמתין לאף נוסע, כמו חלפו על ידו.

המשך נעמוד הבא

כדי שעל ידי זה יתוודע ויתפרסם לכל באי עולם גדלו וטובו וחסדו. ומגודל החטא ועם כל זה עמו הסליחה, יתגדל ביותר כבוד שמו יתברך ויתעלה וטובו וחסדו, וכן יהי רצון אמן (אוהב ישראל).

"ויאמר אני אעביר וגו' ונתתי את אשך אהן ורחמתי את אשך ארחם" (שמות לג. ט).

ואמרו חז"ל (ברכות ז. א) 'נתתי את אשך אהן אף על פי שאינו הגון, ורחמתי את אשך ארחם אף על פי שאינו הגון'. הנראה לרמז בזה כח התפלה אשר האדם מתפלל על חבירו, אף על פי שזה האיש המתפלל אינו הגון. 'ורחמתי את אשך ארחם' אף על פי שאינו הגון קאי על האיש אשר מתפלל עליו, אף על פי כן יקובל תפלתו למעלה לרצון לפני בעל הרחמים (תפארת שלמה).

הַטָּאָה גְּדֹלָה וְגו'" (שמות לב. לא). כדרשת חז"ל (ברכות נד. א): 'בכל מדה ומדה שהוא מודד לך הוי מודה לך, היינו שכך תשבח את השי"ת על איזה מקרה לא טוב ח"ו, כמו על הטוב. ולכאורה יפול לבב אנוש עליו בבוא עליו איזה צרה ח"ו, היאך יוכל להתפלל לפני השי"ת שיסיר ממנו הצער והיסורין שהוא בהם, כיון שאדרבה צריך לאהוב את השי"ת ולשבחו ולשמוח בזה.

אך על פי ששמעתי מהרב הקדוש מגיד מישרים מקאזניץ ז"ל, שצריך האדם לכיון בתפלתו רק לכבודו יתברך. היינו על ידי שיסיר ממנו אותו הצער והיסורין יכירו וידעו הכל גדולתו ומלכותו ויבנו שאין כמוהו ואין כמעשהו.

ולזאת הכוונה הרצויה היה משה רבינו ע"ה גם כן מתפלל להשי"ת שימחול לישראל החטא הזה הגדול,

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"כי תשא את ראש בני ישראל וגו'" (ל. יב). יש בזה רמז הידוע מאמ"ז זללה"ה [מרון הבעש"ט ז"ע] וכבר נתבאר זה כמה פעמים, כי צדיקאי אינן שלוחי דמטרונתא וכל מגמתם תהיה על השכינה כביכול. וכן אמר גם כן הרב המגיד המנוח מוהר"ר דוב בער זללה"ה על המשנה (ברכות ל. ב): 'אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש' היינו מכובד שבראש, רצה לומר על השכינה כביכול.

וזה יש לפרש שמרומז גם כן בפסוק **'כי תשא' און תשא אלא תפילה כמו שכתוב (ירמיה ז. טו): 'ואל תשא בעדכם רנה ותפלה'.** והוא שאמר, כשתשא תפילה לה' יתברך, את ראש בני ישראל, ראוי שיהיה עבור הראש היינו השכינה הקדושה כנ"ל והבן (דגל מחנה אפרים).

"וישב משה אל ה' ויאמר אגא הטא הקם הנה"

צהר לתיבה

הארט מושגים ומנחים בתפילה

בפרשתנו אנו מוצאים שהתפלל משה לפני הקב"ה שיעביר את רוע הגזירה וישב חרון אפו מעל ישראל, וכך נאמר (ל. יא): **"ויחל משה את פני ה' אלקינו"**.

אודות פירושו המדויק של הביטוי **'ויחל'** מצאנו התייחסות נרחבת בדברי חז"ל דעות שונות, כפי שיפורט להלן, ולמותר לציין כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, וכל אחד מההסברים הללו יש בו כדי ללמדנו פרק בענין התפילה כראוי.

לשון הפצרה וזילוי

"אמר רבי אלעזר, מלמד שעמד משה בתפלה לפני הקדוש ברוך הוא **עד שהחלהו**". משמעות אותו חילוי הוא הפצרה, תחינה של ממש. הפצרה כמותה שונה מבקשה, בכך שבקשה בעצם פותחת תח לא-היענות מצד הנותן, ואילו הפצרה מייצגת גישה הרבה יותר עמוקה, כזו שכביכול אינה מותירה כלל מקום לסירוב.

כמובן שאין לומר כלפי הקב"ה כי 'אנו לא מותירים לו מקום לסירוב' חלילה, אולם על התפילה להיאמר בנימה כזו - שהאדם עצמו ירגיש שאין כלל אפשרות שלא תיענה תפילתו, אלא הוא מצדו יתחנן ויפציר עד שתתקבל בקשתו.

החלת נדריו של מקום

"רבה אמר, עד שהפר לו נדרו. כתיב הכא **'ויחל'** וכתיב התם (במדבר ל. ג) **'לא יחל דברו'**, ואמר מר, הוא אינו מיחל אבל אחרים מחלין לו".

הנדר המדובר אותו נדר כביכול הקב"ה, הוא הדבר הנורא שנאמר למשה מפי הגבורה (ל. ב):

י: **"ועתה הניחה לי ויחר אפי בהם ואלאם" רח"ל, ואותו 'חל' משה.**

לא אחת נראה כי כביכול נדר הקב"ה נדר' וגור דבר מה על האדם, אולם כאן מלמדת אותנו התורה הקדושה כי בכח התפילה להחל את הנדר, לבטל ולהעביר את רוע הגזירה.

מלשון חלל - מת

"שמואל אמר מלמד שמסר עצמו למיתה עליהם שנאמר (ל. ב): **'ויאם אין מחני נא מספרך אשך פתקת'**, ופירש רש"י כי **'ויחל'** היינו מלשון חלל, מת.

משה רבנו תלה את חייו - בחיי בני ישראל, והדגיש בתפילתו לקב"ה כי אם ח"ו יכלה אותם לא תהיה סיבה להותיר אותו עצמו בחיים. מכאן אנו למדים משנה אודות תפילה על הזולת, על מידת ההשתתפות הנדרשת מאיתנו ועד כמה היא מסוגלת לפעול בשמי מרום.

החלת מידת הרחמים

"אמר רבא אמר רב יצחק, מלמד שהחלה עליהם מדת רחמים".

משה רבנו, בתפילתו, הביא לכך שתחול על ישראל מידת הרחמים דווקא בשעה כה קשה, זמן בו מטבע הדברים העעוררה מידת הדין במלוא תוקפה.

הדברים מסעירים. גם אדם הנמצא בשפל המדרגה ובכך עורר על עצמו את מידת הדין וחומרתה, עדיין - בידי לא רק לרכך את מידת הדין, לא רק להקל אותה, כי

בפרשת השבוע אנו מוצאים את בקשתו של משה רבנו לפני הקב"ה (לג, טז): **וַיִּבְקַח יְדַע אֶפְסוֹ פִּי מִצְאֵי חַן בְּעֵינַיִךְ אֲנִי וְעַמֶּךָ הֲלוֹא בְּלִבְךָ עֲמָנִי**, תחינה שכפי המובא בחז"ל - נענתה, ואכן ניתנה לו משאלתו. וכך מובא בגמרא (ברכות ז, א): **"אמר רבי יוחנן משום רבי יוסי, שלשה דברים בקש משה מלפני הקדוש ברוך הוא ונתן לו" וכן מתייחסת הגמרא לבקשתו הראשונה: "ביקש שתשרה שכינה על ישראל ונתן לו, שנאמר: 'הֲלוֹא בְּלִבְךָ עֲמָנִי'."**

עוד ביקש משה, כמובא בהמשך דברי חז"ל: **"ביקש שלא תשרה שכינה על אומות העולם ונתן לו, שנאמר (שם): 'וְנִפְלִינִי אֲנִי וְעַמֶּךָ'."** אך הדבר אומר דרשני.

ידוע מאמר חז"ל (מדרש תנחומא נשא סימן כד): **"בשעה שברא הקדוש ברוך הוא העולם, התאוה שיהא לו דירה בתחתונים, כשם שיש לו בעליונים".** אם כן, פשוט וברור למעלה מכל ספק כי כלל לא יתכן קיום הבריאה כולה - ללא שתהיה להשי"ת דירה כאן, בעולם, מקום וְעַם עליו ישרה את שכינתו.

חשבון פשוט מעלה כי אם תתקיים הבקשה 'שלא תשרה שכינה על אומות העולם', אזי ידרש להשרות את השכינה על עם ישראל, שהרי כלל לא יתכן בריאה, לא יתכן עולם, ללא השראת השכינה בתחתונים. תמוה אפוא לשם מה הוצרך משה לבקש במפורש שתשרה שכינה על עם ישראל?

מעשה מפעים הנוגע במישרין לעיצומו של היום הקדוש בו אנו שרויים כרגע, יום הפורים, יש בו כדי להעניק לנו נקודת מבט שונה על העניין ובכך ליישב את התמיהה.

הרה"ק מתולדות אהרן זי"ע, עוד טרם נודע שמו בשערים כקדוש ישראל ומנהיג בשיעור קומה, הסתופף בצל חותנו הגדול הרה"ק בעל 'שומר אמונים', ובחושיו החדים וזכות ראייתו הרוחנית עמד על טיבו של חותנו וידע כי על כל טפח הגלוי לעין כל - מסתיר הוא שבעתים מגדלותו העצומה.

להוותו, משמים ניסו את האברך הצעיר וכן העלייה בניסיון הקשה מכל. כמה וכמה שנים חפו מעת נישואיו, והוא עודנו מצפה להתברך בכרי בטן.

אולם למרבה הפלא, לא נראה היה כי האברך הקדוש לחוף או מודאג מהעניין. יתירה מכך, הוא אף לא העתיר בתחינה בכל רגע נתון, כמתבקש, לפני היושב במרומים שיחננו אותו בדבר ישועה ורחמים.

היה זה, כעדותו לימים, דווקא בשל קרבתו התירה לחותנו הגדול וההכרה בכוחו הגדול לשדד מערכות הטבע ולפעול עבורו בשמי מרום. אם צדיק הדור מתפלל עבורו ובוקע ריקיעים למענו - חשב לתומו, מה לו אפוא לדאוג? מה עוד נותר שבכוחו לעשות, מה הוא עוד יכול לפעול במקום שאפילו יד חותנו הקדוש לא הגיעה?

כך הסתובב האברך הקדוש, עסוק בשלו ומתבצר בארבע אמות של תורה ועבודת ה', כשכל דאגה ממנו והלאה והוא אף אינו רואה לנכון להתפלל על צרתו הגדולה.

ביום מן הימים זימן אותו חותנו הגדול אליו, כשבפניו ארשת נזופת מהולה ברוך.

'האם נדמה לך שאין מקום לתפילה אישית שלך, מעומק לב, לבורא העולם? פנה אליו, הלא אינה דומה תפילת אדם על עצמו - לתפילתם של אחרים עליו!' שמע החתן, סבר וקיבל.

החל מאותו יום החל להתפלל, ולא רק להתפלל אלא לקרוע שערי שמים בתחינה דומעת מקיריה לבו. עד כדי כך שהעיד לימים כי כשלמד את דברי רש"י הקדוש (בראשית טו, ב): **"לימד על מי שאין לו בנים שאינו בנוי אלא הרוס"**, געה בכייה נוראה לפני אביו שבשמים. הקב"ה מתאוה לתפילתם של צדיקים, ואכן כעבור זמן מה התקבלו תפילותיו.

חלפה תקופה, והנה בעיצומו של יום הפורים הסב חותנו הגדול וניהל את שלחנו הקדוש. כשהחל לאכול את הדג לכבודו של יום, שלף עצם מקרבי הדג - 'ביין' בשפת היידיש, קרא לחתנו והושיטה לו תן שהיא מתבטא: **'הא לך ביין'**, כאומר: 'הרי לך בן'.

החתן קיבל את העצם ביראת כבוד, והצניע אותה בארון שמור מכל משמר. ואכן, מדברי החותן הקדוש לא נפל מאומה, ולפקודת השנה זכה ונפקד בבנו הבכור הלא הוא כ"ק מרן האדמו"ר מתולדות אברהם יצחק שליט"א.

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

המשך מעמוד קודם

הוא בשלו, מתייחד עם קונו.

'לא לכל סיפור כזה יש סוף שמח הנראה לעין' חייך ר' יעקב מעבר לקו, כשהתקשר לעדכן את אשתו בכך שייאלץ להמתין בסין עד ששייג טיסה חליפית, 'היתה זו הקרבה ללא תמורה ניכרת, ואני שמח שזכיתי לעשות רצון קוני שלא על מנת לקבל פרס'.

ר' יעקב, כך התברר, לא ניהן ברוח הקודש.

אילו היה צופה עתידות או שהיה זוכה לנבואה, היה מפזז על עומדו, משבח ומהלל לבוראו על התמורה העצומה שאין לשער, השכר האדיר שקיבל על כך שלא וויתר אף על קוצו של י"ד בתפילותו. רק כעבור זמן מה נודע לו, התברר עד כמה טעה בדבריו אלו.

יום כ"ג אלול תשס"א, או למניינם האחת-עשרה לתשיעי אלפיים ואחת, התברר כאחד הימים השחורים בהיסטוריה. ביום זה ביצעו מחבלי אל-קאעידה צמאי דם את הפיגוע הרצחני והמפורסם ביותר - כשהפילו את מגדלי התאומים וגרמו לאינספור הרוגים.

הטיסה עליה היה אמור ר' יעקב לעלות, זו ש'הפסיד' עקב הקפדתו להתפלל כראוי, התגנשה כעבור זמן קצר במגדלי התאומים.

קרבת אלוהים
לארם של גדולי הדורות

היה זה בימי קום המדינה, כאשר נאבקו כוחות הקדושה והטומאה זו בזו והמערכה על נפשות עמך ישראל היתה חריפה, מסוכנת ונחושה לאין שיעור.

ארגונים כמו 'השומר הצעיר' ותנועת הקיבוצים, ההסתדרות והברותיה, עשו שְׁמוֹת בכרם בית ישראל וניסו ככל יכולתם לקעקע, להרחיב ולערער את חומות הדת, אולם מנגד ניצבו בחוד החנית גדולי ישראל וקברניטי הדור, אשר שלחו לכל עבר את שלוחיהם הנאמנים - להפיץ את אור התורה והקדושה בכחל מקום שידם מגעת.

אודות כך סיפר מגיד המישרים הבלתי נשכח הגאון ר' יעקב גלינסקי את המעשה הבא, כפי שבדידו הוה עובדא.

באחד הימים נקרא ר' יעקב אל מרן החזון איש, ויצא עם הוראה להושיט כל עזר ואחסין לנער פלוני הנמנה על תלמידי ישיבה חשובה בבני ברק.

אותו בחור, מתברר, נולד וגדל בקיבוץ הרוחק מדת ישראל ודרך התורה כרחוק שמים מארץ, אולם ביום מן הימים נחה עליו רוח קדושה וטהרה והוא החליט לבוא לבני ברק לבחון מקורב את אותם 'שוכים' עליהם שמע מהוריו וחבריו לקיבוץ.

הציץ, נפגע ונשאר לתמיד.

'כעת יש לו בעיה' הסביר החזון איש, 'היות וכל המסמכים שלו נותרו בקיבוץ, ויש לסייע בידו להשיגם בחזרה ללא שתייפגע צמיחתו הרוחנית בחזרתו לקיבוץ לצורך כך'.

קיבל ר' יעקב את ההוראה וחש לקיים רצון

רבו בשלימות, אולם רגע לפני שיצא מן החדר העז וביקש רשות לשאול דבר מה. 'שאל בני' השיב החזון איש.

'הלא אותו בחור נולד להורים מחללי שבת ואוכלי שקצים ורמשים, חוטאים לתאבון וסביר להניח שאף להכעיס' ביקש ר' יעקב להבין, 'אם כן - מנין באו לו זכויות כלשהן שפעלו את פעולתן עד כדי כך שהפך והיה לבן-עלייה של ממש?'

שמע החזון איש את התמיהה, והחכים את תלמידו במסר שיש בו כדי לימוד מעצים.

'כשהוריו של הבחור החליטו לנטוש את מוסר אבותיהם ותורת אמותיהן, כשהלכו לחצוב בורות נשברים ולדלות מים דלוחים במחוזות שלא שערם אבותיהם' הסביר גדול הדור, 'פנו הוריהם שלהם לקרן זוית והחלו לבכות, להתחנן ולהעתיר לפני הקב"ה שיפתח בלב הילדים פתח לתשובה, פתח להתקרב חזרה אליו יתברך'.

ממבטו של ר' יעקב ניכר היה כי הוא עדיין אינו מבין. הרי לא ראינו ששבו ההורים המדוברים בתשובה. אולם מפאת כבוד רבו לא אבה להמשיך ולשאול, אלא המתין להסבר שבוודאי יבוא.

'נכון' השיב החזון איש על השאלה שלא נשאלה, 'הדור השני אכן לא שב בתשובה, וזאת כיון שלאדם יש בחירה חופשית - והם בחרו בדרך הרע'.

'אולם אותו נער אומלל, תינוק שנשבה אשר לא בחר מעצמו בדרך זו' חתם החזון איש את דבריו בנימה מעודדת, 'עליו השפיעו התפילות של הסבא והסבתא, משום שתפילה - אינה שבה ריקם! גם אם זה לא עוזר באותו דור, הרי שתהיה לכך השפעה כעבור דור נוסף'.

פנינה לשבת
מבית מדרשם של רבוביט

"וַיַּחַל מֹשֶׁה אֶת פִּנֵּי ה' אֱלֹהֵי וַיֹּאמֶר לָמָּה ה' יַחַר אַפַּי בְּעַמֶּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם בְּכַח גְּדוֹל וּבְיַד חֲזָקָה" (כב, יא), ואיתא בחז"ל (ברכות לב, א): **"מלמד ש'עמך משה בתפילה עד שהחלה [שנעשה חולה מרוב תחינה]"**.

בספר הקדוש ברית שלום ביאר באופן נפלא מדוע הוצרך משה להגיע למצב זה דווקא, שהחלה עצמו, בהקדם דברי הגמרא (שם יב, ב) כי תלמיד חכם שחלה - נדרש להתפלל עליו עד שיעשה חולה מרוב תפילה, ואם לא יעשה כן תהא עליו תביעה חלילה. הגמרא מבררת את המקור לדבר ומנסה

ללמוד זאת מהאמור בשאול המלך כשחלה (שמואל א כב, ח): **"וַיֵּאָרֶן חֵלֶּה מִמֶּם עָלַי"**, אולם היא דוחה זאת בטענה שיתכן והדבר נכון רק בנוגע למלך, ושמה רק עליו יש לאדם להתפלל עד שיחלה.

והנה אמרו חז"ל (ראש השנה ה, ב) כי הקב"ה מקדי את משפטם של ישראל למשפט אומות העולם, שהרי "מלך וציבור - מלך נכנס תחילה לדין", אם כן מצינו שנקראו ישראל מלכים, ומבואר בגמרא [לטעם אחד] כי הוא כדי שיבוא המלך במשפט בטרם ירבה חרון אף.

לפי זה מובן היטב מדוע התפלל משה עד שהחלה, שהרי כן תפילתו היתה למען לא יחרה אפו יתברך ח"ו בעמו, והרי ישראל נקראו מלכים - אם כן יש להתפלל עד שיחלה.

רחים
במידה זו שלובה מידת הרחמים עם מידת הדין והן כביכול פועלות יחדיו. היינו - רחמי הקב"ה על האדם בהתאם למעשיו והליכותיו, תוך התייחסות מדויקת ומכוננת למצבו הרחוני, דרגתו ומעשיו.

תנין

מידה זו מבטאת את החנינה, מתנת החינם. זו מידתו יתברך - שהוא חס ומרחם על האדם אף ללא קשר למעשיו ומצבו הרחוני, ולשם כך הוא פותח את אוצר מתנתו חנינם ומרעיף טללי רחמים על האדם.

ארך אפים

בפשטות מורה מידה זו על 'סבלנות' כביכול של הקב"ה כלפי החוטא, והדבר מתבטא בכך שאינו מעניש את החוטא בו במקום, אלא ממתין שישוב בתשובה ויתקן דרכיו.

חכמינו ז"ל מרחיבים בכך (עירובין כב, א), ומבארים כי הלשון 'אפים' - לשון רבים, מייצגת את המידה הכפולה - הן את ההמתנה למתן שכרו של הצדיק לעתיד לבוא, בעוד שכאן בעולם הזה הוא מוזכר ולעתים אף בייסורים, ולעומת זאת דחיית עונשו ופורענותו של הרשע לעתיד לבוא, בעוד שבעולם הזה הוא אוכל ומכלה את פירות מעשיו הטובים המועטים.

ורב חסד ואמת

גם כאן אנו מוצאים שילוב של שתי מידות גם יחד - החסד והאמת. שורת הדין ולפנים ממנה גם יחד, כשקב"ה דן מחד את האדם והעולם כולו בהתאם למידת האמת והדין המזוקק, אולם הוא יתברך משלב לצידה בד בבד גם את החסד ואת ההעברה על מידת האמת.

נצר חסד לאלפים

אף על פי שחטא האדם נגד הקב"ה, בכל זאת 'נוצר' הקב"ה ושומר עבורו את החסד והרחמים, ואף לאפלי דורות קדימה.

מידה זו מבטאת את העובדה שאין מעשה טוב או זכות של האדם נעלמים ומחקים, אלא אף במידה והאדם אינו ראוי לכך - הרי ממתין הדבר דורות ארוכים עד שתבוא השעה הראויה.

נשא עין, ופשע, וחטאה

הקב"ה כביכול 'נושא' וסובל את העובדה שהאדם פעל באופן הנוגד את רצונו.

הדבר בא לידי ביטוי הן ביחס ל'חטא', הלא הוא פעולה שנעשתה בשגגה כנגד התורה הקדושה אך מקורה בטעות; הן כלפי 'עוון', המייצג את העבירות שנעשות בזדון ובידיעה; ואף כלפי עבירה שנעשתה כ'פשע', היינו להכעיס.

ונקה

מידה זו מורה על ה'נקיון' בו מזכה הקב"ה את נשמתו של החוטא, כשהוא מסייע בידו לשוב ולחטא את נשמתו מכל סיג שדבק בו בעקבות העוון.

ראוי לחתום מאמר זה בדבריו המעוררים של רבנו בחיי על הפסוק, וזו לשונו: 'וצריך אתה לדעת כי כל המבין שלש עשרה מדות ויודע פירושן ועקרן ומתפלל בהם ככוונה, אין תפלתו חוזרת ריקם, אלא אם כן היו בידו עבירות שמעכבות זה.

'והנה בזמן הזה שאנחנו שרויים בגלות ואין לנו כוח גדול לכפר על חטאתינו, ולא מזבח להקריב עליו קרבנות, ולא בית המקדש להתפלל בתוכו, לא נשאר לנו לפני ה' בלתי אם תפלתנו וי"ג מידותיו, ומתוך י"ג מדות אלה למדנו סדרי תפלה ובקשת רחמים מאת אדון הכל יתעלה'.

מילתא חדת"א

פני תפילה מלקט מדברות קדשו ותורתו של האדמו"ר רבי דוד חי אינחצירא שליט"א

תורה ותפלה

על פי הרמז 'דרך ארץ' גימטריא 'תפלה' ה'ל, באר הרה"ק בעל האמרי יוסף מספינקא ע"ה (הקפות הקפה ד דרוש א) מאמר חז"ל 'יפה תלמוד תורה עם דרך ארץ, שגינת שניהם משפחת עון' (אבות פ"ב מ"ב), שפאשר האדם מתיגע בתורה עם דרך ארץ שבגימטריא תפלה, גינת שניהם משפחת עון. שבשניהם כאחד נצול מלבוא לידי חטא.

הא כיצד, תפלה מציילה מן החטא כמו שכתב בבנייה לעתים (דרוש סב), על הפסוק ואני נתתי לך שכם אחד על אחיך אשר לקחתי מיד האמרי בתרבי ובקשתי (בראשית מח כב) ותרגם אונקלוס 'ואנא אהבית לך חולק חד ימיר על אחך דנסיבית מידא דאמורא בציולתי ובקענתי'. וכן אמרו בגמרא (ב"ב כג.) וכי בתרבו ובקשתו לקח, והלא כבר נאמר (תהלים מד ז) 'כי לא בקשתי אבטח וחרבי לא תושיעני'. אלא 'חרב' זו תפלה, קשתי זו בקשה. והקשה בספר בינה לעתים מדוע נמשלה התפלה לחרב וקשת, הן אמת שזמן התפלה הוא זמן מלחמה, אך מדוע נמשלה התפלה לשני כלי זין הללו בדרך זו?

ופשר בזה דברים נכוחים וערבים, שהאויב הנלחם עמוני נגש למלחמה בשני פנים, פךאיתא בגמרא (ב"ב טו.) 'ורד ומתעה ועולה ומרגז'. ובלשונו: והנה, יש לנו אויב פנימי עצום ורוב - יצרנו הרע. הוא נלחם בנו בשני פנים, אם בהיותו קרוב לנו, ואם בהתרחקו ממנו מאד. כי כאן בא אצלנו, ופנים פנים מתעצם עלינו להפילנו במכורות העונות בתקף הסתתו. ועוד מעט הולך בדרך למרחוק, למעלה למעלה, עד מקום פסא פכודו: תפלה, לפני בית דינו הצדק, ומשם עורף מלחמה נגדנו, מקטרג ומלמד עלינו חובה, ומעורר הדין להענישנו חלילה.

וכנגדו עומד פח התפלה, שפאשר האדם מתפלל פראי וכנכון וזכה להציל משתי מלחמות אלו כאחת, ועל כך אמרו בתפלה (יבמות קה.) 'המתפלל צריך שייתן עיניו למשה ולבו למעלה' דהיינו שיסתכל על שפלות עצמו ועל רוממות ה' תפלה, שהם העומדים כנגד היצר היורד ומתעה ועולה ומשטיף, שפשיאא שפלות עצמו יכנע לכו ולאי יבוא לידי חטא, ויזכה לנצח על ידי כך את היצר העולה למעלה ולהקריעו לכף זכות.

ממילא יבנו שני השמות שנקראת התפלה, שהרי חרב וקשת אין פעלתם שוה, 'חרב' הוא לבלא להלחם פנים אל פנים, וקשת' הוא לעומד רחוק. כן הדבר ממש בתפלה, שתי פעולות יש בה כנגד האויב המשטיף, 'חרב' כנגד שעומד להסיתנו בקרוב מקום, וקשת' כנגד קטיוגו למעלה. שכח התפלה עומד כנגד פתויו פעולם הנה ובעולם הבא.

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בעניני תפילה

תפילין ותפלה דמרי עלמא

בפרשת השבוע מספרת התורה הקדושה אודות גילו השכינה לו זכה משה רבנו (ג. כג.): 'והסרת את כפי וראית את אחיך לפני לא יראו, ועל כך אמרו חז"ל (ברכות ז, א): "מלמד שהראה הקדוש ברוך הוא למשה קשר של תפילין". אכן כך מובא בחז"ל (שם ו, א): "מנין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין - שנאמר (ישעיהו סב, ח): 'נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו', ומבארת הגמרא: "ובזרוע עזו" אלו תפילין'.

בתפילין של בורא העולם, מפרטת הגמרא, קיימות הפרשיות הבאות המייחדות את שמם של ישראל בעולם כשם שישראל מייחדים שמו בפרשיות התפילין - אשר כולן ייחוד שמו יתברך בעולם.

הפסוקים (דברים ד, ז - ח): 'כי מי גוי גדול אשר לו אלקים קרבים אלו וגו' ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים וגו' מהוים פרשה אחת בתפילין של הקב"ה: "אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' וגו' (שם לג, ט) וכן 'מני כעמך ישראל גוי אחד בארץ וגו' (דברי הימים א, יז, כא) - יחד הינם פרשה נוספת: בפרשה השלישית מופיע הפסוק (דברים ד, לה): 'או תבטח אלקים לבוא לקחת לך גוי מקרב גוי וגו', ואילו בפרשה הרביעית כתוב (שם כו, ט): 'ולתתך עליון על כל הגוים'.

מענין לענין באותו ענין, לצד מאמר חז"ל אודות התפילין של הקב"ה ראוי להתבונן גם במאמרם אודות תפילתו של רבון העולמים, ואלו דבריהם (ברכות ז, א): "מנין שהקדוש ברוך הוא מתפלל, שנאמר (ישעיהו נו, ז): 'והביאותים אל הר קדשי ושמוחתים בבית תפלתך', תפלתם לא נאמר אלא תפלת, מכאן שהקדוש ברוך הוא מתפלל'.

ממשיכה הגמרא ומביאה את תוכן תפילתו של הקב"ה: "הי רצון מלפני, שיכבש רחמי את כעסי, ויגולו רחמי על מדותי, ואתנהג עם בני במדת רחמים, ואכנס להם לפני משורת הדין'.

סדרה הצלחתא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

לאחר שנצטווה יונה הנביא ללכת לעיר נינוה ולהתרום בהם כי ישבו ממעשיהם הרעים, בחר יונה שלא לעשות כן, זאת כפי המובא בחז"ל (ילקוט שמעוני אות תקנ) שרצה למנוע קטרוג על ישראל.

בחר יונה אפוא לברוח לתרשיש, כיון שידע כי אין השכינה שורה בחוץ לארץ ולא תהיה אפשרות שיקבל שם נבואה אשר תכפה עליו לבצע את שליחותו (מכילתא פתיחתא בא).

בשלב זה נאמר (יונה ב, א - ז): "וַיִּמְן ה' דָּג גָּדוֹל לְבַלְעַ אֶת יוֹנָה וַיְהִי יוֹנָה בְּמִעֵי הַדָּג שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לַיְלוֹת". יונה אפוף בייסורים נוראים, נלחם על קיומו במעי הדג, וכעבור זמן מה מבין כי עליו לשוב בו ולעשות כאשר נצטווה.

כאן הוסיף יונה והתפלל מעומק לבו, והתבוננת בתפילה זו מעלה לנוכח עינינו כמה וכמה עניינים שיש לתת עליהם את הדעת בעמדנו להתפלל לפני בורא העולם.

"וַיִּתְפַּלֵּל יוֹנָה אֶל ה' אֱלֹהָיו מִמֵּעֵי הַדָּג: וַיֹּאמֶר קְרָאתִי מִצָּרָה לִּי אֵל ה' וַיַּעֲנֵנִי מִבְּטֹן שָׂאוֹל שְׁוַעֲתִי שָׁמַעְתָּ קוֹלִי". ראשית, מכיר יונה הנביא ואף מציין במפורש בפה מלא - כי השי"ת שומע לתפילותיו אף בעמק הבכא זה.

לאחר מכן מציין יונה את העונש אותו ספג בעקבות מעשהו: "וַתִּשְׁלִכֵנִי מִצּוֹלָה בְּלִבָּב יָמִים וַיְנַקֵּה יָסְכַּבְנִי כָּל מִשְׁכָּבִי וַיַּגְלִידֵנִי עָלַי עֵבְרוֹ" וכן הלאה [ראה שם באריכות].

בשלב זה מציין יונה את העובדה הבאה: "בְּהִתְעַשֵּׁף עָלַי נִפְשִׁי אֶת ה' זָכַרְתִּי וַתִּבְּוֹא אֵלַי תַּפְלִיתִי אֵל הַיָּם כְּדָשָׁךְ" - ברגעים מרים אלה זכרתי את אלוקי, והוא מצדו קיבל את תפילתי אשר באה עד אליו להיכל קדשו.

את תפילתו מסיים יונה במילים: "וַאֲנִי בְּקוֹל תוֹדָה אֲזַבְּחָה לָךְ אֲשֶׁר נִדְרָתִי אֲשַׁלְּמָה יְשׁוּעָתָה לִּי".

הרי לנו כיצד אמורה להיראות תפילה אמיתית, פנימית ובעל משמעות - הכרה ברורה בעובדה שהשי"ת נמצא אתנו ושומע תפילתנו בכל מצב, הודאה בכך שחטאנו והבנה כי לפיכך נענשנו, ולסיום - שבח והודיה לקב"ה על אשר קיבל תפילתנו.

בפרשה נאמר הציווי (לא, טז - ז): "וַיִּשְׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשֶּׁבֶת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשֶּׁבֶת לְדַרְתָּם בְּרִית עִוְלָם: בְּיַד וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אוֹת הוּא לְעֹלָם כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי שָׁבַת וַיִּנְפֹּשׁ". בטור הובא (א"ח רסז) כי בשבת אין צורך בשמירה כרגיל, כיון שהשבת שומרת על ישראל, ולכך אין לחתום בברכת 'השכיבנו' בחתימתה הרגילה: 'שומר עמו ישראל לעד'. כהמשך לכך מביא הטור את המנהג לומר תיכף לאחר חתימת הברכה את הפסוקים הללו, כדי להורות שאם ישמרו ישראל את השבת - היא תשמור עליהם.

בהסתמך על מאמר חז"ל (שבת קיח, ב): "אלמלי משמרין ישראל שתי שבתות כהלכתן - מיד נגאלים", מבאר הטור כי הרי פסוקים אלה המזכירים את ענין שמירת השבת הרי הם כגאולה, ולפיכך אין באמירתם משום הפסקה בין גאולה לתפילה.

ביאו לפניו - בדיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור שו"ע והדר

תיכף בתחילת הברכות האמצעיות בתפילת שמונה עשרה, הברכה הראשונה שאנו אומרים היא 'ברכת הדעת' או 'ברכת הבינה' כפי שמכונה לפעמים. בברכה זו אנו מבקשים מלפני בורא העולם שיחננו אותנו בחכמה, בינה ודעת אשר יסייעו בידינו לבחור בטוב, לברור בין הטוב לרע וכמובן להחכים בתורה הקדושה. בתלמוד ירושלמי מובא (פרכות פ"ה ה"ב) כתיקנו ברכה זו בתחילת ברכות האמצע, כתחילה וראש לחלק זה של התפילה, שאם אין בינה - אין תפילה. כך גם כתב הרוקח (פירושי התפילה לרוקח עמוד של) כי היות והפילות נתקנו כנגד התמידין, ואדם שאין בו דעת אסור להתפלל, לכך קבועה בתחילת התפילה.

חכמינו ז"ל (מגילה יז, ב) מצאו אסמכתא למיקום ברכה זו לאחר ברכת 'קדושה' הלא היא 'אתה קדוש', על פי סמיכות הפסוקים (שעיהו כט, כג - כד): "וַהֲקִדְשׁוּ אֶת קְדוֹשׁ יַעֲקֹב וְאֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יַעֲרִיצוּ: וַיְדַעוּ תַעֲיֵי רִיחַ בִּינָה".

רש"י מציין (עבודה זרה ת, א ד"ה מעין) בנוגע להוספת בקשה פרטית בתפילת שמונה עשרה, בחתימת כל ברכה כעניינה, כי בברכה זו יש מקום להתפלל אם משכח האדם תלמודו.

יד ושם

פסקי שמות והטמן בהם

צב"ג

"צַר וּמְצוֹק מְצַוְנֵי מְצוֹתֶיךָ שְׁעֵשְׂעִי" (תהלים קיט, קמג). יש תרופה המיועדת לריפוי הגוף, ואחרת לנפש. לא כן התורה הקדושה ומצוות ה' יתברך, אשר היא רפואה למכאובי הגוף והנפש גם יחד. בדרך זו מבאר המלבי"ם את דברי דוד המלך: 'צַר וּמְצוֹק מְצַוְנֵי, היינו הן הצרות החיצוניות והן מצוקות הנפש, ובכל זאת - 'מְצוֹתֶיךָ שְׁעֵשְׂעִי, ומלות ארוכה למכאובי'.

אנו מעידים בתפילה אודות הקב"ה: "וְנוֹרָא הוּא עַל כָּל אֱלֹהִים". התעד למי מתייחס הפסוק ומה כוונת הדברים?

- (א) הקב"ה מטיל יראתו על כל כוחות הטבע, שהרי יכול לבטלם בכל רגע.
- (ב) יראתו אמיתית וקיימת, ולהבדיל אצל אלקים אחרים אין בהם ממש.
- (ג) יראתו גוברת על כל מושא יראה, 'אלהים' מלשון גבורה [כמו בית דין].

בברכות השחר אנו מתפללים על כך שיצילנו ה' מפגע רע. האם פגע רע הוא -

- (א) מגיפה, מחלה חשוכת מרפא.
- (ב) רדיפה על ידי נכרים.
- (ג) פגעי הזמן הבאים לפי העת.

בברכת השנים שבשמונה עשרה אנו מבקשים: "בכרך שנתנו פשנים הטובות". לאלו שנים הכוונה?

- (א) שנותיהם של יהושע בן נון וחזקיהו המלך, בהן נתברך העם בידיעת התורה.
- (ב) שנותיהם של אלישע הנביא ויצחק אבינו, בהן נתברכה הארץ בטוב גשמי.
- (ג) שנותיהם של אבותינו במדבר, בהן אכלו את המן ושתו מהבאר.

הפלא ופלא

שאלות וחיידות נבכי התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדורו מבית מתיבתא.

שם הזוכה בגיליון פר' יתרו:
ה' משה הומינר

תשובות מגיליון קודם פר' תצוה:

1. תשובה א, היינו שאין יכולת לאף נברא לספר את שבחיו יתברך.
2. תשובה ב, לעבודת הבורא בקיום מצוותיו.
3. תשובה ג, את הזמירות אומרים המלאכים לעצמם, ואילו את התשובות משמיעים לאחרים.

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב
לכתובת מייל: m028039999@gmail.com
או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

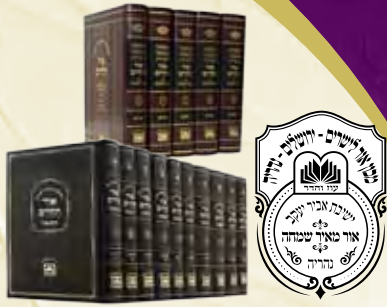
על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרסס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

ובהחזרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

דבריו על הציווי (לא, טו): "וְשָׂמוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשִּׁבְתָּ לַעֲשׂוֹת אֶת הַשִּׁבְתָּ לְדַרְתָּם בְּרִית עִוְלָם", מזכיר האור החיים את הפסיקה ההלכתית אותה קבעו חז"ל (סנהדרין נח, ב): "גוי ששבת - חייב מיתה".

הגמרא לומדת זאת מהנאמר לבני נח (בראשית ח, כב): "וַיֹּאמֶר וְלֹאֵלֶּה לֹא יִשְׁבְּתוּ", הוּא אומר - נצטוו כל בני האדם, מלבד העם הנבחר, לעמוד והתייצב כמנהגו של עולם יום ולילה ללא הפוגה של יום כזה או אחר בינתיים. יתירה מכך מבחירה הגמרא - כי האיסור חל אף במידה וקובע לעצמו הנכרי יום אחר, ולא היום השביעי בשבוע, כיום מנוחה המקביל לשבת קודש. אף במידה ועשה כן ביום אחר, הרי הוא חייב מיתה.

מתוך דברי הרמב"ם אנו למדים את הסיבה לכך, ובין דבריו עולה כי האיסור אינו מוגבל דווקא לשבת, אלא לכל יום ששבת אפילו ביום מימות החול, אם עשהו לעצמו כמו שבת חייב מיתה, ואין צריך לומר אם עשה מועד לעצמו, כלל דבר אין מניחין אותן לחדש דת ולעשות מצות לעצמן מדעתן, אלא או יהיה גר צדק ויקבל כל המצוות, או יעמוד בתורתו ולא יוסיף ולא יגרע".

לסיום ראוי לציין למאמר חסידי נוקב שאמר חסידים בשם הרב"ק בעל חידושי הרי"ם מגור זי"ע, לפי יש לו לאדם לפשפש במעשיו ולהסיר כל נימה 'גויית' מליבו בערב שבת קודש, שמא ייכנס לשבת כשהוא בחלקו בבחינת גוי, והרי הוא כגוי ששבת וחייב מיתה ח"ו.

וטבחו ללא רחם בתושבי הספר, הפכו עתה למישור שומם ההולך ומוכשר כפתרון אידיאלי למגורים ועסקים. החיים המטרידים לצד השכנה מדרום - זו שמשום מה הסיקה בטעות שאזרחי הממלכה הינם כתובת מתבקשת לתקיפות סדרתיות, הפכו זה מכבר להיסטוריה, משהו נושן. כעת היו תושביה נתונים תחת שלטונו הבלתי מעורער של המלך, כפופים למרותו ושייכים - מרצונם או שלא - לממלכה המאוחדת.

פניו חרושות הקמטים של המלך, אלה שבמשך השנים נדמו כסימנים של עייפות החומר, נתפסו כרגע בעיני ההמונים כסמל לגבורה. אישנוני שהביעו את תלאות הקרב שידרו עוצמה יצוקה פלדה, וכל כולו אמר הדר מלכותי נוקשה.

בין המאבטים ואנשי הפמליה, מלחכי הפנכה והיועצים, התלוו אף הם. שליוו את המלך מיומו הראשון בתפקיד והשתתפו באופן פעיל בדיונים הסוערים בדלתיים סגורות, בקרבות היסטוריים וגם בכל טקס ממלכתי כזה או אחר, היו לצידו אף כעת, בכרכרה וגם על הבמה. למען האמת, לא היה קרוב מהם אל המלך, לא היתה אף דמות שהיתה לצדו במשך כל כך הרבה זמן, בנאמנות ובעקביות שכזו.

הם עלו יחד עמו, פסעו להם עקב בצד אגודל והתאימו את קצב הליכתם לזה של המלך. תרועות ההמון נעמו לאוזניהם, הם קיבלו בברכה את זרי הפרחים שהושלכו לעברם בחיבה, והביטו זה בזה בגאווה יחידה.

אתם מטונפים העלכון הפתאומי שנשמע מפי המלך הפתיע אותם, והוא המשיך, **'הינכם מלאים בוץ, אתם מבוזים בעצם קיומכם ובמראה שלכם אותי ואת המעמד כולו'**.

הם הביטו שוב זה בזה, ואז סביבם, נחושים לראות אל מי הפנה המלך את המילים הבוטות, הדוקרות, אך הוא מצידו המשיך ללא רחם, הפעם נעץ בהם מבט חד שהבהיר היטב כלפי מי הדברים מופנים.

'החזית לא היטיבה עמכם, ובמחילה - אתם נראים נורא' קבע בטון יבש ופנה אל סובביו בקול נטול כל רגש, **'הביאו לי שניים אחרים, נקיים ומצוחצחים'**.

'אבל מה הוא רוצה מאיתנו?' הקשו באוזני המשרת שרץ להחליף אותם, רגע לפני שזרק אותם לאנחות. **'הלא אנו שליוונו אותו מעודו, מאז היותו למלך ועד היום!'**

'אתם - מגפיים' התגובה היתה קרה, **'ותו לא'**.

השגיאה והחטא הנורא

בפרשתנו מסופר אודות חטא העגל, אותו חטא נורא ושגיאה איומה בה נפלו בני ישראל, וכך נאמר (לב, ד): **'וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֵנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם'**.

התמיהה אודות אמירה מקוממת זו צועקת מאליה, וכך מקשה האור החיים הקדוש: **"קִשָּׁה, אֵיךְ יֵאָמֵן הַטְּפָשׁוֹת וְהַבְּעֻרוֹת לְדוֹר דָּעָה רַבִּים וְנִכְבְּדִים לֹמֵר לְדוֹמָם 'אֵלֶּה אֱלֹהֵינוּ' וְגו' וְלוֹ יִהְיֶה שְׂדֵיבֵי הָעֵגֶל בְּאַמְצָעוֹת מַעֲשֵׂה כִּישׁוֹף, כְּמֵאֲמָרָם וְלֹא [תנחומא ט, ט], אֵף עַל פִּי כֵּן זֶה יוֹעִיל לְחֹשֶׁב בּוֹ דָּבָר [היינו לטעות ולהסיק כי יש בו ממש], אֲבָל לְהַעֲדֵי עֲדוֹת שְׁקָר שֶׁזֶה הוּא הַמוֹצֵא לֹא [לומר שהוא המוציאם ממצרים - חסר כל היגיון בסיסי, שהרי העגל זה עתה נוצר]"**.

המשך בעמוד הבא

שולחן שבת עם האור החיים

העיר כולה לבשה חג, והכיכר המרכזית - על אחת כמה וכמה.

שטיחים בגווני טורקיז ומעוטרים ביד אמן נפרסו ברחבה, סדורים זה לצד זה לסירוגין ויוצרים מראה מרהיב שאין כמותו. עמודים כסופים ונמוכי קומה ניצבו להם בתוך, מחוברים זה לזה בחבלים שזורים זהב וכסף ויוצרים שביל ארוך ומרשים.

השטיח האדום שנשטח בין העמודים החל בכניסה הראשית לכיכר והוביל הישר אל הבמה הגבוהה, הערוכה לאכלוס כל אותם גנרלים ומפקדים, שרים וחברי קבינט. בזה אחר זה הופיעו דיפלומטים ורים עם פמלייתם, יוצרים פסיפס רב-תרבותי. לצידם התנהלו לאיטם שרים נכבדים, מתלחששים עם עוזריהם ומהנהנים בנימוס לעמיתיהם. בני משפחת המלוכה אף הם התיישבו בממלכתיות אצילית במקומותיהם, נועצים מבט מתנשא בהמון העם וסוקרים בקורת רוח את המתרחש.

תרועת חצוצרות, הכאות תוף וצינפות ששת הסוסים האבירים שגררו בעקבותיהם את הכרכרה המלכותית הכבדה, לצד פלוגת משמר הכבוד ונושאי הדגלים, הבהירה כי המלך עושה את דרכו ממש ברגעים אלה אל הכיכר.

זעקות היידד, מחיאות כפיים ופרץ של התרגשות פטריוטית סחפו את הקהל כולו, ורק כעבור זמן-מה השתרר השקט המצופה, הכבד ומלא-הרושם. שליש קל רגליים זינק ופתח לרווחה את דלת הכרכרה, הציב גרם מדרגות נייד ותמך בידיו של המלך בדרתו.

המלך נשא את עיניו, סקר את ההמון המריע וידע כי פעל נכונה. במסע הכיבוש האחרון ממנו שב זה עתה, המסע שהוכתר בהצלחה ואשר בשלו נכונה לו קבלת פנים כה חמה, הצליח להוביל מהלכים שעוד ידובר בהם במשך דורות ארוכים והעתיד להשפיע באופן מכריע לטובת המדינה בכל מישור שהוא.

את הכל הוא עשה למען העם שלו, נתיניו האהובים, אלה שתמכו בו ללא הרף בעשורים האחרונים, וכשאומרים 'הכל מתכוונים בעיקר להישגים האחרונים שלו, אלה שההגדרה היחידה שתתאים להם הינה 'בלתי-יאומן'.

מכרות-הזהב ומרבצי היהלומים השייכים החל מהיום לאוצר המדינה, מתת ידה של המדינה השכנה שמשום מה נאלצה לוותר עליהם במסגרת מה שנקרא 'מלחמה'. בארות הנפט עתירי הזהב השחור והגוזלי הזה, תרומתה הנדיבה וגם המיסורת של היריבה המיתולוגית ממזרח. צי הספינות שהותיר אחריו קיסר פלוני בירושה לממלכה, זאת לאחר שראשו הותז מעליו בחזית ללא טקסים מיותרים.

הכל כולל הכל שייך החל מרגע זה, להלכה וגם למעשה, לאוצר הממלכה. מה שישפיע דרמטית על הכלכלה ויפחית משמעותית את אחוזי האבטלה, יפתח הזדמנויות חדשות ויתרום כמובן גם ליחסי החוץ.

שלא לדבר על הביטחון, שזה עתה הפך לראשונה בהיסטוריה למשהו שאפשר למשש ולהרגיש באופן מוחשי.

האזורים הנרחבים שבצפון המדינה, אלה ששרצו עד היום כנופיות שודדים ולוחמי גרילה שעשו שמות באזור

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

אל הרה"ק הבי"ת ישראל' מגור זי"ע, אשר מלבד היותו מנהיג לעדת חסידי גור המעטירה עוד נודע כמנהיג בשיעור קומה בולט וכאביהם של ישראל, נהרו ביום הפורים המוני בית ישראל. זה בא לחזות בזיו פניו הקדושות ואחר חפץ ללמוד מהנהגותיו ביום קדוש זה, היה מי שיחל לברכת הצדיק ורעהו קיווה כי לכל הפחות יחונן אותו הרבי במבטו חודר הכליות והרחמני גם יחד.

רבים מבין אותם שבאו לגעת בשולי אדרתו ולהסתופף בצילו ביום הפורים, נשאו בידיהם מנחת ביכורים כטוב היום ומשלוחי מנות כיד השם הטובה עליהם. משלוחי המנות המפוארים גדשו את הבית, בולטים בעיצובם ומחצינים את ההשקעה המרובה שהושקעה בהם, כמו מתחרים ביניהם במי יבחר הצדיק.

בין אותם חסידים רבים, הופיע ובא גם יהודי פלוני מאנשי שלומו של הרבי, קשה יום אשר מזה שנים רבות לא זכה להיפקד בזרע של קיימא ואף מצבו הכלכלי לא היה מן המשופרים, וזאת בלשון המעטה.

בצקלונגו נשא החסיד 'משלוח מנות', אם ניתן לכנות זאת כך. תשורה צנועה לרבי אשר כללה עוגה פשוטה למראה ובקבוק יין זול. הוא הניח את המשלוח בקרן זווית וסב על עקביו במבוכה, מביט סביבו ומתמלא כלימה לנוכח ההשוואה הבלתי אפשרית בין המשלוח הצנוע שלו - לאלה שהיו מונחים סביבו וכמו איימו על עצם קיומו.

'הרבי מן הסתם לא יטעם מהעוגה התפלה וחסרת-החן' הניח בפשטות אחד המשמשים, וממחשבה למעשה ניגש ופרס לעצמו פרוסה נאה שיש בה כדי להתכבד.

העוגה, שהתבררה כערבה לחיך, סימנה לו בלי מילים כי ייעודה טרם הושם, והוא מצידו חס עליה ונענה לקריאה השקטה הזו, המפתה. מפה לשם, תוך שעה קלה לא נותר מהעוגה כי אם חופן פירורים.

לא חלף זמן רב, והנה נכחו בני הבית והמשמשים בקודש לראות את הרבי תר בקדחתנות אחר דבר-מה בינות להררי משלוחי המנות. הוא הזיז הצידה משלוח אחר משלוח, נבר בין האריזות הנוצצות וארשת פניו דאגה, מאוכזבת.

'היכן המשלוח שהביא פלוני?' בירר.

לא היה מנוס. לכל באי הבית והמקורבים לקודש הקודשים היה ברור זה מכבר כי עיניו הטהורות צופיות למרחוק, וכי האמת נר לרגליו. אין טעם להכחיש, להסתיר או לברוח מהאשמה הצורבת.

'אני אכלתי את העוגה' הודה המשמש בשפל קול, תוך שהוא מוסיף הבטחה לעתיד, 'לעתיד אדע כי אין לעשות כן ולא אשוב לכסלי'.

'מוֹדָה וְעֵזֶב יָרְחָם'. כלל זה היה תקף כמובן גם אצל הרבי, ואכן ניצל המשמש מלהיכוות בגחלתו של הצדיק. הוא חטא, התחרט והבטיח בכנות לשפר את מעשיו, וזהו. אולם בכל הנוגע לעוגה, היתה תגובת הרבי שונה בתכלית.

'חבל, לא עושים כך' עיניו הוצפו כאב ואכזבה מרה והוא המשיך בטון נוקב, 'הלא זו היתה מנחת עני!' אמר ולא יסף.

חז"ל מלמדים אותנו (מדרש תנחומא ט), כי בציווי האלוקי בו נצטווה משה רבנו (ל, יג): "זֶה יְתֵנוּ כֵל הָעֶבֶר עַל הַפְּקֻדִים מִחֻצֵי הַשָּׂקָל בַּשָּׂקָל הַקֹּדֶשׁ" נכללה הדגמה מוחשית נשגבת: "לקח כמין מטבע של אש מתחת כסא הכבוד והראהו למשה".

תמה האור החיים הקדוש: 'וְקִשָּׁה, וְהָלָא יוֹתֵר תְּהִיָּה נִשְׁגָּת הַיְדִיעָה בְּאִמְרֵיהָ כִּשְׂאִמְרוֹ לוֹ הַמִּשְׁקָל בְּפִירוּשׁ, מִמָּה שֵׂיפִיר בְּתַבְנִית אִשׁ'. הלא אדרבה, על פניו נראה כי דווקא מטבע של אש אינה המודל המדויק לפיו קל לשער את המטבע המבוקשת?

עוד מעלה האור החיים שתי תמיהות נוספות, בעזרתן הוא מתרץ אף את זו הקודמת: "לָמָּה נִתְרַצָּה ה' בְּמַחְצֵיט הַשָּׂקָל לְבַד, וּלְפָחוֹת הָיָה לוֹ לומר שָׂקָל שְׁלֹם. גַּם לָמָּה יָצָו ה' לְבַל יוֹסִיף הָעֶשְׂרִי וּלְבַל יִרְעֶה הָעֵינִי מִמַּחְצֵיט הַשָּׂקָל".

על כך משיב רבנו תוך קביעת יסוד איתן בעבודת האדם את קונו, רעיון בסיסי המובא בחז"ל (זוה"ק רע"מ כי תצא רפא, ב): "רַחֲמֵינָא לְבָא בְּעֵינֵי".

אין חפץ הקב"ה בעולה ומנחה, ובח ונסכים וכל פעולה גשמית כל שהיא, כל עוד הדבר נעשה כמצות אנשים מלומדה ורק כמעשה חיזוני, נטול נשמה. אדרבה, כל חפצו יתברך הינו שיקדש היהודי את לבבו ויעלהו עולה לאביו שבשמים, ובמידה ועושה כן, על כך אמרו חז"ל (מנחות קי א): "אחד המרבה ואחד הממעט ובלבד שיכוון לבו לשמים".

בדיוק לכן, מבאר רבנו - נצטוו ישראל לתת דווקא מחצית השקל. זאת כדי להדגיש ולחדד כי אין ענין לתת מתנה גשמית שלימה לבורא יתברך, אלא לעתים שדווקא המתנה החלקית, החצויה, היא הנכונה והראויה ביותר אם נעשית בלב שלם ומתוך ההרגשה הנכונה.

מסיבה זו גם הגבילה התורה את הנתינה הזו ותחמה אותה לקווים ברורים (ל, טו): "הָעֶשְׂרִי לֹא יִרְבֶּה וְהַדֵּל לֹא יִמְעִיט מִמַּחְצֵיט הַשָּׂקָל". משום שאם יהיה הדבר תלוי בשיעור מתת-הידי הגשמי, החומרי, יסיקו בני האדם כי הערך העיקרי בנתינה הינו הסכום והפעולה הגשמית, בעוד שעיקר העיקרים בעבודתו יתברך הוא דווקא הלב, הנשמה.

יתירה מכך, מדגיש רבנו כי בניגוד להגבלת התורה על הסכום הגשמי שנותן כל אחד, הרי שבעבודת הלבבות אין הדבר כן, אלא ההיפך הוא הנכון - בהחלט יכול אדם לתת הרבה יותר מרעהו, להתעלות לאין ערוך לעומתו ולהעפיל לדרגות רוחניות רמות ונשגבות בהרבה.

'וְאוּלַי כִּי רָמַז גַּם כֵּן שְׂאִין הַקְּצָבָה שְׁוֹהָ אֲלָא בְּבַחֲנֵיט הַקְּצָבָה, אֲבָל בְּבַחֲנֵיט הַכּוֹנֵנָה מִן הַנִּמְנָע כִּי יִשׁוּ כָל יִשְׂרָאֵל בְּכּוֹנֵנָה הַלֵּב, שְׂפָל אֲחָד כְּפִי בַחֲנֵיט חִיבָתוֹ בְּקוֹנוֹ יַעֲשֶׂה הַדְּבָר בְּחֶשֶׁק גְּדוֹל וְהָבִן. וְלִזֶּה סִמְנָן מִצְוַת הַהִשׁוּאָה: 'לֹא יִרְבֶּה הָעֶשְׂרִי וְלֹא יִמְעִיט הָעֵינִי מִמַּחְצֵיט הַשָּׂקָל, אֲבָל בְּבַחֲנֵיט הַכּוֹנֵנָה אֵין מִצִּיאוֹת לְהִשׁוּת הַלְּבָבוֹת'".

ניתן להבין, גם אם מתוך זעזוע קשה, את הניסיון להאמין בדבר לא נכון, להיתפס לטעות איזומה ונוראה ולהניח שיש ממש בדבר שנוצר מהבל. אולם כסילות מוחלטת תהא זו - להתעלם לחלוטין מהעובדות הפשוטות ולהכריז על אותו יצור בן יומי כי הוא ח"ו המוציאם ממצרים. ניחא אם היה זה דור של נבערים מדעת ורוחקים מכל השגה, אולם כשמדובר בדור דעה רם ונשגב זה, הדבר אומר דרשני!

האור החיים מיישב את התמיהה, והדברים מבהילים: **"אֲכַן, הַנִּכּוֹן הוּא כִּי אֲדַרְבָּה בְּדַבְרֵיהֶם אֱלוֹ גִילוֹ דַעְתָּם שְׂאִינָם מִשְׁתַּחֲוִים וְעוֹשִׂים אֱלֹק אֲלָא לְהַמוֹצִיאֵם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וְנִתְקוּוֹנוֹ בְּדִבְרוֹ זֶה לְהִכִּין בּוֹ בַחֲנֵיט הָאֱלֹקוֹת, שְׁוֹהָ הַמוֹצִיא, וְתִהְיֶה הָעֲבוּדָה לְחֶלֶק מִהַלֵּל, וְהָרִי הֵם כְּעוֹבְדִים לְכָל"**.

ישראל לא היו כסילים כלל ועיקר. הם ידעו היטב כי מנהיג יש לבירה וכי הוא המוציאם מארץ מצרים ביד רמה ובשפטים גדולים. אלא מה, הם הניחו כי ככלל הבריאה - אף עגל זה הינו לבוש גשמי להווייתו יתברך, ומשכך - נפלו בטעות הנוראה בחושבם כי ניתן חלילה להתייחס אליו כ'חלק אלוך', רובד מסוים בהנהגה האלוקית.

לא רק זה, אלא שאף היה להם סימוכין והוכחה לטענה זו: **"וְלֹא הָיָה בְּעֵינֵיהֶם לְזֵרוֹת, כִּי הֵלֵא יֵשׁ בְּאָדָם חֶלֶק אֱלֹק מִמַּעַל... אֲלָא כִּי לְצַד שֶׁהִרְבַּחְתוּ אֵינָה מִמִּין הַמִּתְקִים הַרוּחַ תָּשׁוּב אֶל הָאֱלֹקִים, וְנִתְחַכְמוּ לַעֲשׂוֹת הַדְּבָר לְהַמְשִׁיךְ כַּח עֲלִיוֹן בְּדַבְרֵי הַמִּתְקִים וְיִהְיֶה מִצְוֵי תַמִּיד לְפָנֵיהֶם"**.

הנה להם ההוכחה, מהאדם שהוא ניצוץ אלוקי, ויש רק 'בעיה קטנה' - חוסר האפשרות של האדם להתקיים לצמיתות, היות החלק האלוקי של נשמתו נפרד מגופו הגשמי בבוא העת. אולם אם רק יצליחו ליצור משהו שיוכל להכיל בתוכו את החלק האלוקי הזה ולהתקיים לנצח, אזי - הסיקו כי חלילה וחס יוכל אותו דבר לגלם את המהות האלוקית.

רבנו ממשיך ומדגיש: **"וּלְעוֹלָם לֹא עֵקֶרוֹ אֲנָכִי ה' וְגו' אֲשֶׁר הוֹצִיאָתִי מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, אֲלָא אֲמָרוּ 'אֵלֵה', הֵינֵנו - הֵם אֲכַן הַאֲמִינוּ וַיִּדְעוּ כִּי ה' הוּא הַמוֹצִיאֵם מִמִּצְרַיִם, אֲלָא שֶׁגָּנוּ בְּכַךְ שֶׁהִנִּיחוּ כִּי הַנְּהַגָּה הָאֱלֹקִית יִכּוֹלָה לְהַתְּבַטֵּא בְּאִמְצַעוֹת יְצוּר קְרוֹץ מְחוּמֵר. וְכִּבְאֲמַצְעוֹת זֶה פְּגָמוֹ פְּגָמִים רַבִּים וְעֵשָׂה ה' בָּהֶם שְׁפָטִים"**.

דע את מקומך

ככלל, תקף הדבר לכל מי שיש לו קצת ממונ מוסר לכל אחד ואחד.

אנו מאמינים בני מאמינים ויודעים היטב כי התפילה, האמונה בהשגחתו יתברך ויכולתו הבלעדית להנהיג את העולם על הצד הטוב ביותר, הינם הגורמים היחידים האחראים לכל היטב בבריאה בכלל, ובחיינו הפרטיים בפרט.

אבל מה, במגוון תחומים בחיים אנו נוטים לעתים לשכוח זאת, ולתת משקל יתר להשתדלות ההכרחית ולכוחות טבעיים כאלה ואחרים. אם כי מן הנמנע להתעלם מחובת ההשתדלות, ואל לנו לסמוך על נס, אולם ככל שמדובר בהכרה ואמונה - עלינו לדעת כי אין ולא תהיה כל השפעה למעשים גשמיים ופעולות כאלה ואחרות מצדנו, אלא הכל בידי שמים.

על האדם לדעת את מקומו בעולם, ולהבין כי הוא בסך הכל כלי בידי יתברך, מצד אחד 'חלק אלוך ממעל' ובו-זמנית גם קרוץ מחומר.

בגמרא (מגילה טו, ב) מצאנו דיון מעניין לגבי הסיבה שהניעה את אסתר המלכה להזמין את המן לסעודה עם אחשוורוש, וכך קובע התנא רבי נחמיה: **"כדי שלא יאמרו ישראל אחות יש לנו בבית המלך ויסחור דעתן מן הרחמים"**.

השתדלות - בהחלט. אולם להאמין בכך, לתלות בזה את יהבנו ולהניח בטעות כי יש כח כלשהו לגורם אחר מלבדו יתברך - הם מלהזכיר!

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

אודות התנא רבי יהודה בן בתירא התבטאו (פסחים ג, ב): "את בניצבין ומצודתך פרוסה בירושלים". בדומה לו מצאנו בכל הדורות מעשים מופלאים אודות גדולי האומה שמצודתם פרוסה היתה עד למרחקים, השפעתם נפוצה על פני תבל ודבריהם היו קודש בעיני הקרובים והרחוקים גם יחד.

אולם אצל רבנו - היה הדבר בבחינה מבהילה, עד כדי השפעה שמימית של ממש, וכפי שמעיד המעשה הבא, אשר נמסר ועבר מדור לדור איש מפי איש.

החיים בארץ הקודש, לצד היות אווירה מחכים וקדושה נסוכה בעצמות הדרים בה, היו קשים מנשוא בכל הנוגע לצרכי הקיום וטרדות הפרנסה. לא בכדי קמו במהלך השנים קופות צדקה וקרנות תמיכה לעניי ארץ ישראל, נשלחו שד"רים וגויסו סכומים ניכרים בקרב נדיבי לב להחזקת תושבי ארץ ישראל בכלל וירושלים בפרט, הנימוקים הם ומשפחותיהם ברעב ועוליהם שאלו לחם ואין. אחד מתלמידיו הקרובים של רבנו כמה והשתוקק אף הוא לעלות ולחונן עפרה של ציון, אולם מתוך הכרה בכך שהחיים במישור החומרי ובתחום הפרנסה אינם מזהירים בעיר הקודש, פנה לרבנו והפציר בו כי יאות לנסח עבורו מכתב המלצה לרבני ירושלים, שיעמדו לימינו וידאגו לרווחתו.

רבנו, אשר באותה העת טרם עלה ארצה, הגיב כי אין לו מכרים כלשהם בירושלים.

'אולם זאת אוכל להעניק לך' המתיק רבנו באוזנו, 'מכתב המלצה אותו אנסח ואפנה לשכינה הקדושה, הכנס נא את המכתב בין חריצי הכותל המערבי ממנו לא זזה השכינה מעולם ובעזרתו יתברך יושפע לך רוב ברכה והצלחה'. כך, לא פחות.

'אחותי רעיית יונתי תמתי' היה נוסח המכתב [לפי אחת הגרסאות], 'אבקש ברחמים להשפיע שפע טובה לפלוני בן פלוני'.

לימים העיד אותו תלמיד כי אכן, עשה את שליחותו והניח את המכתב הקדוש בין חריצי הכותל המערבי, והחל מאותו יום רווח לו בפרנסתו והיתה הפת מצויה בביתו בהרחבה גדולה, בנקל ובכבוד.

מצודתו של רבנו, מסתבר, פרוסה היתה לא רק כאן בעולם הזה, אלא השפעה כבירה היתה לו אף בשמי מרום, בבחינת 'צדיק גזור והקב"ה מקיים'.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

לכחון זאת (לג, יא): "וְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה פְּנִים אֶל פְּנִים כְּאִשֶּׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ". כותב האור החיים: "יְתַבָּאָר לְדַרְפְּנוּ עַל דְּרָךְ אֹמְרוֹ (משלי כו, יט) כְּמִים הַפְּנִים לַפְּנִים כִּן לֵב הָאָדָם לְאָדָם. פִּירוּשׁ, כִּי הַלֵּב בּוֹת יִשְׁפִּילוּ בְּנִעְלָם אִם לְאֵהוּב אִם לְשֵׁנוּא, כִּי פִּי אִשֶּׁר יִכִּין הָאָדָם לְבוֹ לְאֵהוּב חֲבִירוֹ, כְּמוֹ כִּן יִתְבּוֹנֵן לֵב חֲבֵרוֹ לְאֵהוּב אוֹתוֹ. וְהוּא אֹמְרוֹ 'כְּאִשֶּׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ, שְׁלֵא יֵאָהֲבֵהוּ אִם לֹא יִכִּין לְבוֹ לְהִיּוֹת גַּם הוּא רֵעֵהוּ. כְּמוֹ כִּן דַּבֵּר ה' פְּנִים אֶל פְּנִים".

כאן, מלמדנו רבנו, מעניקה לנו התורה הקדושה את המדד הנכון, את אמת המידה לפיה יוכל האדם לכחון עד כמה רצוי הוא לפני הקב"ה: "וּמַעֲתָה יִבְחִין אָדָם מֶה הוּא עִם קוֹנוֹ, אִם לִכְבוֹ יִתְאַוֶּה וְיִחְשׂוֹק בְּה' וּבַעֲבוּדוֹתָיו, הֲנֵה זֶה סִימָן כִּי ה' אֵהָבוֹ".

יש והאדם יושב עם עצמו, עורך את חשבון נפשו ותוהה לעצמו: 'האם עבודתי רצויה? האכן אהוב אני לפני המקום וחביבותי עולה לפניו?'

אם כי למותר לציין את גודל אהבתו יתברך לבניו, ועל כך כבר התבטא הנביא (מלאכי א, ב): "אֵהֲבֵתִי אֶתְכֶם אָמַר ה' וְאֶמְרַתֶּם בְּמֶה אֵהֲבָתֵנוּ הֲלוֹא אֲחַ עָשׂוֹ לְיַעֲקֹב נָאִם ה' וְאֵהֲבָ אֶת יַעֲקֹב", אולם בכל הנוגע לעבודת האדם את קונו ולמידה בה רצויים מעשיו לפניו יתברך, חושק וחפץ כל אחד לדעת האם אהוב הוא בעיני אדונו.

דא עקא, הסתר הפנים לעתים כה גדול, עד שאין האדם מוצא את דרכו באפילה והוא מגשש כעיוור, אינו מצליח אף לשער אם הוא אכן רצוי לפני הקב"ה.

בפרשתנו מלמדת אותנו התורה הקדושה את הדרך

שביבי אור ניצוצות אש שלהבת מביית מדרשו של האור החיים

אין יהודי שלא משתוקק, כמה ומצפה לחלקו בעולם הבא. אנו אמונים על סגולות כבירות מביית מדרשם של חכמינו ז"ל המבטיחות לנו חלק בעולם הבא, משלימים את נשמתנו לפני הבורא יתברך לקראת אותו עולם נצחי ונעלה, אולם רבנו האור החיים בפרשתנו מלמד אותנו כי יש לתת את הדעת לנתון חשוב נוסף.

בדבריו על הנשמה היתירה אותה זוכה איש ישראל לקבל בשבת קודש, אומר רבנו כך (לא, יט): "וְיִתְדַע, כִּי מִן הַנִּמְנָע הַחֲלֵטִי שִׁישִׁיג אָדָם עֲלוֹת לְעוֹלָם עֲלִיּוֹן, וְזוֹלַת בְּאֻמְצֵעוֹת הַשְּׁגָת עֲנָף מִמֶּנּוּ בְהִיּוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְלִזֶּה אִם לֹא יִשְׁיֵגוּ יִשְׂרָאֵל בְּחִינַת נִשְׁמָה זוֹ, אֵין בָּהֶם יְכֹלֵת לְעַמּוֹד בְּגֵר עֲלִיּוֹן. וְהוּא אֹמְרוֹ 'לְעִשׂוֹת אֶת הַשְּׁבִיחַ, פִּירוּשׁ, שְׁבָאֻמְצֵעוֹתוֹ תַעֲשׂוּ לְכֶם אֶת הַשְּׁבִיחַ שְׁתוּכְלוּ הַשֶּׁג עֲמַד שֶׁם וְלֵהֲתַעַנֵּג נַפְשָׁם בְּגִזְי עֲלִיּוֹן".

במילים חוצבות להבות אלה מלמדנו רבנו שני דברים יסודיים.

ראשית - אין כלל יכולת להיאחו בעץ החיים בעולם הנשמות, העולם הנצחי, אם לא שתהיה לכך אחיזה כבר כאן בעולם הזה. לצד זאת, אנו למדים כאן כיצד ניתן לאחוז בענף עץ החיים כבר בעולם החומרי, ועל ידי כך לזכות לחלק ממשי בעולם הבא, כלשון קדשו של רבנו: 'שְׁבָאֻמְצֵעוֹתוֹ תַעֲשׂוּ לְכֶם אֶת הַשְּׁבִיחַ שְׁתוּכְלוּ הַשֶּׁג עֲמַד שֶׁם וְלֵהֲתַעַנֵּג נַפְשָׁם בְּגִזְי עֲלִיּוֹן'.

גם אתם זכותם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המוערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדרים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

כוחה של תפילה מעומק הלב

הסיפור התרחש בחודש אדר א' תשע"ט. אחד מבני משפחתנו, אדם יקר ואהוב, סבל במשך תקופה ארוכה מכאבים עזים בחוזה שהלכו והחמירו. מצבו הפיזי השפיע על יכולתו לתפקד ביומיום, עד שבקושי הצליח לצאת מהבית.

לאחר בדיקות מקיפות, הודיעו לו הרופאים כי שלושה מעורקי הלב שלו סתומים בצורה חמורה, וכי עליו לעבור ניתוח מעקפים דחוף. הרופאים הבחירו שאין חלופה לניתוח, אך הזהירו כי מדובר בהליך מסובך הכולל הרדמה כללית ושיקום ארוך ומורכב.

המחשבה על הניתוח הלחיצה אותו מאוד, והוא התלבט וחשש לחתום על אישור לביצוע ההליך. בינתיים נשאר מאושפז בבית החולים, ואנו, בני משפחתו, חשנו חוסר אונים בתקופה מאתגרת זו.

בהחלטה של רגע קמתי ונסעתי להר הזיתים לציונו של האור החיים הקדוש זיע"א, והתפללתי שם מעומק הלב. ביקשתי שהצדיק יפעל אצל ה' יתברך רפואה שלמה לבן משפחתנו, והבטחתי כי אם נתבשר בבשורות טובות והמצב יסתדר, אקבל על עצמי ללמוד מדי יום בספר הקדוש של האור החיים ולפרסם את גדולתו ומעלת ספריו.

ימים ספורים לאחר מכן כשבן משפחתי שוהה בבית החולים, פרופסור בכיר במחלקה עבר על תוצאות הבדיקות שוב, והגיע למסקנה שאין צורך בניתוח מעקפים. תחת זאת, ניתן לטפל בבעיה באמצעות צנתור פשוט, ללא הרדמה וללא שיקום ממושך. הצנתור בוצע בהצלחה, ובן משפחתי שוחרר מבית החולים בריא ובמצב מעולה.

אני מודה לה' על החסד הגדול והישועה שהגיעה בזכות האור החיים הקדוש זיע"א. הסיפור הזה מחזק ומעורר את האמונה בכוח התפילה ובזכות הצדיקים, שמסייעת להוריד רחמים.

מתיבתא אור החיים

וכ"כ בספרו מדבר קדמות (מער' מ' אות לו) ז"ל: ואף על גב דאמרו רז"ל דנשי הת"ח פלגי בהדייהו וא"כ השתא יהי' הלב מהסס כיצד יהיה דין הת"ח, החצי לאשתו והחצי למחזיק והוא ישר נקי, וכבר ראיתי בספר דרשות לרש"י בהקדמת המביא הספר לדפוס ששמע מהרב הגדול המג"ן שהי' מצטער ע"ז, אמנם אני בעניי מצאתי במפרשים שהקב"ה נותן מתנת חנם לאשת ת"ח שכן שיעור החצי מתורת הת"ח ולא ינוכה מהת"ח מאומה עכ"ל.

ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' ק) ציין כי בפרשת קדושים נטה החיד"א קצת מזה והלך בדרך אחרת, בחקרו שם ז"ל: הנה מקום לחקור גבר חכם דלא מצא לפרנס עצמו ועל כן הוצרך להשתתף בפריטי העשיר כיששכר וזבולון ונמצא כי אין לו במה שלומד כי אם החצי והחציו לנדיב המחזיק בידו והחכם הנה אשה לקראתו באשתו אמרו דפלאג בהדיה היכי לדיינו להאי דינא, אי האשה לוקחת החצי והעשיר החצי והוא נשאר ריקם, ואם תמצא לומר לא מן השם הוא זה דעיקר תורה זו החכם בחכמתו יום וליילה וטרח ועסק בה, ואיך יתכן דבעל תורה מבחוץ והעשיר ואשתו יציגו אותו כלי ריק וכו', אבל ראיתי להרב מהר"ש פרימו ז"ל שם דבתוך דבריו לדרכו היה מהלך וכתב מסברתו החצי שנוטלת אשת חבר אינו נגרע מחלקו כי הוא אדעתייה ידידיה עביד ולא התנו על כך רק שהקב"ה בחסדו הוא נותן לה החצי מבעלה מאתו יתברך, משא"כ העשיר שהתנו על כך. אלו דבריו ז"ל וכו' עכ"ל. הרי שכאן החליט דחלק הנדיב נגרע מהת"ח ורק חלק אשתו לא נגרע עיין שם. ועוד יש להאריך בזה.

כי הירא שמים הוא צריך לתת להזולת המפרנסו מחלק המגיע לו בעולם הבא על דרך 'בצל החכמה בצל הכסף' (קהלת ז יב), מה שאין כן הנהנה מיגיעו, כל הטוב של עולם הבא הגנוז, לו לבדו. ע"כ. והוא סותר לכאורה למה שכתב כאן שאין מתנכה כלל משכרו של הלומד.

ויתכן כי דברי רבינו כאן אמורים במחזיק תלמיד חכם ולא התנה עמו כל תנאי על כך, ובוזה לא מתנכה מאומה מחלקו, אבל מה שכתב בראשון לציון הוא באופן שהתנו על כך ובוזה כל אחד חולק עם חבריו. וראה עוד בחת"ס (ליקוטים פ"ר ראה) ובדברי מהר"ר למהר"י אסאד (פרשת ויחי) ובשו"ת משיב דבר להנצי"ב (ח"ג סי' יד) מה שכתבו בעניין זה.

והחיד"א בראש דוד פר' משפטים כתב לפרש הפסוק 'אם שכיר הוא בא בשכרו', רומז לחכם שנשכר מן עשיר אחד שעשו שותפות על דרך יששכר וזבולון, לא תימא שחצי שכרו שלוקח העשיר נגרע מן החכם, לא כן כי אוצר ה' מלא כל טוב לתת לאיש העשיר כדרכיו חצי שכר הלימוד ולחכם כפרי מעליו ישיב לו בשלימות וזהו בא בשכרו משלם.

כתב רבינו (שמות ל יג): עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (בכורות ה). שקל הקודש כפול היה, ובא הודיע כי מה שיטול מהקודש בעד מחצית כספו, לא שיתנכה מחלק הלומד, ונמצא כל אחד אין בידו אלא מחצית שכר, לא כן, הוא כי שקל הקודש כפול היה, ונמצא כל אחד בידו שקל שלם והבן.

והנה מדברי רבינו כאן נראה שהלומד אינו חולק את שכרו לעוה"ב עם מי שמפרנסו, אלא שניהם זוכים לשכר עוה"ב שלם. אמנם בספר ראשון לציון (יו"ד סי' רמו סכ"א) כתב רבינו: כהא דמשתתפין שנים, אחד יוצא להכין טרף ואחד לומד, ומשתתפין, כל אחד חולק עם חברו כל ריוח שיהיה לו, וזה כשמעון ועזריה. עכ"ל. ומוכח מדבריו שגם שכרו של הלומד מתחלק לחצאין בינו לבין מי שהחזיקו בממונו. וכן משמע מדברי רבינו בספרו חפץ ה' (ברכות ח). שהלומד חולק את שכרו בעוה"ב עם המפרנסו, שכתב לבאר את מאמר הגמרא 'גדול הנהנה מיגיע כפו יותר מירא שמים', וזה לשונו: הנראה לפרש הוא, דהנה תמצא שני דעות בבני אדם, יש סוג אחד שרוצים ללמוד כל היום בתורה ולא יבטלו מצד הפרנסה, כי ירא הוא ליבטל אפילו שעה אחת בצרכי פרנסתו, וכפי

זה יצטרך לזולת לפרנסו ולתת לו די מחסורו. ויש סוג אחר כי עושים תורתם קבע ומלאכתם עראי ועוסקים במלאכתם די סיפוק צרכם ואינם מתפרנסים מהזולת. וכאשר יסתפק האדם לידע מה היא הסברא הנכונה מהשני סברות הנוכרות, לזה בא ואמר גדול זה מזה, דהיינו הנהנה מיגיעו גדול מהירא שמים שירא על איבוד הזמן ההוא בענייני העולם וכו', והטעם דהנהנה גדול מצד

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

על הנאמר למשה רבנו מפי הגבורה (לב. י): 'וַיִּעַתָּה הַיְחִיָּה לִי' וגו', מתבטא האור החיים כי משה רבנו הוא שיתקן לעתיד לבוא את הפגם שנבע מהסתפחות הערב רב לישראל. התדע היכן רמזו הדבר בשמו של משה?

(א) 'כִּי מִן הַפְּיִים מְשִׁיתָהוּ' (שמות ב. י). רמז שיוציא משה את ישראל מהוהומה שדבקה בהם על ידי הערב רב.

(ב) 'מִה שֶׁהָיָה הוּא שִׁיחָה' (קהלת א. ט), ר"ת 'משה'. מלמד שמשא יגאל את ישראל לעתיד לבוא.

(ג) 'מִשֶּׁה בֶן עֲמֹרִים' בגימטריה (ירמיהו ל. כה): 'בְּעֵת הַהִיא נָאֵם ה' אֱלֹהֵיהֶם לְאֱלֹקִים', היינו שישרה הקב"ה את שכנתו רק על ישראל ולא על הערב רב. תשובה מגליון קודם: פרק כה פסוק ט.

פתרונות יש לשלוח לא יאחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדיקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה.

3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה
בגליון פר' שמות:
הרב יחזקאל שרגא
מאסקאוויטש,
ירושלים

מחברים להיום

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחוקה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה ודינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

האם מותר לגנוב בשמחת פורים

(ש) הטעם 'שלא ירגיל עצמו בכך'. האחרונים דנו בהרחבה האם איסור זה הוא מן התורה, או שהוא מדרבנן והפסוק הוא אסמכתא, או שכך תיקנו חכמים (ראה לחם משנה ויד המלך שם ועוד).

ובשיטה מקובצת (בבא מציעא סא.) על מה שאמרנו שאסור לגנוב על מנת לצער, הביא שיש מפרש שהאיסור הוא אפילו כשאינו רוצה לעכב הגניבה בידו אלא גונב כדי לצער. וכתב על זה שאין זה נראה, שהרי מעשים שבכל יום שעושים כך. לכן יש מפרשים שהאיסור הוא רק כשבדעתו לעכב הגניבה בידו, והחידוש הוא שאסור אף שאינו גונב בשביל רווח אלא רק כדי לצער. מבואר מדבריו שטובר שכל שדעתו להחזיר אין זה בכלל איסור גניבה. וכן כתבו הריטב"א ותוספות רבינו פרץ (ש) בשם רבינו תם.

אולם בקצות החושן (סימן שמח סק"א) הביא את לשון הרמב"ם בספר המצוות (מצוה רמד) שכתב במפורש שאסור לגנוב על מנת לצער את הבעלים אף שבדעתו אחר כך להחזירו לו, וכן מפורש בספר החינוך (מצוה רמד) ובריטב"א (שם). והסיק בקצות החושן שלפי זה ודאי שאין היתר לגנוב אפילו על מנת להחזיר מיד, ויש להיזהר במה שכתב בשיטה מקובצת שמעשים שבכל יום שגונבים על מנת להחזיר.

היתר תחפושות וחיפופות מאכלים בפורים

בשו"ת מהר"י מינץ (סימן י) נשאל בעניין לבישת תחפושות בפורים, כאשר בחורים

בשנת תשפ"ד, נערכה סעודת פורים מפוארת בבית ראש הכולל הרב טברסקי, בה התכנסו מספר אברכים חשובים ומופלגים בתורה מבני החבורה לסעודה כדת היום. לאחר כמה כוסות 'עד דלא ידעי' וכטוב ליבם ביין, החל ר' חיים יהודה להתבדח עם חברו ר' משולם זושא. מתוך שמחת פורים וגילופין, נטל ר' חיים יהודה את השטריימל היקר מעל ראשו של ר' משולם זושא, והחל להעבירו מאחד לשני, תוך שהוא מתעלם ממחאותיו של ר' משולם זושא שדרש את השבת השטריימל לאלתר.

השאלה ההלכתית המתעוררת: האם מותר מצד ההלכה ליטול חפץ של חברו ללא רשותו במהלך שמחת פורים כאשר הדבר נעשה מתוך שמחה של מצוה, האם העובדה שהמעשה נעשה בפורים, כאשר המסובים מבושמים ושרויים בשמחת היום, מתירה התנהגות שבימים רגילים הייתה נחשבת לאיסור גניבה או גזל: תשובת מורינו הרב שליט"א:

איסור גניבה גם דרך שחוק

בהלכות גניבה נפסק ההלכה (סימן שמח סעיף א) שאסור לגנוב אפילו דרך שחוק ואפילו על מנת להחזיר, וכך פסק הרמב"ם (גניבה פרק א הלכה ב). מקור הדין הוא בגמרא (בבא מציעא סא): שלומדים מהפסוק 'לא תגנובו' שאסור לגנוב בכל אופן, אפילו על מנת להחזיר, או לגנוב על מנת להרוויח למי שגנב ממנו לשלם לו כפל, וביאר הרמב"ם

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

לגוזו ציפורניים ולהסתפר בפורים לכבוד שבת

כאשר חל פורים ביום שישי כמו בשנה זו; האם מותר לקצוץ ציפורניים או להסתפר לכבוד שבת: תשובת מורינו הרב שליט"א:

נחלקו הפוסקים לעניין גזיזת ציפורניים ולהסתפר בפורים,¹ וכאשר חל ביום שישי מותר לגזוז ציפורניים,² וכן מותר להסתפר לכבוד שבת.³

הסרת צבע ותמרוקי פורים בשבת

ילדים שנשארו על פניהם מהתחפושות שאריות צבע ותמרוקים; האם אפשר לשטוף את הפנים כדי להסיר

את הצבע בשבת:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

אם אין תואר וצורה אפשר להקל לנקות שיירי הצביעה.⁴ ולכתחילה ראוי להסיר את הצבע לפני שבת, גם כדי לצאת ידי החוששים לאיסור מחיקה וגם מפני כבוד השבת. ואם יש ציורים ובוודאי צורת אות יש לחשוש למוחק.⁵ ובאלו צריך יותר להיזהר להסירם קודם השבת, ובדיעבד המיקל בזה מפני כבוד הבריות יש לו על מי לסמוך.⁶

מוקצה במשלוח מנות

משלוחי מנות מעוצבים המונחים בסלון הבית, האם

הם מוקצה בשבת:

תשובת מורינו הרב שליט"א:

הכל לפי העניין; אם יש שם דברים יקרים, כגון כלים שחושש לשבירתם, הרי זה מוקצה מחמת חסרון כיס. ואם יש שם מאכלים הראויים לשבת וחושב לאוכלם, אין זה מוקצה.⁷

משלוח מנות שוקולד לחולה סוכר

קיבלתי משלוח מנות מכובד שמורכב מיצירות שוקולד, ואני רוצה להעביר את המשלוח המרשים לחברי הטוב שמסיבה בריאותית אינו יכול לאכול מאכלים ממותקים, [ברור לי שגם אם אשלח לו אוכל הראוי לו, הוא לא יאכל את משלוח המנות שלי]; האם אני מקיים בכך מצוות 'משלוח מנות', או שמאחר והחבר אינו יכול לאכול את המשלוח אין זה נחשב 'מִנַּת אוֹכֵל לסעודת פורים עבורו:

בזה עניין של נוי, אלא סתם כיעור צורת הפנים או שרטוט משהו, אם בשבת כבר אין על הפנים שום צורה, ורק רוצה לנקות מה שנשאר, יכול להקל לשפץ העור במים. וכתמו שהביא הקצות השולחן שלא גזרו על מחיקה כזאת.

5 קצוה"ש (פ"י קמ"ד הערה י), ש"ש"כ (פ"ג סמ"ב) שכמו להתקיים (ש"ע"י סי' ס"ד), כך אסרו על מחיקה גם בדברים שאינם עומדים להתקיים.

6 שאין האיסור אלא מדרבנן וזהו תרי ותלת דרבנן, ובמקום צער ובושה יש מקום להקל (פ"ח סי' ס"א אות יא).

שם, כח"ס סי' קס"א סק"ז ועוד) שאין דבריו אמורים אלא בסוג לכלוך שנדבק בחזקה במשך זמן ארוך וקשה להסירו וכאילו מתבטל לגוף והסרתו היא כעין פעולת מחיקה, ובכלל זה שחרורית הקדירה כאשר הוא שמנוני ונדבק בחזק רב כעין דיו וצבע. ואם כי לכתחילה בוודאי ראוי להחמיר העולם מיקל בזה. וכתבו הפוסקים לימוד זכות על כך (קצוה"ש סי' קמ"ד הערה י, ש"ת מנחת שלמה ח"ב ס"י) שלא גזרו על מחיקה במקום שאינו מיועד לכתובה ואינו מוחק על מנת לכתוב אחר כך באותו מקום. ולעניין הסרת איפור וצבע ושאר מוצרי קוסמטיקה נחלקו הפוסקים אם יש בזה איסור מחיקה בשבת, בארחות שבת (פ"ט) ס"ט והגהה פה בשם הגר"ק, מתירו ומתעם שלא מצינו במלאכת צובע מלאכה הפכית של מחיקת צבע. אמנם הגר"ש"א חשש לאסור (ש"ש"כ פ"ד ס"ו), וזוהר ממה שכתב במהדור"ק להחיר שם בהערה פג), שכאשר הם לשם צביעה חמור יותר, ועוד נשמא זהו מוחק על מנת לכתוב, שהרי לאחר מכן חוזרת וצובעת שם. אכן בצבע של פורים על איש, אע"פ שבפורים יש לו עניין בזה, אחר פורים אין זה היפך הצביעה, אלא הסרת שיירי לכלוך כפשוטו. ולכן אע"פ שלשיטת החיי אדם יש חשש מחיקה גם בשחרורית כ"ל, נראה שבעניינו, מאחר שגם מלכתחילה לא היה

לאסור בדברי מלכיאל (ה"ה סי' ר"ל) בפורים שחל באמצע השבוע.

2 כ"כ בש"ת דברי מלכיאל (ה"ה סי' ר"ל), שהרי כתב ברמ"א שכל מלאכת מצוה מותר וכו', ובערב ש"ק זהו מצוה ליטול צפרניו כדקיי"ל בס"ר. וכן התיר למי שצפרניו גדולות וחושש להציצה לנט"י מפסולת שמתקבץ תחת הצפרנים כדקיי"ל באו"ח סי' קס"א או שמאסו לו לאכול בידי, א"כ הוא צורך סעודה ומותר.

3 יפה ללב (סי' תרצ"ו ס"א הביא דבריו בכף החיים סק"א), וכן הורה הגר"ש אלישיב (אש"י האיש פמ"ח ס"ד), שו"ת יב"א (ה"ז סי' מז). ויש פוסקים שאסרו אפילו בערב שבת ולא התירו רק על ידי ספר גוי (פרי האדמה ח"א דמ"ד, ע"ש שכן הורה למעשה בירושלים בשנת תק"ה ואסר להסתפר ע"י ישראל ביום ששי שחל בו ס"ו והסכימו עמו בעלי הוראה, והביא דבריהם בכף החיים ס"ח).

4 הפוסקים האריכו לעניין איסור מוחק בצביעה. החיי אדם כתב (הלכות נטילת ידים כלל פ ס"ח) כי מי שנחנקה ידו משחרות הקדירה וכיוצא בו בשבת וכו' לא יגנב דהוי כמחוק, רק תמתי' עד שיתגנובו דיו ממילא. ולכאורה קשה שהסרת לכלוך כמו שחוריות קדירה אינה אלא הסרת לכלוך שאין בו טרף איסור בשבת, וכתבו הפוסקים (דעת מורה סי'

מדוע אין איסור של גונב על מנת למיקט

ולכאורה יש לעיין, שהרי סוף סוף זה נחשב כגניבה בדרך שחוק, שאמרנו עליו שאסור והרי הוא בכלל לאו של לא תגנובו. ואכן באורחות המשפט (עדות סימן מא) הביא בשם מעשה אברהם (חושן משפט סימן כב) שהסתפק במי שגנב או גזל ביום פורים דרך שמחה אם נפסל לעדות. וכתב שאינו נפסל לעדות על פי דברי הרמ"א שביום פורים דרך לעשות כן. וכתב שם שאע"פ שהגזול אינו מתכוון אלא לשמחה בעלמא, מכל מקום הגזול הרי מצטער על הגזילה, והרי הוא עובר על 'לא תגנובו' שנכלל בו איסור אף על מנת להחזיר וברוך משחק, ואם כן אף שגזול לשמחה ואפשר שעובר באיסור גניבה, מכל מקום מאחר שהוא סובר שלמצווה ייחשב, אינו נפסל לעדות.

קושיא זו מתחדדת ביותר בהגהות הסמ"ק מצוריך (סימן רס) שהביא בשם רבינו יונה את הדין שאסור לגנוב על מנת למיקט, ושמותר לגנוב בשעת שמחה, והביא הראיה מדין מיד התינוקות, וציינן מעשה מחסיד אחד שהיה מקפיד על עניית אמן שחטף אתרוג וזכה להתעשר מכך, ומוכח שגניבה בשעת שמחה היא אפילו מידת חסידים, שבוודאי לא היה מתרחש לחסיד נס בדרך שאינה ראויה לכתחילה.

ושמא מאחר וההיתר של שעת שמחה הוא היתר גמור לצורך השמחה, אין לזה שם איסור 'גניבה' ואין זה בכלל האיסור, אבל גניבה 'על מנת למיקט', הוא מעשה של גניבה אלא שנעשית על דעת להחזיר, וכיון שיש חשש להרגל עבירה הניחו זאת בכלל האיסור. ועוד שמאחר ששעת שמחה הוא היתר לצורך שמחה, אין בזה צורה של איסור ואין חשש שיבוא מזה להתרגל בגניבה.

חילוק בין גניבה לגזילה

בשו"ת קנין תורה (חלק ב סימן קב אות ב) כתב שאפשר לחלק על פי המובא בגמרא (בבא קמא ע"ט): שאמר רבי יוחנן בן זכאי טעם שהחמירה תורה בגנב יותר מבגזול לחייבו תשלומי כפל מה שאין כן בגזול שמשלם רק הקרן, שהגנב חשש שיראוהו בני אדם ורק לא חשש שיראוהו מלמעלה ועשה עין של מעלה כאילו אינה רואה. וביאר שלפי זה יש לומר שכך גם בדין זה חמור גנב יותר מגזול, שבעת שמחה אם לוקח בפניו דבר משלו הרי מראה בזה ידידות שכמוהו כאחד מבני ביתו המרשה לעצמו לקחת דבר השייך לו, ואין בזה כלל צורה של גניבה. מה שאין כן כשגונב שלא בפני בעליו, שבוזה אין שייך שום הראות שמחה בשעת הגניבה, אסור אפילו בגונב לשם שחוק דאף שאחר כך כשיחזיר לו יראו שהיה כאן שחוק בלבד, הרי בשעת גניבה הוא עושה ככל גנב אחר, ודייק כן בלשון הרמב"ם שכתב לאסור דרך שחוק רק בגנב ולא בגזול, ולדבריו כל ההיתר של שעת שמחה דווקא במעשה גזילה ולא במעשה גניבה, ואפילו אם אחר כך מחזיר את הגניבה ברבים.

ומצינו עוד לחלק בין גניבה וגזילה, לפי מה שכתבו הפרישה והב"ח (ח"ו"מ סימן שנט) לבאר מה שכתב הרא"ש (טור שם סק"ג) שמותר לגזול אם יש לו לשלם מיד מעות טובים יותר, והקשו שהרי בהלכות גניבה נפסק שאסור לגנוב אפילו על מנת למיקט, וכתבו לחלק כי גניבה שהיא מצויה לאדם ועשוי להיכשל בה, אסור שלא ירגיל עצמו בכך, אבל גזילה שאינה מצויה לאדם, שהרי הכל מוחים בידו, אין חשש שיבוא להתיר לעצמו גזילה גם באופן אחר. ולפי זה הוא הדין בנידון דידן יש לחלק בין גניבה לגזילה, וכל ההיתר של שעת שמחה דווקא במעשה גזילה ולא במעשה גניבה.

להלכה:

המשנה ברורה (סימן תרצו ס"ק לא) הביא את דברי השל"ה הק' ששומר נפשו ירחק מלחטוף שלא ברשות. ובאמת בשל"ה (מסכת מגילה נר מצוה יז) לא נקט את טעם האיסור משום גזילה, אלא כתב שיש להיזהר מכל זה כיון שזו הלכות ולא שמחה של מצווה.

ויש לציין לדברי ערוך השולחן (או"ח סימן תרצה סעיף ז) שכתב לחייב בזמן הזה מזיק מתוך שמחה, ולאסור גם את שאר האיסורים שכתבו בהם הפוסקים להיתר, וזה לשונו: ועכשיו בעונותינו הרבים ערבה כל שמחה, ואין אנו נוהגין לשמוח כל כך עד שיבא להיזק, ולכן עכשיו כשהזיק חייב לשלם. ועוד כתב (סימן תרצו סעיף יב): ומה שנהגו בימים קדמונים בלבישת פרצופין משעטנו, ושל איש לאשה, עכשיו לא נהגו כן. וכן מי שהזיק חייב לשלם, דעתה בעונותינו הרבים ערבה כל שמחה ואין אנו במדרגה זו, ומה שכתב הרמ"א הוא לקיים מה שנהגו בימיו ולא עכשיו.

והגרש"ז אויערבאך (הליכות שלמה אדר פרק יט הערה צד) כתב, שצריך להתיישב היטב מה נכלל בשמחת פורים, ומהו נשאר בגדר קלות דעת שבוזה לא פטרוהו כלל. ובספר מעדני שלמה (עמוד קכו ובמהדורה חדשה פורים אות ט) כתב: שמעתי שאחד שאל את מרן הגרש"ז אויערבאך אמאי מזיק בפורים פטור מלשלם, וענה לו מרן שאיתא בפוסקים שפטור רק אם שתה יותר מלימודו, ומה ששותים היום אינו מספיק לזה. וראה עוד מכתלי בית הדין (חלק א סימן סה).

ובתולות, זקנים ונערים מחליפים בגדיהם, לעתים מבגדי איש לבגדי אשה ולהיפך, וכתב שיש לתת טעם ולהביא ראיה מדוע גדולים וחסידים עולם נהגו כך, ובוודאי אילו היה בדבר חשש עבירה לא היו שותקים. והסביר שכאשר אנשים ונשים נוהגים ללבוש אותם בגדים באופן שווה שוב אין בכך משום איסור 'לא ילבש', ובשמחת פורים נחשבים הבגדים שווים לכולם. עוד הוסיף טעם על פי הראשונים שהאיסור הוא רק כשלוששים הגדים להתנאות ולקישוט, אך באופן אחר מותר, ולכן במקום שמחת פורים הותר הדבר.

והביא עוד מתשובת רבינו טוביה בשם ריב"א, שכל מאכל שחוטפים הבחורים לשם שמחת פורים, אפילו ללא רשות, מזמן קריאת המגילה עד סוף סעודת פורים - שני לילות ויום אחד - אין בו משום גזל, ואין להזמנים לדין על כך, ובלבד שלא יעשו שלא כהוגן לפי טובי העיר.

על יסוד הדברים הללו פסק הרמ"א (אורח חיים סימן תרצו סעיף ח) שבני אדם החוטפים זה מזה דרך שמחה אין בכך משום לא תגזול, וכך נהגו, ובלבד שלא יעשו דבר שלא כהוגן על פי טובי העיר. מכאן שבמקום שנהגו לחטוף מנות זה מזה בפורים, אין איסור גזילה כשעושים זאת בדרך שמחה, כל עוד אין בכך משום דבר שאינו הוגן לפני טובי העיר.

שיטת הב"ח

הב"ח (יורה דעה סימן קפב ד"ה ויש לתת לב) כתב שיש לשים לב למנהג בפורים לשנות בגדים מאיש לאשה ומאשה לאיש ואין מוחה, ובוודאי הדבר אסור לכל הדעות כשמתכוון להתדמות לאשה. הב"ח מביא על כך את דברי היראים (סימן צו, דפוס חדש סימן שפו) שכתב: ולבוש אפילו עראי ודרך שחוק אסור, שהרי לא חלק הכתוב בין קבע לעראי, ולפי שראיתי בני אדם שלובשין במלבושי אשה עראי וגם האשה במלבושי האיש עראי במשתאות של חתן וכלה וגם בעניינים הרבה כתבתי כן. וכתב שבוודאי לא ראה מהר"י מיניץ לדברי היראים, ואילו היה רואה לא היה חולק. ולכן כתב לחלק שכל מה שהתירו כאשר אין כוונתו להדמות לנשים, כאשר עושה זאת להינצל מן הצער שאי אפשר בדרך אחרת, אבל לא לצורך ריבוי שמחה, והרי יכולים להרבות שמחה גם בדרכים אחרות.

הב"ח מוסיף לדון בראיית המהר"י מיניץ שהתיר מאחר שאינו עושה כן אלא משום שמחת פורים, כפי שמצאנו היתר בפורים לחטוף מאכל בלי איסור גזל. על כך השיב הב"ח שאין הדברים דומים כלל, שכן שונה הדבר בגזל שהוא דבר שבממוץ, ובוזה יש לנו את הכלל (גיטין לו): שהפקר בית דין הפקר, וזהו גם הטעם שנקטו שיעשו כהוגן על פי טובי העיר, כי ההיתר הוא רק כמה שהפקירו טובי העיר. אבל בדבר איסור אין כוח לשום בית דין להתיר משום שמחת מצווה בפורים דבר האסור מן התורה או מדבריהם. והסיק שכל ירא שמים יזהיר את בני ביתו והנשמעים לקולו שלא יעברו על איסור לאו, לא בפורים ולא בשמחת חתן וכלה, ותבוא עליו ברכה על הסרת מכשולות מדרך עמנו, ומנהגים לא הוגנים לא ינהגו עוד. וכן פסק הט"ז (שם סק"ד).

התועפות ראם (יראים שם סק"ה) כתב שנוסח כתב יד של היראים אינו כמו הנוסח שהביא הב"ח, אלא: ולפי שראיתי בני אדם שלובשים מלבושי נשים עראי לשחוק והוקשה בעיני כתבתי כן. ולפי זה מיושבים דברי מהר"י מיניץ שהרי אסר רק לבישת ארעי לשחוק, ולא לשמחת פורים או חתן וכלה.

חטיפה במקום שמחה ביום טוב

מצאנו דוגמה נוספת לחטיפה במקום שמחה, לגבי יום טוב האחרון של חג. שנינו במשנה (סוכה מה). מיד התינוקות שומטים לולביהם ואוכלים אתרוגיהם. רש"י (ד"ה ואוכלין) פירש שאין בדבר משום גזל ולא משום דרכי האמורי, שכן נהגו מחמת שמחה. התוספות (ד"ה מיד) למדו מכאן היתר לבחורים הרוכבים בסוסים לקראת חתן ונלחמים זה עם זה וקורעים בגד חברים או מקלקלים את סוסו, שהם פטורים כיון שכך נהגו מחמת שמחה, והרמ"א (ח"ו"מ סימן שעה סעיף ט) הביא דין זה להלכה.

טעם ההיתר

רש"י ותוספות לא ביארו מדוע מה 'שכן נהגו מחמת שמחה' מתיר איסור גזל, ואפשר שכוונתם שהכל מוחלים זה לזה, אלא שקשה שהרי קטנים לאו בני מחילה, ושמא כוונתם מצד שכיון שנהגו כן היינו מנהג בני העיר, ויש לבני העיר כח של הפקר בית דין הפקר (כמבואר בח"ו"מ סימן ב).

בדרכי משה (סימן תרצו) הביא תשובת מהר"י ברונא שהטעם שממון ניתן למחילה, משום שהפקר בית דין הפקר. ודבריו צריכים ביאור, שפתח שהטעם הוא משום מחילה, וסיים בטעם של הפקר בית דין הפקר. ובדברי הב"ח שהובא לעיל מבואר שסובר שמה שמותר לחטוף מאכל בפורים דרך שחוק, הוא דין מיוחד מכוח הפקר בית דין הפקר, אך מצד איסור גזילה ודאי שאין היתר במקום שחוק. אמנם בכנסת הגדולה (בית יוסף אורח חיים סימן תרצה ס"ק ג) ביאר הטעם משום מחילה, וכן הוא בפרי מגדים (אשל אברהם סימן תרצה ס"ק ז).

יד. מעיקר הדין אין איסור מוקצה על תחפושת של פורים ומותר ללבוש בבגדים אלו בשבת, מכל מקום משום כבוד השבת צריך ללבוש בגדים נאים (שו"ע סי' רסב ס"ג), ובסוגי תחפושות שאינו נחשב למלבוש אסור לצאת בהם בשבת במקום שאין עירוב (שו"ע סי' שא ס"ב), ואם מקפיד מאוד שלא להשתמש בבגדים אלו כלל במשך השנה, יש לחשוש שיש בבגדים אלו מוקצה (כמו שיש מוקצה על בגדים העומדים לסחורה).

זהירות מחשש איסור

טו. ראוי לכל בעל נפש הצובע פניו או פני ילדיו בצבע לכבוד פורים, להזהר שלא להשתמש בצבע שיהא קשה להורידו בערב שבת, וכן נכון להוריד הצבע בערב שבת כדי שלא יבא לידי חשש מחיקה בשבת, ואם שכה להוריד הצבע מלפני השבת, ומתבייש ללכת כך בשבת אפשר שיש להקל להוריד הצבע בשבת, מפני כבוד הבריות (מנחת שבת סי' פ ס"ק קצט), וכן יש לרכך השערות מלפני השבת, מכל הספריי שמתזיזים על השערות לכבוד פורים, כדי שלא יבא ח"ו לידי תלישת שערות בשבת.

נאנס בתפילה ובקידוש

טז. אם שכה או נאנס להתפלל תפילת חול של מנחה בערב שבת, צריך להתפלל פעמיים מעריב של שבת לחובה ולהשלמה, הראשונה לשם מעריב והשנייה לשם מנחה, ואם אף לא התפלל מעריב אינו יכול להשלימה בשחרית, שאי אפשר להשלים אלא בתפילה הסמוכה לה (שו"ע סי' קח ס"ט).

יז. אם לא קידש בלילה בין בשוגג בין במזיד, יש לו תשלומים כל השבת (שו"ע סי' רעא ס"ח), אבל אינו אומר 'ויכולו' רק בליל שבת ולא ביום (רמ"א שם), משום שאין ענין לאומרו ביום, שגמר מלאכת השם יתברך היתה בלילה (מ"ב שם סק"מ).

לימוד הלכה

יח. בשבת זו שאין קורין את המגילה צריכים בני מוקפין ללמוד הלכות פורים כדי שיזכרו ענין היום, משום כשחל בחול יוצאים מצות שואלין ודורשין בהלכות פורים ע"י קריאת המגילה (מ"ב סי' תרפח סק"א), ומלבד החיוב ללמוד הלכות פורים, מצוה נמי בין על בני הפרוות ובין על בני המוקפין להתחיל ללמוד הלכות פסח ביום הפורים עצמו, כדי לקיים מה שכתוב בשו"ע (סי' תכט) 'שואלין ודורשין בהלכות פסח קודם הפסח שלושים יום'.

טלטול המגילה

יט. לטלטל המגילה בשבת זו: לתושבי ערי הפרוות מותרים לטלטלו, כיון דלא שייכא ביה גזירה דרבה (שע"ת סי' תרצג סק"א), לתושבי ערי המוקפין יש פוסקים סוברים שאסורים לטלטל המגילה, מפני שעיקר זמן קריאתה היא בשבת זו (מ"ב סי' תרפח סק"ה). יעזור השם יתברך שנוכל להמשיך שמחת הפורים עם קדושת השבת ויתקיים בנו 'מנוחה ושמחה אור ליהודים'.

אכילת ארוחת בוקר לפני קריאת המגילה

בעלי חזור מבית הכנסת ביום הפורים רק לקראת הצהריים, ורק אז הוא קורא את המגילה עבוירי ועבור השכנות; האם מותר לי לאכול ארוחת בוקר מלאה ורגילה לפני קריאת המגילה:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

נשים חייבות בשמיעת מגילה שאף הן היו באותו נס, ולכן מעיקר הדין אין להן לאכול קודם ששמעו קריאת המגילה. ומכל מקום טעימה מותרת. במקום הצורך, כיון שיש פוסקים הסוברים שאין נשים חייבות בשמיעת מגילה, יש מקום להקל להן. ואם תהיה יכולה להזיק לבריאות, ודאי יכולה לאכול, אך תאמר לאחרת להזכירה לשמוע מגילה, ויכולה גם לסמוך על בעלה שיהיה 'שומר' בשבילה.¹⁰

10 משנה ברורה (סימן תרצב ס"ק ז') לענין נשים ולענין טעימה קודם קריאת המגילה, ושם (ס"ק טו) כתב לענין קריאת המגילה ביום דינו כלבילה, ולענין שומר ראה מש"ב (שם ס"ק טו). וראה הליכות שלמה (פ"ט ע"ה ג).

השבת (רמ"א סי' תרצה), ויעשה לכתחילה קודם שעה עשירית (שוע"ר סי' רמט ס"ו), ויש אומרים שלכתחילה יעשה דוקא קודם חצות (מ"ב סי' תרצה סק"ג), ובדיעבד מותר לעשות הסעודה כל היום, אלא שיהיה שלא ימלא כריסו בסעודה, כדי שיוכל לקיים מצות סעודת שבת כראוי (מ"ב סי' רמט סק"ג, ובה"ל שם), והנהוגים לאכול ביום הפורים ב' סעודות, אחת בבוקר מיד אחרי תפילת שחרית, ואחת לפנות ערב, יש נוהגים שבשנה כזו אוכלים רק סעודה אחת בבוקר, (ואולי יש לומר שמן הדין אסור לאכול סעודה שניה, כיון שכבר קיים סעודת פורים).

ט. וכן צריכים להיזהר ששיכרתו מין לא יבטלו אותו מסעודת שבת לגמרי, ולכן מצוה להימנע מלשתות יין מתשע שעות ולמעלה (מ"ב סי' רמט סק"ד), ו"א שהמשתכר בשבת מבטל בידים מצות 'זכירת היום' (תשובות והנהגות ח"ב סי' שמה)

סעודת פורים ומשלוח מנות - לבני המוקפין

י. מעיקרא דדינא דשו"ע זמנה היא ביום הראשון דייקא ולא ביום השישי ובשבת, וכן המנהג, אך מובא בכה"ח (סי' תרפח סק"ה) ועוד פוסקים שנכון לירא שמים לשלוח מנות ולהוסיף בסעודתו בכל יום מהשלה ימים [יום שישי, שבת, יום ראשון] ומכוחו לשם מצות היום כדי לצאת כל השיטות.

על הניסים

יא. תושבי ערי הפרוות אומרים 'על הניסים' ביום שישי, ותושבי ערי המוקפין אומרים 'על הניסים' ביום השבת (שו"ע סי' תרפח ס"ו), ואם אמר ביום שישי אין מחזירין אותו (מ"ב סק"ז). בן פרוז שנסע לשבת לעיר מוקפת, מזכיר על הניסים בשבת בתפילה ב'אלוקי צנור', ובברכת המזון מזכיר ב'הרחמן' (אחרונים), המזכיר 'על הניסים' בימים אלו שעל פי הלכה אינו צריך להזכיר אין מחזירין אותו, משום הדוהא זו שייך במקצת באלו הימים (מ"ב סי' תרצג סק"ג).

מלאכה - לבני המוקפין

יב. ביום השישי שהוא י"ד אדר, נכון להחמיר שלא לעשות מלאכה, כדי שלא לטעות בין שנה זו לשנה אחרת שאסור במלאכה (כה"ח סי' תרפח סק"ט), ביום הראשון שהוא ט"ז אדר, אין נוהגים בו איסור מלאכה כלל, אפילו איסור מלאכה שנוהג ביום הפורים (אחרונים).

איסור מוקצה

יג. מצוה למשמש בבגדיו בערב שבת, שלא יהא בבגדיו שום מוקצה ויבא לטלטלו בשבת (מ"ב סי' רנב סק"ה), ובשבת זו יש לזהר בזה ביותר, ואם מצא בשבת מוקצה בבגדיו במקום שיש עירוב, אין צריך לנער המוקצה מיד, אלא אפשר לו לילך אתו עד מקום המשתמר, ושם ינערם (שוע"ר סי' רסו ס"ט), ויש אומרים שצריכים לנערם מיד (הגר"א), והאחרונים מכריעים בין סוגי מוקצה שכלי שמלאכתו היא מותרת, ומוקצה מחמת גופו כגון מעות ואבנים וכדו' אסור וינערם מיד (מ"ב סי' שח סק"ג), ונכון לחשוש לזה אם לא במקום הפסד (שוע"ר סי' שח ס"ג).

טעמים וצורות, ומאחר שבמצוות משלוח מנות צריך שיהיה דוקא שתי מנות, נשאלת השאלה האם דג אחד בטעמים ובצורות הכנה שונות של אותו דג נחשב לכמה מנות:

תשובת מורנו הרב שליט"א:

לגבי שני מאכלים מאותו מין שטעמם שונה, כגון חלקי עוף שונים, או יין אדום ולבן, נחלקו הפוסקים אם נחשבים לשתי מנות,⁹ ולכתחילה עדיף לשלוח מינים שונים לגמרי. אמנם שני סוגי דגים נחשבים כשתי מנות נפרדות ואפשר לשלחם לכתחילה לכל הדעות. בשאלה שלפנינו נראה, כי למרות שמדובר בסוג דג אחד, מכיוון שטעם המנות שונה וגם דרך הכנתן שונה, הרי הן מנות שונות זו מזו ויש להחשיבן כשתי מנות נפרדות.

א. השנה שחל פורים בערב שבת - מקדימין לקיים המצות היום מיד בבוקר, כדי שיוכלו להתכונן לשבת כדבעי, ומכיון שטרודים מאוד כדי לקיים מצות היום, יש להשיגה ביותר שלא לשכוח לעשות את כל ההכנות הנצרכות לשבת, והחכם עיניו בראשו ודואג להכין צרכי השבת ומאכליו מבעוד יום, ולא להשאירו לערב שבת עצמו, שהוא יום עמוס מאוד במצות היום.

ב. מצוה מן המובחר היא לקרות 'שנים מקרא ואחד תרגום' בערב שבת, ובפורים שדרשנין 'אורה זו תורה' יש לדקדק בזה ביותר, וכן יש לשים לב שלא להתרשל בטבילת מקווה לכבוד שבת ובפרט ביום הגדול הזה, וטוב לדעת שמתחילה שעה חמישית (דהיינו סוף זמן תפלה) נחשב הטבילה לכבוד שבת (שו"ת קנה בושם ח"ד סי' כט), ובשעת הדחק שאין באפשרותו לטבול בערב שבת יטבול ביום חמישי ויכוון לשם שבת (מנחת שבת סי' עב סק"ה).

ג. מותר ליטול הצפרניים לכבוד שבת, משום דהוי צורך מצוה, אבל להסתפר מחלוקת האחרונים אם מותר, ויש להחמיר שלא להסתפר ביום הפורים (כה"ח סי' תרצו סק"א), ואפילו לבני המוקפין נכון להחמיר שלא להסתפר בערב שבת (שם סי' תרפח סק"ט).

קריאת המגילה - לבני המוקפין

ד. בערי המוקפין קורין בשנה זו את המגילה ביום י"ד והיא נקראת 'קריאה שלא בזמנה', וקריאה שלא בזמנה צריכים לקרותה דוקא בציבור דהיינו עשרה אנשים, משום פירסומא ניסא (מ"ב סי' תרצ סק"א), וגם נשים צריכות לשמוע מגילה בציבור, ומהני עשרה נשים לבד היחשב כציבור (אחרונים), ואם אין לו עשרה אנשים פוסק המש"ב (שם) שיקרא המגילה בלא ברכה, והחזו"א פוסק שאפשר לברך, וספק ברכת להקל.

ה. בן כרך יכול להוציא המגילה לבן עיר וכן להיפך, מפני ששניהם חיובם שווה לקרות המגילה היום, תושבי ערי המוקפין יש להם לכוון בעת שמברכים ברכת שהחיינו על קריאת המגילה, גם על המצות של משלוח מנות וסעודת פורים שייקיימו ביום הראשון (אחרונים).

ו. בשנה זו שגם המוקפין קוראים המגילה במוצאי הצום יש לזכור שלא לטעום כלום לפני קריאת המגילה אלא לצורך גדול (מ"ב סי' תרצג סק"ד), שכן הייתה תקנת חז"ל לקרות את המגילה מתוך התענית אפילו שהתענית קשה עליו, וזהו מצותה (לבוש).

מתנות לאביונים

ז. בני מוקפין רשאים לתת מתנות לאביונים גם לעניים הדריים בערי הפרוות, וכן להיפך בני הפרוות יכולים לתת לבני המוקפין, בן מוקף שלא נתן מתנות לאביונים ביום הששי, אפילו שזמנה הוא בעת קריאת המגילה יש מקום לומר שיתן ביום הראשון שזה עדיף מכלום (אחרונים).

סעודת פורים - לבני הפרוות

ח. סעודת פורים מצוה להקדימה בשחרית מפני כבוד

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א המשך מעמ' א'

תשובת מורנו הרב שליט"א:

לכתחילה צריך שיהיה המשלוח מנות ראוי לאכילה למי שנשלח אליו, אך בדיעבד יוצאים ידי חובה גם כאשר המקבל אינו יכול לאכול את המנות הנשלחות אליו מסיבות בריאותיות.⁸

פלסת דגים ממין אחד למשלוח מנות

בכל שנה אני משתדלת להכין משלוח מנות מיוחד ומגוון לבני המשפחה הקרובים, בשנה זו עלה בדעתי להכין פלטה גדולה של דגים שהמיוחד בה שכולם אותו סוג דג; מעושן, פרוס כפסטרמה, מבושל ומטוגן, בכמה

8 בבאיור הלכה (סימן תרצה ס"ק ד ד"ה חייב) הביא בשם הח"י אדם שאם שולח לעשיר דבר פחות אינו יוצא בזה ידי משלוח מנות, וכתב שנכון לזהר בזה לכתחילה. ואע"פ ששיטה זו מיוסדת על הטעם משלוח מנות הוא לצורך הסעודה, והרי יש סוברים

הברכה הראויה על פיצוחים

קולות השירה שנשמעו מחלונות הבית, הופסקו מדי פעם בדרשות נלהבות ובשיחות שגב רום מעלת יום הפורים, אולם שיירת העולים בואכה בית הרב לא פסקה אף לא לרגע אחד, כאשר כולם חפצים לקיים בהידור 'משלוח מנות איש לרעהו'; לאחר שכובדו האורחים בכוס יין מלא כדת היום, התיישבו לפני שולחן ערוך עליו הונח כיבוד בשפע רב; מיני זרעונים ומיני תרגימא, פירות ואבטיחים לצד מגוון רחב של מגשי פיצוחים מכל הסוגים; נשאלנו על ידי המשתתפים מהי ברכת הפיצוחים, הגרעינים, גרעיני האבטיח הנלקחים מתוך האבטיח, וכן מהי ברכת הקבוקים:

תשובה: א. בענין ברכת גרעיני הפירות כתב השו"ע (סימן רב ע"ג) גרעיני פירות המתוקים ברכתם העץ, ואם הם מרים לא מברך עליהם כלל ואם מתקן ע"י האור מברך עליהם שהכל, אך המשנה ברורה חולק עליו ומביא (ס"ק כ"ג) את דעת הגר"א דהיות שהגרעין אינו הפרי עצמו אז הברכה "יורדת" מברכת העץ לבופה"א ולכן יברך על הגרעינים בופה"א ואם בירך העץ יצא ולכן אם רוצה לאכול גרעינים של פרי שנטיעת העץ היא על דעת הפרי באנו למחלוקת זו שהשו"ע נקט כתוס' ורא"ש שדין הגרעין כדין הפרי והראייה מערלה שחייבים גם על הגרעינים, ואילו הגר"א ושאר אחרונים נקטו כרשב"א שברכת הגרעינים "יורדת" דרגה לבופה"א או לשהכל ורק בערלה חייבים כי יש ריבוי "את פרו" לחייב את הגרעינים, ולהלכה אם קולים בבית את גרעיני האבטיחים כתבו פוסקי זמננו שיברך שהכל (חוט שני רבי' עמ' קנב וכן פסק הגר"ש"א)

ב. אכל את הפרי וכעת רוצה לאכול את הגרעינים במשנה ברורה (ס"ק כ"ג) כתב דמסתברא דלכו"ע נפטר בברכת הפרי כי הגרעין הוא טפל לפרי ובשעה"צ כתב בשם השדי חמד שאפילו לדעת הרשב"א (המובאת לעיל) שסובר שהגרעין לא נחשב חלק מהפרי מ"מ לומדים את הדין "את הטפל לפריו" מערלה וכיון שבירך על העיקר פטר את הגרעינים שהם טפילה.

ג. גרעינים המצויים בחנויות היום מיוצרים מזנים המיוחדים לשם כך ובהם נטיעת העץ היא עבור הגרעינים, ובשר הפרי הוא דל ומועט ובשל כך היות שעיקר הנטיעה היא עבור הגרעינים הם עיקר הפרי ויברך עליהם בופה"א (קרו לדוד או"ח סי' נב, ג).

ולא דמי לפסק הגר"ש"ז אויערבך שכתב שברכתו של רסק עגבניות המיוצר מזן מיוחד שמטרתו לרסק עגבניות שאז יורדת ברכתו לשהכל, וכן כתב בספר וזאת הברכה. (לוח הברכות הערה א')

ד. גרעיני חמניות- ברכתם לכו"ע האדמה כיון שגרעינים אלו איום טפלים לפרי (לחמניות) שנוטעים את החמניות במיוחד בשביל הגרעינים. וכן פסק מרן הגר"ע יוסף זצ"ל בשו"ת יביע אומר (ח"ו, לא).

ה. דין הבוטנים המצופים- (קבוקים), אלו שציפויים עבה (העשוי מבליטת קמח חיטהווסוכר) הדבר פשוט שאם אוכל את הציפוי בלבד ברכתו מזוונת כשאר כל מיני דגן, ואם אוכל ביחד עם הבוטן נחלקו בכך פוסקי זמננו דעת השבט הלוי (ח"ו בד' סק"א) היא שהציפוי בטל למאכל ואף שהציפוי בא ממין דגן, מ"מ כיון שבא רק לציפוי למאכל יברך האדמה על הבוטן שהוא העיקר ויפטור את הציפוי אך יש שכתבו (פתחי הלכה פ"ו סוף מא', וזה"פ פר"מ ב"ב בשם הגר"ש"ז) שכיון שהציפוי טעים בפני עצמו והאדם אוכל אותו נהנה אף ממנו יברך בורא בורא מיני מזונות ונימוקם עמם

א. ציפוי זה לא בא לדבק אלא טעם שהרי מוכרים בוטנים גם ללא הציפוי, וכל מטרת הציפוי היא לתת טעם, ב. אף אם נאמר שבא לדבק ברוב המקרים הציפוי הוא כ 50% מהבוטנים ופסק בשעה"צ (סימן רח סק"ג) שבאופן שהדגן הוא רוב א"א להתייחס אליו "כבא לדבק" ולכן יברך במ"מ, ומכיון שיש מחלוקת בדבר ראוי להפריד את הבוטן מהציפוי ולברך ב' ברכות או לברך על דבר אחר מזוונת ויפטור את הציפוי (שעה"ב עמ' תקמח).

העולה לדינא:

א. גרעינים מזן הנמכר בחנויות ברכתם בורא פרי האדמה. ב. גרעיני פרי וכן גרעינים מקלייה ביתית (ייבש וקליית גרעיני האבטיח בבית), נחלקו הראשונים, ולכאורה נראה שיברך שהכל כפסק המשנ"ב, (וגרעיני פירות לפי ענינם). ג. קבוקים מצופים בציפוי עבה נחלקו הפוסקים, וראוי להדר ולברך ב' ברכות.

בגדר חיוב משתה ושמחה בפורים

א. הנה נצטוונו ביום הפורים לאכול לשותות ולשמוח וליתן שבה והודאה ליוצרינו יתעלה על חסדיו הגדולים, וממה שקראו אנשי כנסת הגדולה לימים האלו ימי משתה ושמחה, ולא קראו אותם ימי מקרא מגילה או משלוח מנות, משמע שהוא עיקר מצות היום. וראיתי לברר כמה פריטים בגדר חיוב מצוה זו.

חיוב אכילת פת

ב. בגמרא (מגילה ז:) אמרו שיש חיוב באכילת סעודת פורים, וכן הביא בשו"ע (ס"י תרצה ס"א). ומשמע שצריך לאכול פת, שהרי סתם סעודה הוא בפת. וכן כתבו המהרש"ל (שו"ת סי' מח) והערוך השולחן (ס"י תרצה) שצריך לאכול פת כמו בסעודת שבת ויו"ט. וראה במור וקציעה (ס"י תרצה ד"ה עיין מג"א) שהוכיח כן מכמה פסוקים שאין סעודה אלא בלחם, וכתב שזה דבר פשוט ואינו צריך לראיה. אמנם בשערי תשובה (תרצה סק"א) הביא מהברכי יוסף (תרצה ס"א) שאם עשה סעודת פורים בלא לחם יצא ידי חובתו [ושמא למד זה ממה שלא נכתב בפסוק בפירוש שצריך לאכול סעודה, ורק ימי משתה ושמחה, מלשון שתייה. וראה ברש"י על מגילת אסתר (פרק ד פ"ה ד"ה אל המשתה) שכתב 'כל סעודה נקראת על שם היין שהוא העיקר'].

ובמג"א (ס"י תרצה סק"ט) תלה בפלוגתא זו האם צריך לחזור ולברך ברכת המזון כששכח ועל הניסים, ומסקנתו שם שאינו צריך לחזור ולברך דלא מצאנו שחייב לאכול פת בפורים, ומצי למיפטר נפשיה בשאר מיני מטעמים. אמנם גם לשיטת המג"א משמע שלכתחילה עיקר המצווה הוא בפת, ואם אכל שאר דברים יצא ידי חובתו.

חיוב אכילת בשר

ג. כתב השו"ע (ס"י תרצו י"ו) שיש מי שאומר שאונן מותר בבשר ויין בפורים, שאבלות של יחיד אינה דוחה מצות עשה דברים של שמחת פורים, שחיובו מדברי קבלה שהם כדברי תורה. והנה מזה משמע שיש חיוב גמור באכילת בשר בפורים, וכן נראה בדברי הרמב"ם (מגילה ותחנה פ"ב ה"ט"ו) שכתב 'כיצד חובת סעודה זו היא שיש לאכול בשר ויתקן סעודה נאה כפי אשר תמצא ידו'. ובמג"א (שם סק"ט) ביאר שבפסוק כתוב 'לעשות אותם ימי משתה ושמחה', ואין שמחה אלא בבשר [אך תמה על שיטת השו"ע, שהרי גם ביו"ט כתיב שמחה, ומכל מקום הלאכה אין בזמן הזה חיוב לאכול בשר. וראה בחת"ס (בהגהות שו"ע חו"מ סי' קטס סק"א) שכתב דהמג"א סובר שיש חיוב באכילת בשר בפורים].

והנה לגבי מצוות שמחה ביו"ט, כתב הבית יוסף (ס"י תקטס ט"ד) שבזמן הזה אין חיוב לאכול בשר, וכן בשו"ע (שם ס"ג) לא הביא שיש חיוב באכילת בשר ביו"ט, אמנם כמה אחרונים (נימוקי או"ח סי' תקטס, שו"ת דברי משה ח"א סי' י"א) הוכיחו מדברי הרמב"ם, שיש ביו"ט חיוב אכילת בשר אפילו בזמן הזה. וכתב הביאור הלכה (שם ד"ה כיצד) שאפילו לשיטת השו"ע מכל מקום יש בזה מצוה של שמחת יו"ט. ולפי זה גם בפורים יש מצווה באכילת בשר דהא ימי שמחה כתיב. וכן כתב בשב"ל (שו"ת ח"י סי' י"ח) שבודאי גם המג"א מודה שאף שאין חיוב, מכל מקום יש מצוה באכילת בשר בפורים.

והנה ביו"ט המצווה באכילת בשר הוא בבשר בהמה, שהרי מה שאמרו אין שמחה אלא בבשר הוא בבשר בהמה, ובד' אפרים (י"ד סי' א) הביא משו"ת חוות יאיר (ס"י קע"ח) שאין יוצאים שמחת יו"ט בבשר עוף, והיד אפרים פליג והוכיח שיוצאים גם בבשר עוף, ולכאורה הוא הדין בשמחת פורים.

חיוב שתית יין עד דלא ידע

ד. כתב השו"ע (ס"י תרצה ס"ב) והוא מהגמ' (מגילה ז:) שחייב איניש לאבסומי בפוריא עד דלא ידע בן אורור המן לברוך מרדכי, וברמ"א כתב וי"א דאין צריך להשתכר כל כך אלא ישתה יותר מלימודו וישן.

ובדברי משה (סק"א) הביא שהכוונה הוא שלא ידע לחשב את הגימטריא של 'אורור המן' ו'ברוך מרדכי' [ששניהם שווים]. ועוד ביאר שם שבזמנם היה פיוט שהיו עונים על בית אחד אורור המן, ועל השני ברוך מרדכי, וצריך ישוב הדעת שלא להתבלבל בין הבתים [ושמעתי שהפיוט הזה השתמר עד ימינו בקהילות יוצאי תימן].

ובד' אפרים (סק"ג) כתב שנתגלה לו בחלום הלילה, שהכוונה במה שאמרו עד דלא ידע, שהוא עד ולא עד בכלל, וצריך להפסיק מלשתות קודם שיבוא לעד דלא ידע. ובשפת אמת (מגילה ז:) ביאר את דברי הגמרא, שכל היום מחויב לעסוק במצוות ומשתה ושמחה, ועד דלא ידע עדיין החיוב עליו, וכשהגיע לשיעור זה נפטר מהחיוב להתעסק עוד במשתה ושמחה. אבל אפילו קודם שיעור זה יוצא ידי חובתו כל שעוסק במשתה ושמחה.

והנה לפי פשטות דברי השו"ע שיש חיוב לבא ל'עד דלא ידע', לכאורה אין חילוק במה ששותה, ואין צריך לשתות יין דוקא. אמנם רש"י (שם ד"ה לאבסומי) כתב על דברי הגמרא לאבסומי. להשתכר ביין. וכן ברמב"ם (שם) כתב 'שותה יין עד שישתכר וירדם בשכרותו'. ובאליה רבה (פ"א) ועוד אחרונים כתבו שחז"ל תקנו לשתות יין זכר למשתה היין שעשתה אסתר, ולפי זה עיקר המצווה ביין ממש.

להצטרפות לקבלת העלון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com